

ველურები, მსხვერპლები და მხსნელები: ადამიანის უფლებათა მეტაფორა

ავტორი: მაკაუ მუტუა

ინგლისურიდან თარგმნა თამარ გოგიამ

I. შესავალი

ადამიანის უფლებათა მოძრაობა¹ მამხილებელი მეტაფორითაა დაღდასმული. ადამიანის უფლებათა მეტანარატივი მოიცავს ისეთი ეპოქალური პაექრობის ამსახველ ქვეტექსტს, რომელიც ერთმანეთის წინააღმდეგ აქეზებს, ერთი მხრივ ველურებს, ხოლო მეორე მხრივ, მსხვერპლებსა და მხსნელებს.² „ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ (Savages, Victims, Saviors - SVS)³ კონსტრუქცია რთული შემადგენლობის მქონე, სამგანზომილებიანი მეტაფორაა, რომლის ყოველი ცალკეული განზომილება თავადაც მეტაფორას წარმოადგენს.⁴ ადამიანის უფლებათა დისკურსის მთავარმა ავტორებმა⁵ - გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ, დასავლურმა სახელმწიფოებმა, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებმა (INGOs)⁶ და გავლენიანმა დასავლელმა მეცნიერ-თანამშრომლებმა - შექმნეს აღნიშნული სამგანზომილებიანი პრიზმა. ადამიანის უფლებათა კორპუსისა და მისი დისკურსის ამგვარი ფორმირება სწორხაზოვანი და წინასწარგანჭვრეტადი, შავ-თეთრი კონსტრუქციაა, რომელიც „კეთილს“ „ბოროტის“ წინააღმდეგ აქეზებს.

ეს სტატია არის მცდელობა, ადამიანის უფლებათა მოძრაობის მომხრეებში გამოიწვიოს გარკვეული აღიარებები, რომელთა ნაწილიც მათ სიმშვიდეს საგრძნობლად დაურღვევს. სტატია ითხოვს, რომ ადამიანის უფლებათა დამცველები მეტად თვითკრიტიკულები იყვნენ, რათა დასძლიონ ის პრობლემური რიტორიკა და ისტორია, რომელიც გარკვეულწილად აყალიბებს ადამიანის უფლებათა მოძრაობას. ამასთან ერთად, სტატია არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა საქმიანობის მიკერძოებულ თუ აროგანტულ რიტორიკასა და ისტორიას განიხილავს, არამედ ცდილობს შეეჭიდოს ადამიანის უფლებათა პროექტის იმ წინააღმდეგობებსაც, იმ „დიდგვაროვნებასა და არისტოკრატიულობას“, რომელიც ადამიანის უფლებათა პროექტს მართავს და რომელიც მომდინარეობს ურყევი რწმენიდან, რომ ადამიანები და მათ მიერ წარმოებული პოლიტიკური საზოგადოებები შეიძლება აღმატებული მორალურობის მიერ იმართებოდეს. სტატიის პირველ ნაწილში მოკლედაა წარმოდგენილი მეტაფორის „ველურები, მსხვერპლები, დამცველები“ (შემდგომში აღვნიშნავთ აბრევიატურით SVS) სამი განზომილება და ის, თუ როგორ ცხადყოფს აღნიშნული მეტაფორა ადამიანის უფლებათა თანამედროვე კორპუსის თეორიული

განვითარების გზას.

პრიზმის პირველი განზომილება გამოხატავს ველურს და ასახავს ბარბაროსობის სახეხატს. ველურისადმი ზიზღი იმდენად სასტიკად და წარმოუდგენლად არის გამოვლენილი, რომ ველურთა სახელმწიფო წარმოდგენილია, როგორც ადამიანურობის უარყოფა. ადამიანის უფლებათა ისტორია სახელმწიფოს წარმოგვიდგენს, როგორც კლასიკურ ველურს - კაციჭამიას, რომელიც მუდმივად ადამიანთა მოხმარებისკენ ისწრაფვის.⁷ მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა დისკურსში ველურობას უფრო მეტი დამატებითი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე - სახელმწიფოს - ეს უკანასკნელი წარმოდგენილია, როგორც ველურობის ოპერაციონალური ინსტრუმენტი. სახელმწიფო ხდება ველური, როდესაც ის ავიწროებს და დევნის სამოქალაქო საზოგადოებას.⁸ „კეთილი“ სახელმწიფო თავის დემონურ მიდრეკილებებს აკონტროლებს ადამიანის უფლებათა შეთვისებითა და მათი საშუალებით საკუთარი თავის განწმენდით. „ბოროტი“ სახელმწიფო კი, მეორე მხრივ, თავის თავს წარმოაჩენს არალიბერალურ, ანტიდემოკრატიულ ან სხვა სახის ავტორიტარულ კულტურათა სახით. სახელმწიფოს ხსნა თუ შველა ცალსახადაა დამოკიდებული ადამიანის უფლებათა ნორმებისადმი დამორჩილებაზე. სახელმწიფო ადამიანის უფლებათა თავდება, ის ასევე არის ადამიანის უფლებათა სამართლის სამიზნე და არსებობის აზრი (*raison d'etre*).⁹

თუმცა რეალობა ბევრად უფრო კომპლექსურია. მიუხედავად იმისა, რომ მეტაფორა შეიძლება სხვას გულისხმობდეს, თავად სახელმწიფო კი არ არის ბარბაროსული, არამედ - სახელმწიფოს კულტურული საფუძველი. სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ იქცევა ვამპირად, როდესაც „ბოროტი“ კულტურა „კეთილ“ კულტურას ჯაბნის და არ აძლევს განვითარების საშუალებას. თუმცა მაინც, რეალური ველური არის არა სახელმწიფო, არამედ - ადამიანის უფლებებისგან კულტურული დევნიაცია. ეს ველურობა ნიშანდობლივია არა თავად სახელმწიფოსათვის, არამედ ერთპარტიული მმართველობის თეორიისა და პრაქტიკისათვის, სამხედრო ხუნტისათვის, კონტროლირებული ან ჩაკეტილი სახელმწიფოსათვის, თეოკრატიისათვის, ან თუნდაც ისეთი კულტურული პრაქტიკისათვის, რომელიც დასავლეთში ცნობილია, როგორც ქალთა გენიტალური დასახიჩრება.¹⁰ თავად სახელმწიფო კი არის ნეიტრალური, პასიური ინსტრუმენტი - საცავი ან ცარიელი ჭურჭელი - რომელიც ველურობის მატარებელი და გამტარია, რამდენადაც ახორციელებს ველური კულტურის პროექტს.

პრიზმის მეორე განზომილება ასახავს როგორც მსხვერპლის სახესა და ფაქტს, ისე ზოგადად მსხვერპლობის არსსა და იდეას. მსხვერპლია ადამიანი, რომლის „ღირსება და ფასეულობა“ შელახულია ველურის მიერ. მსხვერპლი უძლური, უმწეო,

უდანაშაულო პიროვნებაა, რომლის ბუნებრივი მახასიათებლებიც უარყოფილია თავად სახელმწიფოსა თუ სახელმწიფოს კულტურული საფუძვლის პრიმიტიული და დამამცირებელი ქმედებებით. ადამიანის უფლებათა მთელი სტრუქტურა ანტიკატასტროფული და რეკონსტრუქციულია. ანტიკატასტროფულია, რადგანაც ისეა მოწყობილი, რომ აღკვეთოს მეტი უბედურება მეტი მსხვერპლის გაჩენის საშუალებით. რეკონსტრუქციულია, რამდენადაც ცდილობს, ხელახლა მოაწყოს სახელმწიფო და საზოგადოება ისე, რომ შეამციროს მსხვერპლთა (მისივე განსაზღვრებით)¹¹ რაოდენობა და, ამასთან ერთად, აღკვეთოს მსხვერპლის შემქმნელი გარემოებები. ადამიანის უფლებათა კლასიკური დოკუმენტი - ადამიანის უფლებათა ანგარიში - მოიცავს აღნიშნულ ორ ურთიერთგამამძლიერებელ სტრატეგიას. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების (INGO) ადამიანის უფლებათა ანგარიშები, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, ცნობარია საშინელი კატასტროფებისა, რომლებიც ინდივიდებს დაატყდათ თავს. როგორც წესი, თითოეული ანგარიში ასევე მოიცავს დიაგნოსტიკურ ეპილოგს, რეკომენდირებულ თერაპიასა თუ სამკურნალო საშუალებებს.¹²

პრიზმის მესამე განზომილება მხსნელი თუ მშველელია, კეთილი ანგელოზი, რომელიც იცავს, ხელს უწყდის, ცივილიზებულს ხდის, ზღუდავს და მფარველობს. მხსნელი მსხვერპლის საყრდენი და „ციხესიმაგრეა“ ტირანის წინააღმდეგ. მხსნელის მარტივი, თუმცა მაინც კომპლექსური, პირობა თავისუფლებაა: ხელისუფლების, ტრადიციისა და კულტურის ტირანიისაგან თავისუფლება. თუმცა ისიც თავისუფლებაა, შექმნა გარკვეულ ღირებულებებზე დაფუძნებული, უკეთესი საზოგადოება. ადამიანის უფლებათა მონათხრობში მხსნელი თავად ადამიანის უფლებათა კორპუსია და, ამასთან ერთად, გაერო, დასავლური მთავრობები, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები და დასავლური საქველმოქმედო დაწესებულებები - ყოველი აღნიშნული, როგორც ჩამორჩენილი და უკულტურო მსოფლიოს რეალური მხსნელი, მფარველი.¹³ თუმცაღა, რეალურად, ეს ინსტიტუტები მხოლოდ გარეგნული მხარეა. საბოლოო ჯამში, მონათხრობი მხსნელად წარმოგვიდგენს კულტურულად გამყარებულ ნორმებსა და პრაქტიკებს, რომლებიც ნიშანდობლივია ლიბერალური აზრისა და ფილოსოფიისათვის.

ადამიანის უფლებათა კორპუსი, კეთილი განზრახვის მიუხედევად, ფუნდამენტურად ევროცენტრულია¹⁴ და დადღასმულია რამდენიმე ძირითადი და ურთიერთდაკავშირებული ნაკლოვანებით, რომლებიც ასახულია კიდევ მეტაფორაში - „ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ (SVS). პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს ის ნაკლოვანება, რომ კორპუსი ნაწილია ევროცენტრული კოლონიური პროექტის ისტორიული კონტინუუმისა, რომლის მონაწილეებიც უპირატეს და

დაქვემდებარებულ პოზიციებზე არიან გადანაწილებულნი. სწორედ ამგვარი ისტორიული და კულტურული კონტექსტის გამოა, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობის საფუძველმდებარე მტკიცება უნივერსალურობის შესახებ სუსტი და ძირგამოთხრილია. ნაცვლად ამისა, ადამიანური ღირსებისათვის ბრძოლის ისტორიულმა ხედვამ ადამიანის უფლებათა უნივერსალური კონცეფციის მამოძრავებელი ძალა ისეთ საზოგადოებებში უნდა აღმოაჩინოს, რომლებიც ევროპულ ტირანიასა და იმპერიალიზმსაა დაქვემდებარებული. სამწუხაროდ, ეს არ არის ადამიანის უფლებათა ოფიციალური ნარატივის ნაწილი. რამდენიმე ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც 1945 წლის ომისშემდგომ მოვლენებს უსწრებდა - გაეროს მიერ მართული ადამიანის უფლებათა მოძრაობა, რომელიც მოიცავდა მონობის საწინააღმდეგო კამპანიას აფრიკასა და აშშ-ში, ანტიკოლონიურ ბრძოლებს აფრიკაში, აზიასა და ლათინურ ამერიკაში, ქალთა საარჩევნო უფლებებისა და თანასწორი უფლებებისათვის ბრძოლას მთელი მსოფლიოს მასშტაბით.¹⁵ თუმცა ბევრი არადასავლელი აქტივისტისა¹⁶ და ადამიანის უფლებათა გმირის მიერ შესრულებული პიონერული სამუშაო არ არის აღიარებული ადამიანის უფლებათა თანამედროვე მოძრაობის მიერ. ეს ისტორიულად მნიშვნელოვანი ბრძოლები, არადასავლურ კულტურებსა და საზოგადოებებში დამკვიდრებულ ნორმებთან ერთად, უგულებელყოფილი ან უარყოფილია ადამიანის უფლებათა თანამედროვე გაგების კონსტრუირებისას.

მეორე ნაკლოვანებაა ის, რომ SVS მეტაფორა და ნარატივი უარყოფს ე.წ. კულტურათა „ურთიერთკონტამინაციას“¹⁷ და, ნაცვლად ამისა, მხარს უჭერს ევროცენტრულ იდეალს. ამ მეტაფორის ამოსავალი დებულებაა დასავლური კულტურების მიერ არადასავლური კულტურების ევროცენტრულ პროტოტიპად ტრანსფორმაცია და არა - მულტიკულტურული მოზაიკის შექმნა.¹⁸ SVS მეტაფორა შედეგად გვაძლევს „სხვადა ქცევის“ პროცესს, რაც განიზრახავს დაქვემდებარებული კლონების, ფაქტობრივად, ორიგინალის დამუნჯებული ასლების შექმნას. მაგალითად, დასავლური პოლიტიკური დემოკრატია ფაქტობრივად არის ადამიანის უფლებათა ორგანული ელემენტი.¹⁹ „ველური“ კულტურები და ხალხი ადამიანის უფლებათა ორბიტის გარეთ მყოფებად აღიქმებიან, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ ისინი პოლიტიკური დემოკრატის რეჟიმის გარეთაც არიან. ადამიანის უფლებებისაგან სწორედ ასეთი დისტანცირება გარკვეულ კულტურებს მსხვერპლების შექმნის საშუალებას აძლევს. ასეთ შემთხვევაში, პოლიტიკური დემოკრატია პანაცეად აღიქმება. სხვა ტექსტობრივი მაგალითები, რომლებიც დამკვიდრებულია ისეთი კულტურული ფენომენის გამოსასწორებლად, როგორცაა, მაგალითად, ქალთა თანასწორობის უარყოფი „ტრადიციული“ პრაქტიკები, ასევე ასახავს უფსკრულს

ადამიანის უფლებებსა და არალიბერალურ, არაევროპულ კულტურებს შორის.

მესამე ნაკლოვანება ის არის, რომ ადამიანის უფლებათა კორპუსის ენა და რიტორიკა მნიშვნელოვან თეორიულ პრობლემებს ავლენს. ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ეს აროგანტული და მიკერძოებული რიტორიკა მოძრაობას ხელს უშლის, მოიპოვოს კულტურათაშორისი ლეგიტიმურობა.²⁰ „ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ (SVS) რიტორიკა ამ ნაკლოვანების გამო გავლენას ვერ ახდენს ნორმატიული შეფასების შინაარსზე. მაგალითად, ცალკეულ ლიდერს შეიძლება სამხედრო დამნაშავეს იარლიყი მიაკრან, მაგრამ ადგილობრივ დონეზე ამ იარლიყმა შესაძლოა ვერანაირი კანონიერება ვერ მოიპოვოს SVS-ის რიტორიკის ამ ნაკლოვანების გამო.²¹ სხვა სიტყვებით თუ ვიტყვით, SVS-ის რიტორიკამ შეიძლება თავად გამოუთხაროს ძირი მისსავე მხარდაჭერილ უნივერსალისტურ გარანტიას და, შესაბამისად, რეალური კანონდამრღვევის დაკავებასა და დასჯასთან დაკავშირებული წინააღმდეგობა გააძლიეროს.

ადამიანის უფლებათა ზემოაღნიშნული ქვეტექსტი არის მეტანარატივი, რომელიც ამოფარებულია კორპუსის გარეგნულად ნეიტრალურ და უნივერსალურ ენას. მაგალითად, გაეროს ქარტიაში აღწერილია განაწესი, რათა „რწმენა განმეორებით დაამოწმოს, როგორც ადამიანის ფუნდამენტური უფლება, ადამიანის პიროვნული ფასეულობა და ღირსება, ქალისა თუ კაცის, მცირე თუ დიდი ერის თანასწორი უფლება“.²² ეს ცალსახად კეთილშობილური იდეალია. თუმცა ზუსტად რას აღნიშნავს აღნიშნული ტერმინოლოგია? ეს ფრაზეოლოგია უფრო მეტს ნიღბავს, ვიდრე ავლენს. მაგალითად, რა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები და როგორაა ისინი განმარტებული? ახასიათებს ამ უფლებებს კულტურული, რელიგიური, ეთიკური, მორალური, პოლიტიკური თუ სხვა სახის მიკერძოებულობა? ზუსტად რას გულისხმობს ადამიანის პიროვნული „ფასეულობა და ღირსება“? არსებობს კი ისეთი ესენციალიზებული ადამიანი, როგორსაც ენის კორპუსი წარმოიდგენს? მოიძებნება კი ასეთი ინდივიდი ნაირობის ქუჩებში, ბოსტონის ჯურღმულებში, ერაყის უდაბნოებსა თუ ბრაზილიის ტროპიკულ ტყეებში? პროტოტიპული ადამიანის განმარტების ურთულესი ამოცანის გარდა, გაეროს ქარტია სხვა პრეტენზიასაც აყენებს - ყველა ერი, „მცირე თუ დიდი“, გარკვეული თანასწორობით უნდა სარგებლობდეს. სწორედ მაშინ, როდესაც გაერომ მოახდინა ძალაუფლებრივი დისბალანსის რატიფიცირება მესამე სამყაროსა²³ და დომინანტური ამერიკის თუ ევროპის ძალებს შორის, მან ამ უკანასკნელ მხარეს უპირობო ძალაუფლება მისცა, განემარტა „მსოფლიო მშვიდობა“ და „სტაბილურობა“.²⁴ ადამიანის უფლებათა კორპუსს ამყარებს უნივერსალურობისა და ნეიტრალურობის ფიქცია (არსად ისე, როგორც ამ უთანასწორო სამყაროში) და მცდარ წარმოდგენას ქმნის მისი რეალური იდენტობისა და მიზნების შესახებ.

კეთილმოსურნეობის ეს საერთაშორისო რიტორიკა ამჟღავნებს (თუმცა მხოლოდ გარეგნულ მხარეს ამოფარებულად) იმ განზრახვებსა და რეალობას, რომლებიც მასვე უქმნის წინააღმდეგობასა და დაძაბულობას.

ეს სტატია არ ეხება მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ენასა თუ ენობრივ სტილს, რომლითაც ადამიანის უფლებათა მოძრაობა აღწერს თავის მიზნებს, საკითხებსა და გამიზნულ შედეგებს. ეს არც მოწოდებაა ადამიანის უფლებათა მოძრაობისთვის, გახდეს მეტად მგრძნობიარე არადასავლური კულტურების მიმართ. ეს არც ადამიანის უფლებათა იდეის აბსოლუტური და განურჩეველი უარყოფაა.²⁵ ნაცვლად ამისა, წინამდებარე სტატია არსებითად არის მცდელობა, ფილოსოფიურად, კულტურულად და ისტორიულად განსაზღვროს ადამიანის უფლებათა ნორმატიული სისტემის ზუსტი განლაგება და ადგილმდებარეობა. დავუშვათ, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა ტოტალიტარული და ტოტალიტარობის მაწარმოებელი იმპულსებით იმართება; როგორც არის კიდევ უფლებათა მისიის მოთხოვნა, რომ ყველა საზოგადოებამ საკუთარი თავის ტრანსფორმაცია უნდა მოახდინოს, რათა მოერგოს დეტალურად შემუშავებულ გეგმას. და თუ ეს ასეა, მაშინ ადამიანის უფლებათა თემში სიღრმისეული რეფლექსიის მძაფრი ნაკლებობა და ბრმადმორწმუნეობის პრობლემური სიჭარბეა. „კარგი საზოგადოების“ ამგვარი ხედვა დავისა და მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს.

მეოთხე ნაკლოვანება ის არის, რომ ძალაუფლების საკითხი დიდწილად იგნორირებულია ადამიანის უფლებათა კორპუსში. არსებობს გადაუდებელი საჭიროება ადამიანის უფლებათა ისეთი მოძრაობისა, რომელიც მულტიკულტურული, ინკლუზიური და სიღრმისეულად პოლიტიკური იქნება. ამგვარად, რამდენადაც არსებითია ის, რომ ადამიანის უფლებათა ახალმა მოძრაობამ გადალახოს ევროცენტრიზმი, იმდენადვეა მნიშვნელოვანი, დააყენოს საკითხი იმის შესახებ, რომ კულტურებს, ეროვნულ ეკონომიკებს, სახელმწიფოებს, სქესებს, რასებს, ეთნიკურ ჯგუფებსა და სოციალურად განცალკევებულ ფენებს შორის არსებობს ღრმად ასიმეტრიული ძალაუფლებრივი ურთიერთობები. ასეთი მოძრაობა ევროცენტრიზმს აღარ განიხილავს ამოსავალ პუნქტად, ხოლო სხვა კულტურებს - პერიფერიულად. მოძრაობის ამოსავალი და საწყისი პუნქტი უნდა იყოს მთავარი დაშვება, რომ ყოველი კულტურა მორალურად თანასწორია. ფრანსის დენგმა სწორად წამოსწია საკითხი, რომ „[ადამიანის უფლებათა] კონცეფციის უსაფუძვლოდ მიკუთვნება მხოლოდ გარკვეული ჯგუფებისათვის, კულტურებისა და ცივილიზაციებისათვის, პრობლემის შესახებ განხეთქილების გაღრმავებაა, ეს არის გარიყულთა მხრიდან თავდაცვისა და არაკანონიერი თვითგამართლების წახალისება, პროგრესის შეფერხება ადამიანის უფლებების შესახებ უნივერსალურ შეთანხმებასთან

დაკავშირებით“.²⁶

მეტაფორის, „ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ (SVS), მეხუთე ნაკლოვანება დაკავშირებულია რასობრივი საკითხების როლთან ადამიანის უფლებათა ნარატივის შემუშავებისას. ადამიანის უფლებათა SVS მეტაფორას აქვს რასობრივი კონოტაცია, რომელშიც რასისა და ფერის საერთაშორისო იერარქიულობა განახლებული და გაძლიერებულია. ეს მეტაფორა სინამდვილეში საჭიროა გლობალური რასობრივი იერარქიის შესანარჩუნებლად და გასაგრძელებლად. ადამიანის უფლებათა ნარატივში ველურებად და მსხვერპლებად გვევლინებიან არათეთრკანიანი და არადასავლელი ადამიანები, მაშინ როცა მხსნელები თეთრკანიანები არიან. ამ მოძველებულმა ჭეშმარიტებამ ახალი სიცოცხლე შეიძინა ადამიანის უფლებათა მეტაფორის სახით. გარდა აღნიშნულისა, ადამიანის უფლებები შეგვიძლია გავიგოთ, როგორც მხსნელების მიერ მონანიებისა და გამოსყიდვის პროექტი, რომელშიც გლობალურად პრივილეგირებული თეთრკანიანები (ისინი, ვინც ისტორიულად გამოავლინეს სასტიკი სიველურე არათეთრკანიანების მიმართ და წარმოუდგენელი ტანჯვა მიაყენეს მათ) დანაშაულს გამოსყიდვიან „ქვემდგომი“, „უიღბლო“ და „დაბალგანვითარებული“ ხალხის „დაცვითა“ და „ცივილიზებით“. შესაბამისად, მეტაფორა შემკობილია თვითგამოსყიდვის პათოლოგიით.

ამჟამად მოქმედი და დისლოცირებული ადამიანის უფლებათა მოძრაობა საბოლოო ჯამში არ გაამართლებს, რადგან არადასავლურ საზოგადოებებში ის აღიქმება, როგორც უცხო იდეოლოგია. ეს მოძრაობა არ პასუხობს არადასავლური საზოგადოებების კულტურულ სტრუქტურას და მახასიათებლებს, გარდა იმ პირფერი ელიტებისა, რომლებიც ჩაიძირნენ დასავლურ იდეებში. იმისათვის, რომ საბოლოოდ გავრცელდეს და მისაღები გახდეს, ადამიანის უფლებათა მოძრაობა უნდა დაუახლოვდეს ყოველი ხალხის კულტურას.²⁷

უფლებათა გადასინჯვა და ხელახალი განხილვა, თავიანთი უპირატესი მდგომარეობის მტკიცებით, ახალი პროექტი არ არის. თანამედროვე რეალობაში უფლებათა კულტურა, სულ მცირე, დაკავშირებულია ევროპაში თანამედროვე სახელმწიფოს საწყის პერიოდთან. სახელმწიფოს მონოპოლია ძალადობასა და იძულების ინსტრუმენტებზე ხელს უწყობს უფლებათა კულტურის წარმოქმნას, რათა ამ უკანასკნელმა ძალმომრეობითი სახელმწიფოს ქმედებები დააბალანსოს.²⁸ რობერტ ქოვერი ამგვარ კონსტრუქციას აღწერს, როგორც უფლებათა იურისპრუდენციის მითს, რომელიც საზოგადოებას თითქოს აძლევს შესაძლებლობას, კანონიერად სცნოს და, ამასთან ერთად, გააკონტროლოს სახელმწიფო.²⁹ მიუხედავად ყველაფრისა, ადამიანის უფლებები უფლებათა მნიშვნელობასა და მასშტაბებს რადიკალურად ანახლებს. ადამიანის უფლებები ნატურალურობას, ტრანსისტორიულობასა და

უნივერსალურობას ანიჭებს უფლებებს. თუმცა ეს სტატია ამგვარ მკვეთრ ცვლილებასა და ნახტომს „სარჩელს უყენებს“. წინამდებარე სტატია ემყარება კრიტიკული სამართლის მკვლევრების³⁰, უფლებათა დისკურსის ფემინისტი კრიტიკოსებისა³¹ და კრიტიკული რასობრივი თეორეტიკოსების³² ნაშრომებს. მიუხედავად ამისა, ამ სტატიის მიდგომა განსხვავდება ზემოჩამოთვლილი სამისაგან, რადგან საერთაშორისო ფენომენს მიემართება და არა - შიდასახელმწიფოებრივ, განკერძოებულად ამერიკულ საკითხს. ადამიანის უფლებების კრიტიკა უნდა დაეფუძნოს არა მხოლოდ ამერიკულ და ევროპულ სამართლებრივ ტრადიციებს, არამედ სხვა კულტურულ გარემოებებსაც. აღნიშნული კრიტიკისათვის ცენტრალური უნდა იყოს აზიის, აფრიკის, წყნარი ოკეანისა და ამერიკის მკვიდრი, არაევროპული ტრადიციები. ადამიანის უფლებათა იდეა - ამოცანა ატრიბუტების უნივერსალური ნაკრების შექმნისა, რომლის საშუალებითაც ყოველმა საზოგადოებამ უნდა უზრუნველყოს ყოველი ადამიანი - მართლაც კეთილშობილური იდეაა. ამჟამად კი ატრიბუტების ნაკრების მთავარი პრობლემა არის მისი არაადეკვატურობა, არასრულყოფილება და არასწორად ორიენტირებულობა. საეჭვო არაა, რომ ადამიანის უფლებათა თანამედროვე კორპუსში ბევრი რამ არის შესაქები, ისევე როგორც - საკამათო. ამ საქმეში ადამიანის უფლებათა თანამედროვე კორპუსისა და მისი ენის სადი, გონივრული შეფასება არჩევანი კი არ არის, არამედ - აუცილებლობა.³³

სტატია მომდევნო თავებშიც აღნიშნულ თეორიულ საფუძველს ემყარება. მეორე თავში ადამიანის უფლებები დაკავშირებულია გლობალური წინასწარგანსაზღვრულობის ევროპული და ამერიკული ხედვის გამოჩენასა და ცივილიზების მისიასთან, რომელიც ხორციელდება მაუნივერსალიზებელი ევროცენტრული ნორმების საშუალებით. მესამე თავში ყურადღება გამახვილებულია ველურის მეტაფორასა და ადამიანის უფლებათა ნორმებზე, სამუშაოსა და სამეცნიერო საქმიანობაზე, რათა კიდევ ერთხელ და ხაზგასმით განგვეხილა სტატიის ძირითადი საკითხი. მეოთხე და მეხუთე თავში იგივე მიდგომა და მეთოდოლოგიაა გამოყენებული მსხვერპლისა და მხსნელის მეტაფორის ასახსნელად. მეექვსე თავში კი შეჯამებულია მტკიცება, რომ ვინაიდან საერთაშორისო დისკურსი ადამიანის ღირსების შესახებ სასურველი და გარდაუვალია, ასევე აუცილებელი მოთხოვნა უნდა იყოს მეტანარატივის ამ დიდი მეტაფორის უკუგდება და ამ მცდარი კონსენსუსისთვის ნიღბის იმგვარად ჩამოხსნა, რომ შესაძლებელი იყოს ახალი ჭეშმარიტი კონსენსუსის შექმნა.

II. ადამიანის უფლებათა დიდი ნარატივის განვითარება

გაერთიანებული ერების ქარტია, რომელიც გაეროს ადამიანის უფლებათა ყველა ტექსტის კონსტიტუციური საფუძველია, მოიცავს ისტორიის ადრინდელ და შემდგომდროინდელ, ჩამორჩენილ და პროგრესულ ხედვას. ქარტია ადამიანის უფლებებს აცხადებს, როგორც კაცობრიობის გადარჩენის გარდაუვალ ელემენტს. ამას იმით ახერხებს, რომ პრინციპულ მიზნად ასახელებს, უზრუნველყოს „უნივერსალური პატივისცემა და დაცვა ადამიანის უფლებებისა, ფუნდამენტური თავისუფლებისა ყველასათვის, განურჩევლად რასისა, სქესისა, ენისა თუ რელიგიისა“.³⁴ ადამიანის უფლებათა ამგვარი თვითრეპრეზენტაცია მოითხოვს მორალურ და ისტორიულ ფაქტობრიობას და რწმენას გარკვეული ურყევი ჭეშმარიტებისა. ადამიანის უფლებათა ყველაზე მნიშვნელოვანი დოკუმენტი - ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (UDHR) - სიკეთესა და ბოროტებას შორის ბრძოლას ისტორიული ჭეშმარიტების სტატუსს ანიჭებს, ამ ისტორიის მიხედვით კი ბოროტების დამარცხება მხოლოდ ადამიანის უფლებების საშუალებით არის შესაძლებელი.³⁵ დღესდღეობით ეს საზოგადოდ მიღებულია, როგორც ადამიანის უფლებათა ჩვეული და სტანდარტული სცენარი.³⁶ ისიც ფაქტია, რომ ამ სცენარს დღეს ხოტბას ასხამენ გამოჩენილი მეცნიერები, რომლებიც მას კაცობრიობის ხსნის საშუალებად მოიაზრებენ. თუმცა ადამიანის უფლებათა ეს დიდი სცენარი უამრავ ნორმატიულ თუ კულტურულ პრობლემასა და კითხვას აჩენს, განსაკუთრებით, ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ისტორიულ საფუძვლებთან დაკავშირებით.³⁷

ნებისმიერი დასაბუთებული კრიტიკისას, პირველ რიგში იმის აღიარება უნდა მოხდეს, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა, ისევე როგორც ადრინდელი ჯვაროსნული ლაშქრობები, შეუსაბამობებითაა სავსე. მაშასადამე, მას არ აქვს მონოპოლია ზნეობრიობაზე, როგორც ამას მისი ყველაზე აქტიური დამცველები ამტკიცებენ. წინამდებარე სტატიაში ვასაბუთებთ, რომ ბოლო რამდენიმე საუკუნეა, ადამიანის უფლებები და მისი უნივერსალიზაციის შეუპოვარი კამპანია არის დასავლური კონცეპტუალური და კულტურული უწყვეტი დომინანტურობის ისტორიული კონტინუუმი. ამ კონტინუუმის საფუძველია ერთი შეხედვით განუკურნებელი ვირუსი: ევროცენტრული ნორმებისა და ღირებულებების უნივერსალიზების იმპულსი, რომელიც მიიღწევა იმ ყველაფრის უარყოფით, დემონიზებითა და „სხვად ქცევით“, რაც განსხვავებული და არაევროპულია. ამ არგუმენტით სტატია არ გვთავაზობს იმას, თითქოს ადამიანის უფლებები თავისი არსითაა ცუდი ან ადამიანის უფლებათა კორპუსი გამოუსწორებელი და უიმედოა.

ნაცვლად ამისა, სტატიაში შემოთავაზებულია მოსაზრება, რომ ადამიანის უფლებათა გლობალიზაცია ერგება იმ ისტორიულ შაბლონს, რომლის მიხედვითაც ყველანაირი ადამიანური მორალურობა მომდინარეობს „დასავლეთისგან, როგორც სხვა დანარჩენ დაბალცივილიზებულ სამყაროში ცივილიზაციის გამავრცელებელი აგენტისგან“.³⁸

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა ევროცენტრიზმის ისტორიულ კონტინუუმშია განთავსებული - როგორც მაცივილიზებული მისია და, შესაბამისად, არაევროპულ ქვეყნებზე მოიერიშე - მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ სწორედ ევროპულმა, და არა არაევროპულმა, სისასტიკემ გამოიწვია მისი საჭიროება. მაშინ, როცა დღესდღეობით მოძრაობამ შეთხზა ველური და მსხვერპლი, როგორც არაევროპელი, ადოლფ ჰიტლერი იყო მთავარი და ტიპური ველური. მისი რეჟიმის მემკვიდრეობამ და მისდამი ზიზღმა მისცა ბიძგი ადამიანის უფლებათა მოძრაობას.³⁹ ჰიტლერი, თეთრკანიანი ევროპელი, იყო სატანის პერსონიფიკაცია. ნაცისტური რეჟიმი, ევროპული თეთრკანიანი მთავრობა, იყო ბარბაროსობის განსხეულება. ერთი მხრივ, ჰიტლერის უხეშმა გადახვევამ განვითარების პროცესში მყოფი ევროპული კონსტიტუციური სამართლის პრინციპებიდან, მეორე მხრივ კი, მისი იმპერიული განზრახვის დასამარებამ დასავლეთისა და საბჭოთა კავშირის მიერ, გამოიწვია ნორმათა ის ნაკადი, რომელიც ადამიანის უფლებათა კორპუსის სახელითაა ცნობილი.

ნიურნბერგი - ქალაქი გერმანიაში, სადაც ოცდაორი სამხედრო დამნაშავეს საქმე განიხილა სასამართლომ (შედეგად კი ცხრამეტი გაასამართლეს) - ადამიანის უფლებათა მოძრაობის დაბადების ადგილის სიმბოლოა, ლონდონის ხელშეკრულება⁴⁰ კი, მისი დაბადების მოწმობა. დასავლეთს ადამიანის უფლებათა მოძრაობა იმისათვის არ შეუქმნია, რომ ცივილიზებული გაეხადა ან დაეცვა არაევროპელები, თუმცა სწორედ ეს ჰუმანისტური იმპულსები ამოძრავებდა XIX საუკუნის მონობის საწინააღმდეგო აბოლიციონისტურ ძალისხმევებს.⁴¹ არც აფრიკელების მონობა, ბარბაროსული შედეგებითა და გენოციდით, არც ევროპელების მიერ აზიელების, აფრიკელებისა და ლათინური ამერიკელების კლასიკური კოლონიზაცია, თანმდევი, სისხლის გამყინავი სისასტიკეებით, არ იყო საკმარისი საფუძველი დასავლეთისთვის, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა შეექმნა. ამას დასჭირდა ებრაელთა (თეთრკანიანი ხალხის) მასობრივი გაჟლეტა ევროპაში, რათა დაწყებულიყო ადამიანის უფლებათა ნორმების კოდიფიკაცია და უნივერსალიზაცია. თუმცა, მიუხედავად ზოგიერთის მტკიცებისა, რომ ნიურნბერგის პროცესი⁴² გარკვეულწილად ფარისევლური⁴³ იყო, მნიშვნელოვანი გახლდათ სწორედ მისი დაპირება. ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც ძალაუფლების მქონე სახელმწიფოებმა გაავლეს სადემარკაციო ხაზი სახელმწიფოს მხრიდან ხალხის მიმართ დაუშვებელი ქმედებების თვალსაზრისით და შექმნეს ადამიანის უფლებათა კოლექტიური პასუხისმგებლობის

კონცეფცია. თუმცა არავის უნდა გამორჩეს სასტიკი კოლონიური ძალების მიერ ნიურნბერგის პროცესის მოთხოვნისა და ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მიღების ირონიულობა.

შეიძლება უფრო მნიშვნელოვანიც კი იყოს ის, რომ ადამიანის უფლებათა ორი ყველაზე ძველი და პრესტიჟული საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია - იურისტთა საერთაშორისო კომისია (ICJ) და საერთაშორისო ამნისტია (AI) - იმისათვის დაარსდა, რომ ადამიანის უფლებათა დამრღვევების საკითხი მოეგვარებინა ევროპაში და არა - მესამე სამყაროში. იურისტთა საერთაშორისო კომისია (ICJ) კი დასავლეთის ინსტრუმენტისა და იარაღის ფუნქციით შეიქმნა ცივი ომის პერიოდში.⁴⁴ ნიდერლანდების წარმომადგენელ ა.ჯ.მ. ვან დალის, კომისიის ერთ-ერთი პირველი თანამდებობის პირის მტკიცებით, ICJ-ის მისია იყო, „თავისუფალი მსოფლიოს ძალების - უფრო კონკრეტულად, სამართლებრივი ძალების - მობილიზება იმისათვის, რომ დაეცვათ ჩვენი ფუნდამენტური სამართლებრივი პრინციპები და ამის საფუძველზე დაეორგანიზებინათ ბრძოლა კომუნისტურ ქვეყნებში არსებული ყველაწარმოადგენელი სახის სისტემური უსამართლობის წინააღმდეგ“.⁴⁵ საერთაშორისო ამნისტია 1961 წელს დააარსა პიტერ ბენენსონმა, ბრიტანელმა იურისტმა, რათა გაეპროტესტებინა პოლიტიკური მოსაზრებისა და რელიგიური რწმენის ნიადაგზე დაპატიმრება, პატიმრების წამება და სიკვდილით დასჯა, რასაც ადგილი ჰქონდა რუმინეთში, უნგრეთში, საბერძნეთში, პორტუგალიასა და აშშ-ში.⁴⁶ ყველა აღნიშნულ შემთხვევაში, საერთაშორისო ამნისტიის სამიზნეები იყვნენ ევროპელები და ამერიკელები და არა - მესამე სამყარო.

შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა მოძრაობა შეიქმნა ევროპაში იმისათვის, რომ შეეჩერებინა ევროპული ველურობა, როგორცაა ჰოლოკოსტი, საბჭოთა კავშირის კომუნიზმის ძალადობის ფაქტები, სიტყვისა და სხვა გამოხატვის უფლებათა შეზღუდვა მთელ რიგ დასავლურ ქვეყნებში. მოძრაობა თავდაპირველად შეიქმნა იმ დასავლურ საშინელ მოვლენებზე პასუხად, რომლებიც ქმნიდნენ ევროპული სიველურის სახეხატს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სისტემა, რომელიც დღესდღეობით ევროპული საკანონმდებლო და პოლიტიკური იდენტობის მთავარი ატრიბუტია, შექმნილია იმისათვის, რომ წევრი ქვეყნები დაუქვემდებაროს გარკვეულ ქცევათა სტანდარტებს ინდივიდებთან მოპყრობის კუთხით.⁴⁷ ეს არის და იყო ბასტიონი ევროპული თავაწყვეტილი სიველურის ხელახალი გამოვლენისაგან თავის დასაზღვევად - იმ ფენომენისაგან, რომელმაც შექმნა და ამოქმედა მესამე რეიხი.

ადამიანის უფლებათა კორპუსს, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის საშინელებების პასუხად ამოქმედდა, თეორიული საფუძვლები ჰქონდა დასავლურ კოლონიურ დამოკიდებულებებში. ის ფესვადგმულია ევროპულ და დასავლურ

გლობალურ წინასწარგანსაზღვრულობათა ღრმადჩაბეჭდილ ცნობიერებაში.⁴⁸ დევიდ სლეიტერის სიტყვებით თუ ვიტყვით, ევროპული „რწმენა იმპერიული მისიის აუცილებლობისა - სხვების ცივილიზებისა და სხვა საზოგადოებათა გაუმჯობესებული ვერსიების შექმნის მიზნით - მეცხრამეტე საუკუნეში დამკვიდრდა.⁴⁹ განსხვავებულის ტრანსფორმირებისა და ფლობის იმპულსმა მესიანური რწმენის სახელით მოიპოვა მზა ნიღაბი და გულმოწყალების საფარი. მაგალითად, დენის შროფმირი, ევროპელი ქრისტიანი მისიონერი, აფრიკელებს აღწერდა, როგორც „პრიმიტიულ“ მკვიდრ მოსახლეობას, რომლებიც იმყოფებიან „ფორმალურად ბარბაროსულ და დამწერლობამდელ სტადიაში სოციოლოგიური და კულტურული განვითარების თვალსაზრისით“.⁵⁰ მისიონერის მიზანი იყო არა „უბრალოდ ცივილიზება, არამედ ქრისტიანიზება, „ცივილიზაციის საჩუქრის“ არა მარტოდენ გადაცემა“.⁵¹ მეცხრამეტე საუკუნისათვის თეთრკანიანების უპირატესობამ შავკანიანებზე პოპულარობა და აღიარება მოიპოვა ევროპაში:

ამ დისკურსის დამცველები - როგორც წესი, [გერმანელი ფილოსოფოსი გეორგ] ჰეგელი, რომლის აზრსაც სრულიად იზიარებდა მისი უამრავი გამმართლებელი - აცხადებდნენ, რომ აფრიკას ევროპასთან პირდაპირ კონტაქტამდე ისტორია არ ჰქონია. შესაბამისად, რამდენადაც აფრიკელებს საკუთარი ისტორია არ შეუქმნიათ, აშკარაა, რომ საკუთარი თავი არც განუვითარებიათ. შესაბამისად, ისინი არ ყოფილან ჯეროვანი ადამიანები, მათ ვერ დატოვებდნენ მარტო, თავისთვის. მათ სხვა ადამიანები უნდა „გამდლოდნენ“ ცივილიზაციისაკენ: ევროპელები, განსაკუთრებით, დასავლეთ ევროპა, უფრო კონკრეტულად კი - ბრიტანეთი და საფრანგეთი.⁵²

თითქოსდა ინტუიციით, მისიონერობამ რელიგია შეაზავა ცივილიზაციასთან. ამ პროცესს მკვიდრი მოსახლეობა პრეისტორიულობის წყევლიდან უნდა გამოეყვანა და მიეყვანა ისტორიის კარიბჭესთან. ამ იდიომის მიხედვით, ადამიანის განვითარება განისაზღვრებოდა, როგორც შავკანიანი და ჩამორჩენილი რასის სწორხაზოვანი და ვერტიკალური პროგრესია ველურობიდან ცივილიზებულობამდე, წინამოდერნულობიდან მოდერნულობამდე, ბავშვობიდან ზრდასრულობამდე, ქვემდგომიდან ზემდგომამდე.⁵³ სლეიტერმა ეს მსოფლალქმა ერთ შთამბეჭდავ პასაჟში ჩაატია:

სხვა საზოგადოებებზე გეოლოგიური ძალაუფლება, რომელიც

მაცივილიზებული მისიებისა და „გარდაუვალი ბედისწერის“ სიმბოლოებით იყო დაკანონებული და დაშიფრული, ადრეული დასავლური პროექტის მიერ სამყაროს ახალი წესრიგის მოწყობის არსებითი მახასიათებელია. ეს პროექტები თუ ჭეშმარიტების სფეროები, რამდენადაც ისინი მომდინარეობდნენ ევროპიდან ან აშშ-იდან, საკუთარი ჰეგემონიის დაწესებას იმით ცდილობდნენ, რომ ნორმალურობა განესაზღვრათ საკუთარი კულტურის გარკვეულ ხედვაზე მითითებით, მაშინ როცა განსხვავებულს განსაზღვრავდნენ, როგორც არაჭეშმარიტსა და მეურვეობის საჭიროების მქონეს.⁵⁴

ამერიკის შეერთებული შტატებიც, რომლის ისტორიაც უბრალოდ ევროპის ხანის⁵⁵ გაგრძელებაა, მისი ევროპელი წინაპრების მსგავსად, ამ მსოფლმხედველობის მატარებელია. ამერიკის განზრახვა, რაც ხორცშესხმულია მონროს დოქტრინის სახით, ისეთივე ძველია, როგორც თავად ქვეყანა. პრეზიდენტმა თეოდორ რუზველტმა ეს წინასწარგანზრახულობის მნიშვნელობა გაამჟღავნა, როდესაც ამერიკის სამხრეთით მცხოვრები ხალხები და ქვეყნები მოიხსენია, როგორც „ჩვენგან სამხრეთით მყოფი სუსტი და ქაოსური სახელმწიფოები და ხალხი“ და განაცხადა, რომ „ჩვენი მისიაა, როდესაც აბსოლუტურად გარდაუვალი შეიქნება, ეს ქვეყნები პოლიციური ძალებით გავაკონტროლოთ წესრიგისა და ცივილიზაციის ინტერესების დასაცავად“.⁵⁶ პორტუგალიურ- და ესპანურენოვანი ლათინური ამერიკისადმი ისე მოპყრობა, თითქოს ის აშშ-ის „უკანა ეზო“ ყოფილიყო, ინსტრუმენტული იყო აშშ-ის იმპერიული ფსიქეს განმტკიცებაში.

ბოლო რამდენიმე ასწლეულია, მთელი მსოფლიო თვითმხილველია ევროცენტრული ნორმებისა და კულტურული ფორმების უნივერსალიზაციისა, რაც კოლონიური ვითარების შექმნისა და გარკვეული ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური მოდელების გაბატონების გზით განხორციელდა. საერთაშორისო სამართალი დაეფუძნა ოთხ სპეციფიკურად ევროპულ საყრდენს: გეოგრაფიულ ევროპას (როგორც ცენტრს), ქრისტიანობას, სავაჭრო ეკონომიკასა და პოლიტიკურ იმპერიალიზმს, როგორც უპირატეს პარადიგმას.⁵⁷ როგორც ერთა ლიგა, ისე მისი მემკვიდრე, გაერთიანებული ერები, კვლავ გამოცოცხლდნენ და დაადასტურეს ევროპულ-ამერიკული დომინაცია საერთაშორისო ურთიერთობებში. ომისშემდგომ პერიოდში არაევროპული სახელმწიფოების მართვა-გამგეობის მანდატი ენიჭებოდათ დასავლურ ძალებს ან ისინი ხდებოდნენ ამა თუ იმ დასავლურ სახელმწიფოზე დამოკიდებული სახელმწიფოები, სატელიტები.⁵⁸

1945 წლიდან გაეროს ენიჭება არსებითი როლი დასავლეთისაგან

დომინირებული გლობალური წესრიგის შენარჩუნებაში. გაეროს კრიტიკულად მნიშვნელოვანი დღის წესრიგი გულისხმობდა ევროპული იდენტობის მატარებელი პრინციპებისა და ნორმების უნივერსალიზაციას. მათ შორის პრინციპული მნიშვნელობის იყო ადამიანის უფლებათა გავრცელება, რომელიც დასავლური ლიბერალიზმიდან და იურისპრუდენციიდან აღმოცენდა.⁵⁹ დასავლეთს იმიტომ ჰქონდა შესაძლებლობა, ადამიანის უფლებათა თავისი ფილოსოფია ვალდებულებად დაეკისრებინა დანარჩენი მსოფლიოსთვის, რომ მას თავიდანვე დიდი გავლენა ჰქონდა გაეროზე.⁶⁰ მცდარი შეხედულება ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის შესახებ - რომელიც თავის თავს განსაზღვრავს, როგორც „ყველა ერისა და ყველა ხალხისათვის საყოველთაო, მისაღწევ სტანდარტს“⁶¹ - ახლა უკვე გამყარებულია ადამიანის უფლებათა იდენტიფიცირებით პოლიტიკურ დემოკრატიათა. ადამიანის უფლებათა სამართლის ძირითადი ფოკუსი მიმართულია ისეთ კანონებზე, რომლებიც აძლიერებენ, კანონიერებას ანიჭებენ ლიბერალურ დემოკრატიას და მისი მმართველობის ექსპორტირებას ეწევიან არადასავლურ საზოგადოებებში.⁶²

ზოგიერთი მკვლევრის მტკიცებით, დემოკრატიული მმართველობა განვითარდა საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებებისადმი მორალური მიწერილობიდან.⁶³ ტომას ფრანკის მოსაზრებით, დემოკრატიული მმართველობის უფლება მხარდაჭერილია ადამიანის უფლებათა ნორმატიული ფართომასშტაბიანი „არტილერიით“.⁶⁴ ის ამტკიცებს, რომ ადამიანები თითქმის ყველგან, აზიისა და აფრიკის ჩათვლით, „მოითხოვენ, რომ მთავრობებს კანონიერი ძალა მიენიჭოთ დასავლური სტილის საპარლამენტო პარლამენტარული სისტემითა და მრავალპარტიული დემოკრატიული პროცესებით“.⁶⁵ ის საკმაოდ „ტრიუმფალურ“ დასკვნას აკეთებს:

ჰუმის, ლოკის, ჯეფერსონისა და მედისონის მოსაზრებათა თითქმის მიღწეული ტრიუმფი - ლათინურ ამერიკაში, აფრიკაში, აღმოსავლეთ ევროპასა და, ნაკლები ხარისხით, აზიაში - შესაძლებელია წარმატებულად მივიჩნიოთ, როგორც მეოცე საუკუნის ყველაზე საფუძვლმდებარე მოვლენა და, დიდი ალბათობით, საყრდენი, რომელსაც გლობალური საზოგადოების სამომავლო განვითარება დაეფუძნება. ეს აქამდე გაუცემელ კითხვაზე პასუხი მათთვის, ვინც ამბობს, რომ თავისუფალი, ღია, მრავალპარტიული, საარჩევნო საპარლამენტო დემოკრატია არც სასურველია და არც სანატრელი დასავლური ინდუსტრიული სახელმწიფოების მცირემასშტაბიანი, შემოსაზღვრული ტერიტორიის გარეთ“⁶⁶.

ფრანკი ლიბერალური დემოკრატიული ნაციონალიზმის ამ მოჩვენებით ტრიუმფს წარმოგვიდგენს, როგორც არადასავლელი ხალხის თავისუფალ, არაძალდატანებით არჩევანს.

შესაძლებელია, ისეც ჩანდეს, რომ მესამე სამყაროს სახელმწიფოები ჩართულნი არიან ადამიანის უფლებათა კორპუსის, განსაკუთრებით კი გაეროს, ლეგიტიმაციაში. ინსტიტუციისა, რომელსაც ყველაზე მეტი პასუხისმგებლობა ეკისრება ადამიანის უფლებათა ნორმების შექმნასა და უნივერსალიზაციაში. თუმცა, ადამიანის უფლებათა სამართლის წარმოების პროცესში მესამე სამყაროს მონაწილეობაზე გადაჭარბებული წარმოდგენა არ უნდა შევიქმნათ.⁶⁷ გაეროსა და სხვა საერთაშორისო კანონმდებელი ორგანოების ძალაუფლებრივი ბერკეტები მესამე სამყაროსთვის ტრადიციულად მიუწვდომელია. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხელმისაწვდომი იქნებოდა, საეჭვოა, რომ მესამე სამყაროს უმრავლეს სახელმწიფოებს რეალურად წარედგინათ თავიანთი ხალხი და კულტურა. სხვაგვარად თუ ვიტყვით, გაეროში ადამიანის უფლებების ნორმათა წარმოების უნივერსალურობისა და დემოკრატიზაციის შესახებ მტკიცება ვერ დაემყარება მესამე სამყაროს ქვეყნების გარეგნულ, რაოდენობრივ უპირატესობას აღნიშნულ ორგანოში.

ადამიანის უფლებათა მოძრაობას არა მხოლოდ აკლია მესამე სამყაროს ლეგიტიმურობა, არამედ ის თავდაპირველადვე განკუთვნილია მესამე სამყაროსთვის. ერთია შემთხვევა, როდესაც ევროპელები და ჩრდილოამერიკელები, რომელთა სახელმწიფოებიც იზიარებენ საერთო ფილოსოფიურ და სამართლებრივ წარმომავლობას, ქმნიან საზიარო პოლიტიკურ და კულტურულ მოდელებს თავიანთი საზოგადოებების სამართავად. ხოლო ამისაგან საკმაოდ განსხვავებულია იმის მტკიცება, რომ საზოგადოების შესახებ მათი გარკვეული ხედვა არის ერთადერთი დასაშვები ცივილიზაცია, რომელიც თავს უნდა მოვახვიოთ ყველა საზოგადოებას, განსაკუთრებით კი მათ, რომლებიც ევროპის გარეთ არიან. მიუხედავად ევროპული და ამერიკული ცივილიზაციის დამსახურებებისა ადამიანის უფლებათა კუთხით, ყველანაირი მისიონერული სამუშაო მაინც საეჭვოა და ისიც ადვილი შესამჩნევია, რომ კოლონიური პროექტის ნაწილია. ერთხელაც აღვნიშნოთ, რომ ვითომდა აღმატებული ევროპელები და ჩრდილოამერიკელები მესამე სამყაროს მკვიდრ, ვითომდა ჩამორჩენილ ადგილობრივ მოსახლეობასთან ჩადიან ადამიანის უფლებათა მისიით, რათა გაათავისუფლონ ისინი დესპოტური მთავრობებისა და ჩამორჩენილი კულტურის კლანჭებისაგან.

თუმცა ადამიანის უფლებათა პროექტი აღარ არის მხოლოდ მესამე სამყაროს კრიტიკა დასავლეთის მიერ. ნებისმიერი კულტურული და პოლიტიკური ტრადიციების მქონე ცალკეული სახელმწიფო, მესამე სამყაროს ქვეყნების ჩათვლით,

ადამიანის უფლებათა სახელით, იძულებით ზომებს მიმართავს სხვა სახელმწიფოების წინააღმდეგ. იმპორტირებულ დასავლურ ნორმებსა და განსაზღვრებებზე დაყრდნობით, მესამე სამყაროში ბევრი არასამთავრობო ორგანიზაცია ღიად უპირისპირდება თავიანთი სახელმწიფოებისა და საზოგადოების მხრიდან ადამიანის უფლებათა დარღვევებს. დღესდღეობით არაევროპელები ერთმანეთს უპირისპირდებიან თავიანთი ქვეყნების ფარგლებში ადამიანის უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფის საფუძველზე. დღეისათვის ადამიანის უფლებების შესრულება თუ შეუსრულებლობა აფრიკელს აფრიკელის, არაბს - არაბის, ხოლო აზიელს - აზიელის წინააღმდეგ აქეზებს.

გაეროს მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო (ICJ), საერთაშორისო ამნისტია (AI) და სხვა დასავლური საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGOs), როგორცაა ადამიანთა უფლებების დამცველი (HRW), ადვოკატთა კომიტეტი ადამიანის უფლებებისათვის და ადამიანის უფლებების იურისტთა საერთაშორისო ჯგუფი - დღეს მესამე სამყაროზეა ფოკუსირებული. შედეგად კი, ადამიანის უფლებათა დისკურსში ველურის დომინირებული სახეხატია მესამე სამყარო, არაევროპელი ადამიანი, კულტურული პრაქტიკა თუ სახელმწიფო.

ერთი შეხედვით, საკმარისი საფუძველი არსებობს საიმისოდ, რომ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGO) სწორხაზოვნად ორიენტირდნენ მესამე სამყაროს ქვეყნებზე, როგორც თავიანთი საქმიანობის ფოკუსზე. როგორც წესი, INGO-ების სამუშაო კონცენტრირებულია სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების დარღვევებსა და ისეთი სახის სამართლებრივ დაცვაზე, რომელიც დაკავშირებულია პოლიტიკური დემოკრატიის ფუნქციონირებასთან. უნდა ვაღიაროთ, რომ მესამე სამყაროში უფრო ბევრი არადემოკრატიული ქვეყანაა, ვიდრე განვითარებულ დასავლეთში. მესამე სამყაროს დესპოტები დაუსჯელად მოქმედებენ. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა დარღვევები და მესამე სამყაროს ეკონომიკის მარცვა მათი ლიდერების მიერ ხშირი და შემაშფოთებელია. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ყურადღების ამ მიმართულებით კონცენტრირება მართებული, აუცილებელი და მისასალმებელია, განსაკუთრებით იქ, სადაც სახელმწიფო აჩუმებს და ზღუდავს ადგილობრივი ადვოკატირების ჯგუფებსა და პრესას. ეჭვგარეშეა, რომ მესამე სამყაროს ქვეყნებში ადამიანის უფლებათა დაცვის მექანიზმები უფრო მცირე და არამდგრადია, ან საერთოდ არ არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოაღნიშნული ფაქტორები ხსნის საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობას მესამე სამყაროში, ისინი მაინც ვერ ამართლებს დასავლეთში მათ შედარებით უმოქმედობას ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე. ცნობილია დასავლური ქვეყნების, მაგალითად, აშშ-ის მხრიდან,

რასობრივი უმცირესობებისა და ღარიბების სამოქალაქო უფლებათა დარღვევა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სფეროებში საერთაშორისო ამნისტიამაც და ადამიანის უფლებათა დამცველმაც ნელ-ნელა დაიწყეს საჯაროობისა და ადვოკატირების ბარიერების გადალახვა,⁶⁸ ასეთი ანგარიშები იშვიათი და ეპიზოდურია; ქმნიან საზოგადოებრივ ურთიერთობებში გავარჯიშების შთაბეჭდილებას, რაც იმისთვისაა განკუთვნილი, რომ ჩაახშონ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ წამოსული კრიტიკა მესამე სამყაროზე ცალმხრივი ფოკუსირების გამო.

მიუხედავად გლობალიზაციისაგან გამოწვეული ზიანისა, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებმა არანაირი რეაგირება არ მოახდინეს სოციალური და ეკონომიკური უფლებების ადვოკატირების მოთხოვნებზე.⁶⁹ აშკარაა, რომ მათ უმოქმედობას დასავლური სახელმწიფოების მიერ ეკონომიკური და სოციალური უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით, გამართლება ვერ ექნება.⁷⁰ რა თქმა უნდა, ისიც მართალია, რომ დასავლეთში დომინანტური საზოგადოებრივი დისკურსი, ძირითადად, ეწინააღმდეგებოდა სოციალური და პოლიტიკური დღის წესრიგის ფართოდ გავრცელებას და, ნაცვლად ამისა, მას ახასიათებდა, როგორც თავისუფალი მეწარმეობისთვის საზიანოს. თუმცა რეალობაში, ქვეყანათა უმრავლესობას - იქნებოდა სოციალისტური, კაპიტალისტური თუ მესამე სამყარო - არ ჰქონია სერიოზული მცდელობა, აღესრულებინა ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები, იმ ქვეყნებსაც კი, რომლებიც რიტორიკულად მაინც იბრძოდნენ ამ უფლებებისთვის (მაგალითად, საბჭოთა კავშირი).

ისტორიული ყალიბი უდავოა. ის აწარმოებს კოლონიური მმართველების მთელ რიგს: ბიბლიით ხელმომარჯვებული ქრისტიანული მისიონერობა, თავისუფალი მეწარმეობის ვაჭრები, პოლიტიკური დემოკრატიის ექსპორტიორები, დღეისთვის კი - ადამიანის უფლებათა ბრმადმორწმუნე, თავდადებული დამცველები. ყოველ აღნიშნულ შემთხვევაში ევროპული კულტურა ტრანსფორმაციას აიძულებდა „ადგილობრივ“ კულტურას. ადგილობრივი უნდა ჩანაცვლდეს უნივერსალურით - ეს ევროპული რამ არის. არის კი ადამიანის უფლებებსა და ევროპულ-ამერიკული კულტურის გარკვეულ ატრიბუტებს (როგორცაა ჰედონიზმი, გადაჭარბებული ინდივიდუალიზმი, თავისუფალი ბაზარი, ახლა კი - გლობალიზაცია) შორის კავშირი შესაძლებელი და ორგანული? არის კი ადამიანის უფლებათა ტექსტი რეალურად ისეთი ღია, რომ განსხვავებულ ინტერესებს შესაძლებლობა მისცეს, სასურველი მოთხოვნები წამოაყენონ? სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არიან კი არაევროპული კულტურები საკმარისად გათვითცნობიერებულები და კეთილგონივრულები საიმისოდ, რომ შეძლონ ადამიანის უფლებათა კორპუსის მორგება სპეციფიკურ კონტექსტზე ისე, რომ მთავარი ბირთვი ხელუხლებელი დატოვონ, იმ შემთხვევაშიც

კი, თუ მათ მოისურვეს ჩამორჩენილობისგან დახსნა? შეუძლიათ კი მათ „კეთილისა“ და „ბოროტის“ განცალკევება ადამიანის უფლებათა ფარგლებში, დასავლეთის აღჭურვილობაზე უარის თქმა მაშინ, როცა ადამიანის პოტენციალის მოწინააღმდეგე „ბოროტებისაგან“ განთავისუფლებულ კულტურას ქმნიან?

მიუხედავად იმისა, რომ ამ სტატიის მიზანი არ არის ცალკეული ეროვნული გარემოებების განხილვა, მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ SVS მეტაფორას ღრმა ისტორიული პარალელები აქვს ისეთი სახელმწიფოების ეროვნულ ისტორიებთან, რომლებშიც არათეთრკანიანები და განსაკუთრებით, აფრიკული წარმოშობის ადამიანები, ჩაგვრას, ძალადობას, ექსპლოატაციას და თეთრკანიანთა დომინაციას იყვნენ დაქვემდებარებულნი. სამხრეთ აფრიკის ისტორია, როგორც ნელსონ მანდელა აღნიშნავს, არ არის მხოლოდ მტკიცებულება იმისა, რომ თეთრკანიანებმა და შავკანიანებმა ძალები გააერთიენეს აპართეიდის წინააღმდეგ.⁷¹ ეს ისტორია ძლიერ ფარულ უარყოფით განწყობებს შეიცავს თეთრკანიანი ქველმოქმედების მიმართ, რომლებიც ხანდახან დაკნინებულად არიან მოხსენიებულნი „სიკეთის მქმნელებად“, აბოლიციონისტების „თარგზე გამოჭრილი“ ადამიანების სახეობად.⁷² აპარტეიდის უმძიმეს დღეებში ბევრი ინდივიდუალური თეთრკანიანი ადვოკატი, თეთრკანიანთა იურიდიული ფირმა და ადამიანის უფლებათა ორგანიზაცია შავკანიანი სამხრეთ აფრიკელების ნაცვლად ლაპარაკობდა და იცავდა მათ.⁷³ ბევრი თეთრკანიანი აღმოჩნდა მთავარი ლიდერი იმ პროცესისა, რაც არსებითად იყო შავკანიანთა ბრძოლა გათავისუფლებისთვის.⁷⁴ თეთრკანიანების მიერ აფრიკელების დამონების პირველივე დღეებიდან ადამიანის უფლებათა მოძრაობის შექმნამდე, აშშ-ში თეთრკანიანები ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდნენ შავკანიანთა თანასწორობისთვის ბრძოლაში. ისევე როგორც სამხრეთ აფრიკაში, სადაც ბევრ თეთრკანიან ამერიკელს ეკავა საკვანძო პოზიცია სამოქალაქო უფლებებისათვის ბრძოლაში.⁷⁵ ერთი შეხედვით, პოლიტიკურად არაკორექტულია თეთრკანიანებს არგუნო მონაწილეობა SVS მეტაფორის ამ კეთილშობილურ საფუძვლებსა და მიზეზებში. თუმცა გარდაუვალია დასკვნა, რომ ეს მეტაფორა დიდწილად აღწერს კიდევ თეთრკანიანთა ჩართულობას. გარდა ამისა, ტრაგიკული ისტორიული შეცდომა იქნებოდა, არ გაგვეცნობიერებინა აღნიშნული ბრძოლების მნიშვნელობა ლიბერალური პროექტისათვის და მათი ცენტრალურობა თავად თეთრკანიანი ხალხის ბრძოლაში თავიანთივე დემოკრატიისა და თავისუფლებისათვის.

წინამდებარე სტატიის მიზანი არ არის არაკეთილსინდისიერი ზრახვები მივაწეროთ ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ინდივიდუალურ დამცველებს, ლიდერებსა თუ მონაწილეებს. ეჭვგარეშეა, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ბევრ ლიდერს და ქვეით ჯარისკაცს ამოდრავებს მწველი სურვილი, ბოლო მოუღოს

ადამიანთა ტანჯვას ისე, როგორც აღიქვამს გამაგრებული სათვალთვალო პუნქტებიდან. თეთრკანიანთა ამერიკული გარეუბნის საშუალო სკოლის ან კოლეჯის მოსწავლე - რომელიც საერთაშორისო ამნისტიის (AI) ადგილობრივი ფილიალის წევრი ხდება და აპროტესტებს ქალთა გენიტალურ დასახიჩრებას შორეულ ქვეყნებში, ან სწერს წერილს პოლიტიკურ თუ სამხედრო ლიდერებს, რომელთა სახელებიც ასე ადვილად არ წარმოითქმება ხოლმე ინგლისურენოვანი ხალხისგან - ეჭვგარეშეა, რომ ნაწილობრივ მომდინარეობს პრივილეგირებული მდგომარეობით დაკისრებული ვალდებულებისგან. მთელი კაცობრიობის ურთიერთდაკავშირებულად აღქმის ენთუზიაზმი და იმპულსი იმისა, დავებმართო მათ, ვინც დახმარების საჭიროების მქონედ განისაზღვრება, კეთილშობილური რამაა და ამ საკითხს აქ არ განვიხილავთ. ადამიანური უნივერსალურობის გარკვეული ხარისხი გარდაუვალი და სასურველია. თუმცა რა არის ეს უნივერსალურობა, რა ისტორიული და კულტურული ძალებითაა ფორმირებული და როგორ მიიღწევა ის ყველანაირი განსხვავებულობის გათვალისწინებით? რაც სკოლისა თუ კოლეჯის მოსწავლემ უნდა გააცნობიეროს არის ის, რომ მისი თავგამოდება, გადაარჩინოს სხვები - თუნდაც მათივე თავისაგან - დასავლური და ევროპული ისტორიითაა გაჟღენთილი. თუ ერთი კულტურისთვის ნებადართულია იმპერიალიზმის პრეროგატივა და უფლება იმისა, განსაზღვროს და სხვებს წარუდგინოს, რა მიაჩნია მას კაცობრიობისთვის სასიკეთოდ, მაშინ თავად თავისუფლების მნიშვნელობა უნდა ანულირდეს და გაუქმდეს. სწორედ ამიტომ, ადამიანის უფლებათა მოძრაობა, რომელიც „ველურები, მსხვერპლები, მხსენელების“ (SVS) მეტაფორას ეფუძნება, არღვევს ადამიანური სიწმინდისა და ხელშეუხებლობის იდეას, რაც მოჩვენებითადაა მისი მთავარი შთაგონება.

III. ველურის მეტაფორა

ადამიანის უფლებათა სამართალი სახელმწიფოს მის მთავარ სამიზნედ აკონსტრუირებს. მიუხედავად ნებაყოფლობითი გაწვევრიანებისა, ადამიანის უფლებათა შეთანხმება სახელმწიფოს ვალდებულებებს აკისრებს.⁷⁶ სახელმწიფო არის ადამიანის უფლებათა გარანტიც და სამიზნეც. ადამიანის უფლებათა განვითარების საფუძველმდებარე რწმენაა, რომ სახელმწიფო არის მტაცებელი, რომელიც უნდა შეაკავო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის საფრთხეს შეუქმნის და შთანთქმავს ადამიანთა თავისუფლებას. ადამიანის უფლებათა კონვენციური საერთაშორისო სამართლის პერსპექტივიდან სახელმწიფო ველურია, ამ სიტყვის კლასიკური გაგებით.

თუმცა სახელმწიფო, როგორც ასეთი, კი არ არის მტაცებელი, არამედ თავად სახელმწიფო არის კონსტრუქცია, რომელიც საზოგადოებრივი ძალაუფლების საცავია;

ის არის საკუთარი ინტერესებისაგან დამოუკიდებელი ინსტრუმენტალურობა, რომელიც მზადაა, ადასრულოს საზოგადოებრივი ინტერესი, რაც არ უნდა იყოს ის. მაღალია აღნიშნული ძალაუფლების დენადობის ხარისხი და მისით სარგებლობის ფორმებიც. მაგალითად, სახელმწიფოს კონსტიტუციური სტრუქტურა, თავისი კონფიგურაციიდან გამომდინარე, შეიძლება მოითხოვდეს დემოკრატიული მთავრობის გარკვეულ ფორმას. ან სახელმწიფო კონსტიტუციამ საზოგადოებრივი ძალაუფლება შეიძლება განათავსოს რელიგიური და სასულიერო პირების ხელში, როგორც ეს ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში ხდება.⁷⁷ თუმცადა, სახელმწიფოს, რევოლუციისა თუ სხვა ინსტრუმენტების გამოყენებით, შეუძლია, ერთ დღეს ისლამური იყოს, ხოლო მეორე დღეს - სეკულარული. რამდენადაც აღნიშნული კონსტრუქციის ფარგლებში სახელმწიფო არის ცარიელი ჭურჭელი, ველური სახელმწიფოს მიღმა უნდა იყოს განთავსებული.

სახელმწიფომ ნიღაბი უნდა ჩამოიხსნას - ის რეალური ველურის უბრალო რწმუნებულია. ეს კი ისტორიულად დაგროვილ სიბრძნეს, საზოგადოების კულტურას ტოვებს, როგორც ერთადერთ შესაძლებელ ადგილს ველურის განსათავსებლად. სხვა ნაშრომში ვამტკიცებ, რომ კულტურა „წარმოადგენს ხალხთა სიბრძნისა და მათი იდენტობის აკუმულაციას; ის რეალური მოცემულობაა და მის გარეშე ადამიანები არიან სახელის გარეშე, მიმართულების გარეშე და ნავსაყუდელს მოწყვეტილები“.⁷⁸ ამგვარი გაგებით, კულტურა ადგილობრივ ჭეშმარიტებათა ერთობლიობაა, რომელიც საზოგადოებისათვის გზამკვლევის ფუნქციას ასრულებს ცხოვრებისეული საქმიანობების თვალსაზრისით. კულტურული ნორმების ვალიდურობა ადგილობრივი ჭეშმარიტებაა, რომლის განსჯა და შეფასება გარე კულტურის ნორმების საფუძველზე არა მხოლოდ ძალზე პრობლემური, არამედ სრულიად მცდარი ქმედებაა.⁷⁹ თუმცა თავად კულტურა ისეთი ცვლადების დინამიკური და ალქიმიური შეზავებაა, როგორცაა რელიგია, ფილოსოფია, ისტორია, მითოლოგია, პოლიტიკა, ეკოლოგიური ფაქტორები, ენა და ეკონომიკა. ამ ცვლადთა ურთიერთქმედება - როგორც კულტურის შიგნით, ისე სხვა კულტურათა გავლენით - ნებისმიერ საზოგადოებაში აწარმოებს კონკურენტულ სოციალურ ხედვებსა და ღირებულებებს. გაბატონებული კლასი თუ პოლიტიკური ინტერესები, რომლებიც ხელში იგდებენ სახელმწიფოს, ამ უკანასკნელს მათი განცალკევებული კულტურული ხედვის საზოგადოებრივ გამოხატველად აქცევენ. სხვა სიტყვებით, სახელმწიფო კონვეიერის მექანიზმი უფროა, ვიდრე ცალკეული კულტურული ნორმების განსახიერება. სახელმწიფო მხოლოდ ხარაჩოა, გარეგანი კონსტრუქციაა, რომლის მიღმაც რეალური ველური ბინადრობს. შესაბამისად, როდესაც ადამიანის უფლებათა ნორმების სამიზნე დევიანტური სახელმწიფო ხდება, მას სინამდვილეში

სახელმწიფოს მიერ გამოხატულ ნორმატიულ კულტურულ სტრუქტურასა თუ მის ნაირსახეობაზე მიაქვს იერიში. რეალური ველური კულტურაა და არა - სახელმწიფო. ამ პერსპექტივიდან, ადამიანის უფლებათა დარღვევა გამოხატავს ადამიანის უფლებათა კულტურასა და ველურ კულტურას შორის დაპირისპირებას.

შეხედულება, რომ ადამიანის უფლებები არის იდეოლოგია, რომელიც ღრმად არის ფესვგადგმული ლიბერალიზმსა და მმართველობის დემოკრატიულ ფორმებში, დღესდღეობით გამყარებულია დასავლეთში მოღვაწე ადამიანის უფლებათა გავლენიანი მეცნიერ-თანამშრომლების მიერ⁸⁰. ადამიანის უფლებათა კორპუსის კულტურული მიკერძოებულობის სათანადოდ გაგება მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ მის კონტექსტუალიზებას მოვახდენთ ლიბერალურ თეორიასა და ფილოსოფიაში. ამ პოზიციიდან გააზრებამ ადამიანის უფლებები სპეციფიკური კულტურული და ეთნოგრაფიული ხელწერის მქონე იდეოლოგიად აქცია.⁸¹ ადამიანის უფლებათა კორპუსი კულტურულ მიკერძოებულობას გამოხატავს, ხოლო მის მიერ სახელმწიფოს დასჯა-გამოსწორების პრაქტიკა კულტურული პროექტია. თუ კულტურა არ განისაზღვრება, როგორც განცალკევებული, ეგზოტიკური, სპეციფიკური, დროში გაყინული პრაქტიკა, არამედ განისაზღვრება როგორც ნებისმიერი ცალკეული საზოგადოების იდეების, ფორმების, პრაქტიკებისა და სტრუქტურების დინამიკური ერთობლიობა, მაშინ ადამიანის უფლებები (ამჟამინდელი გაგებით) არის სპეციფიკურად ევროპულ-ამერიკული კულტურის გამოხატულება. ადამიანის უფლებათა კულტურათშორისი ადვოკატირება კი, არის მცდელობა, ადგილობრივი კულტურა ჩაანაცვლონ ადამიანის უფლებათა „უნივერსალური“ კულტურით. შესაბამისად, ადამიანის უფლებები უნივერსალურ კულტურად იქცევა. სწორედ ამგვარი ხედვა განაპირობებს იმას, რომ „სხვა“ კულტურა, რომელიც სწორედაც რომ არაევროპულია, ადამიანის უფლებათა კორპუსისა და მისი დისკურსის ფარგლებში ველურად წარმოგვიდგება.

ადამიანის უფლებათა მთავარი საერთაშორისო ინსტრუმენტების ფარგლებში „სხვა“ კულტურა საკმაოდ ხშირადაა გამოვლენილი, როგორც ბოროტება, რომელიც უნდა დაიდლოს თავად ადამიანის უფლებათა მიერ. ამის მაგალითია კონვენცია ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW),⁸² რომელიც ეფუძნება თანასწორობასა და ანტიდისკრიმინაციას, ადამიანის უფლებათა კორპუსის ორ ძირითად და ყველაზე ცნობილ ნორმას. ადამიანის უფლებათა ყველაზე ტრანსფორმაციულად რადიკალური კონვენცია (CEDAW) მიემართება დანაშაულებრივ „სოციალურ და კულტურულ მოდელებს“⁸³ და მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ისეთი დამოკიდებულებებისა და პრაქტიკების გარდასაქმნელად, რომლებიც საზიანოა ქალებისათვის.⁸⁴ კონვენცია

გაცხადებულად მოითხოვს, რომ სახელმწიფოები მიისწრაფოდნენ ისეთი „ცრურწმენების, წეს-ჩვეულებებისა და სხვა პრაქტიკების“ აღმოფხვრისაკენ, რომლებიც სქესთა შორის უთანასწორობის იდეას ეფუძნება.⁸⁵

მაშინ როცა, ჯერ კიდევ არ არსებობს კულტურები, რომლებიც ქალთა მიმართ დისკრიმინაციული პრაქტიკების თვალსაზრისით უდანაშაულონი იქნებიან, ადამიანის უფლებათა დისკურსი ყველა არადასავლურ კულტურას ეპყრობა, როგორც ამ კუთხით განსაკუთრებულად პრობლემატურს. მაგალითად, ადამიანის უფლებების დამცველის (HRW) ქალთა უფლებების პროექტი მის პირველ ანგარიშში ყურადღებას ამახვილებს ცოლების მკვლელობაზე, ოჯახურ ძალადობასა და გაუპატიურებაზე ბრაზილიაში.⁸⁶ აქ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ HRW-ის პირველი ანგარიში ქალთა მიმართ ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე არ არის ფოკუსირებული ცოლების მკვლელობაზე, ოჯახურ ძალადობასა და გაუპატიურებაზე აშშ-სა და ევროპაში (რაც აღნიშნულ ქვეყნებშიც ჩვეული მოვლენაა), არამედ ფოკუსირდა ბრაზილიაზე, მესამე სამყაროს ქვეყანაზე. ქალთა უფლებების პროექტის სხვა ანგარიშებიც ორიენტირდნენ დარღვევებზე ინდონეზიაში, ბოტსვანაში, ჰაიტისა და თურქეთში, რომლებიც მუსულმანური და ევროპის პერიფერიაში მყოფი ქვეყნებია.⁸⁷

ძალაუფლების მქონე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების ანგარიშებისა და აქტივობებისგან დატოვებული შთაბეჭდილება შეუმცდარია. რამდენადაც დასავლეთი წარმოდგენილია, როგორც ფემინისტური მოძრაობის აკვანი, სამხრეთის ქვეყნები იმგვარად არის წარმოდგენილი, თითქოს ისეთ ტრადიციებსა და პრაქტიკებში იყვნენ ჩაძირულნი, რომლებიც საზიანოა ქალებისათვის. რადჰიკა კუმარასვამიმ, გაეროს სპეციალურმა წარმომადგენელმა ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებში, თავის ერთ-ერთ პირველ ანგარიშში დაადასტურა ეს შთაბეჭდილება, როდესაც აღნიშნა, რომ „გარკვეული წეს-ჩვეულებები და ტრადიციათა გარკვეული ასპექტები ხშირად ხდება ქალთა მიმართ ძალადობის მიზეზი“.⁸⁸ მან აღნიშნა, რომ „გარდა ქალთა გენიტალური დასახიჩრებისა, პრაქტიკათა მთელი ერთობლიობა ხელყოფს ქალთა ღირსებას. ტერფების გაკოჭვა, კაცთა უპირატესობა, ადრეული ქორწინება, ქალიშვილობის შემოწმება, მზითევის გამო სიკვდილიანობა, სატი, მდედრობითი სქესის ახალშობილთა მკვლელობა, არასაკმარისი კვება - მცირედი ჩამონათვალია იმ პრაქტიკებისა, რომლებიც ადამიანის უფლებებს არღვევს ქალებთან მიმართებით“.⁸⁹ ყველა ამ პრაქტიკას საფუძველი ჩაეყარა არადასავლურ კულტურებში. ქალთა გენიტალური დასახიჩრების, მზითევის გამო დაწვისა და ღირსების შელახვის გამო მკვლელობის პრაქტიკათა სახეხატები ქმნიან ამ დისკურსს და ამგვარად ახდენენ არადასავლური კულტურების სტიგმატიზებას.

არაევროპული პოლიტიკური ტრადიციები, რომლებიც ლიბერალური

ტრადიციების მიღმა განთავსებული და პოლიტიკური დემოკრატიის სტრუქტურებს არ ექვემდებარება, დემონიზებულია ადამიანის უფლებათა ტექსტსა და დისკურსში. მაგალითისათვის განვიხილოთ ადამიანის უფლებათა დოკუმენტში გამოხატული დამოკიდებულება პოლიტიკურ მონაწილეობასთან დაკავშირებით. ამ შემთხვევაშიც, ადამიანის უფლებათა კორპუსი მოელის, რომ ყველა საზოგადოება მხარს დაუჭერს პლურალისტურ, დემოკრატიულ საზოგადოებას. როგორც ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (UDHR), ისე საერთაშორისო შეთანხმება სოციალური და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (ICCPR) - ორი მთავარი დოკუმენტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების სფეროში - ღიად ადასტურებს, რომ გამოხატვისა და გაერთიანების თავისუფლება უპირველესი მნიშვნელობისაა. ორივე ანიჭებს მოსახლეობას არჩევნების გზით პოლიტიკური ჩართულობის უფლებასა და შეკრების, გაერთიანებისა თუ იდეების გავრცელების უფლების გარანტიას.⁹⁰ უფლებათა ეს სქემა (რომელიც გაერთიანებულია თანასწორუფლებიანი დაცვის პრინციპთან) და ჯეროვანი სამართლებრივი უფლებები გულისხმობს პოლიტიკურ დემოკრატიასა თუ პოლიტიკურ საზოგადოებას რეგულარულად არჩეული მთავრობით, რეალურ კონკურენციას პოლიტიკური თანამდებობისათვის და ხელისუფლების დანაწილებას სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის საფუძველზე. ისიც მართალია, რომ ადამიანის უფლებათა რეჟიმი არ კარნახობს პოლიტიკური დემოკრატიის გარკვეული სახით ცვლილებასა თუ კანონის გადამეტებას, თუმცა გვთავაზობს დასავლური ტიპის ლიბერალურ დემოკრატიას. მმართველობის სისტემები, როგორცაა მონარქია, თეოკრატია, დიქტატურა და ერთპარტიული სახელმწიფო, არღვევენ გაერთიანების თავისუფლებას და ადამიანის უფლებათა კორპუსთან შედიან წინააღმდეგობაში.⁹¹ როდესაც ადამიანის უფლებათა კორპუსი არადემოკრატიულობის საფუძველზე არადასავლურ პოლიტიკურ კულტურას უარყოფს, ის წინ სწევს პოლიტიკური ველურობის საშიშროების საკითხს.

დასავლელ მეცნიერთა აკადემიურ ცოდნასა და მიდგომაშიც ასეთივე მკვეთრი კონტრასტია ადამიანის უფლებათა დამცველებსა და კულტურულად თუ პოლიტიკურად ველურებს შორის, რომელთა ცივილიზებაც ადამიანის უფლებათა საშუალებით უნდა მოხდეს. ბოლო ორი ათწლეულია ინდუსტრიული დემოკრატიები მუშაობენ ადამიანის უფლებებისა და საგარეო პოლიტიკის ისეთი ასპექტების დაკავშირების საკითხზე, როგორცაა განვითარების ხელშეწყობა, დახმარება და არადასავლურ სახელმწიფოებთან ვაჭრობა.⁹² ამგვარი კავშირი მოითხოვს, მიმღებმა - ჩვეულებრივ, არადასავლურმა სახელმწიფომ - შიდა სამართლის, პოლიტიკისა და პროგრამების ასპექტები დაუქვემდებაროს ადამიანის უფლებებსა თუ დემოკრატიულ ნორმებს. ამ იძულებითი მანევრის მიზანი

დანაშაულებრივი სახელმწიფოს ცივილიზებაა. ამ გაგებით, დასავლური სახელმწიფოები ხშირად იყენებენ ადამიანის უფლებებს, როგორც არადასავლური ქვეყნების წინააღმდეგ გატარებულ საგარეო პოლიტიკას.⁹³

ზოგიერთი ავტორი გარკვეულ პრაქტიკებს ველური კულტურის ნაწილად აღწერს. იუგოსლავიის დაშლის შემდგომი შემზარავი კონფლიქტისას გენოციდი და სხვა სამხედრო დანაშაულები საზარელი სისასტიკით არის ჩადენილი. ყველაზე შემზარავი სამხედრო დანაშაული იყო სერბების მიერ ბოსნიელი მუსლიმი ქალების ჯგუფური გაუპატიურება. ზოგიერთ ანგარიშში დაახლოებით 20 000 მსხვერპლია მითითებული.⁹⁴ ტოდ სალზმანი ამ დანაშაულს შემდეგნაირად აღწერს - „ქალის სქესზე თავდასხმა, ქალის სხეულისა და მისი რეპროდუქციული შესაძლებლობების ხელყოფა, როგორც „ბრძოლის იარაღი“.⁹⁵ ავტორი ამ სისასტიკის საფუძვლებს ხსნის ველური სერბული პატრიარქალური კულტურით, რომელიც ქალის სხეულის უზურპაციას ახდენს და ქალი დაჰყავს „რეპროდუქციულ შესაძლებლობებამდე, იმისათვის, რათა დააკმაყოფილოს სერბული ნაციონალიზმის ზოგადი ლტოლვა მეტი მოქალაქეების შექმნითა და ერის დასახლებით“.⁹⁶ სალზმანის მოსაზრებით, ქალის სხეულის შესახებ ამგვარი წარმოდგენა ღრმად ფესვგადგმულია სერბულ კულტურაში, სერბულ მართმადიდებლურ ეკლესიასა და ოფიციალურ პოლიტიკაში.⁹⁷ ველური განთავსებულია რელიგიაში, პოლიტიკასა და კულტურაში, ამ ყველაფერს კი სახელმწიფო მხარს უჭერს და ახორციელებს „დიადი სერბეთის“ შექმნის მიზნით.

ველურის სახეხატი შთამბეჭდავადაა წარმოდგენილი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ როგორც მათი ანგარიშების, ისე საჯარო ადვოკატირების სხვა ფორმების საშუალებით. აქ არ გვაქვს ფოკუსი ადამიანის უფლებების ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობაზე მესამე სამყაროში, რადგან უმეტესობა მათი ჩრდილოელი წინამორბედების ქმედებების მხოლოდ იმიტაციაა.⁹⁸ ჩვეულებრივ, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGO) სამ ძირითად ფუნქციას ასრულებენ: გამოკვლევას, ანგარიშის წარმოებასა და ადვოკატირებას.⁹⁹ ძირითად შემთხვევაში, ადამიანის უფლებათა INGO-ები ფოკუსირებულია ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე მესამე სამყაროს ქვეყანაში, სადაც, როგორც წესი, „გამოკვლევა“ ტარდება. ჩვეულებრივ, დასავლეთში დაფუძნებული INGO - ძირითად შემთხვევაში, დასავლეთის ყველაზე გავლენიანი ქვეყნების პოლიტიკურ და კულტურულ კაპიტალზე დაფუძნებული¹⁰⁰ - აგზავნის მკვლევართა ჯგუფს, ე.წ. ადამიანის უფლებათა მისიას, სამხრეთის ქვეყანაში. მისიის ხანგრძლივობა რომელიმე კონკრეტულ ადგილზე რამდენიმე დღიდან რამდენიმე კვირამდე გრძელდება და ამ დროში ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებით აგროვებენ მონაცემებსა და სხვა სახის ინფორმაციას მსხვერპლებისაგან, ადგილობრივი

არასამთავრობო ორგანიზაციებისაგან, იურისტებისაგან, ადგილობრივი ჟურნალისტებისაგან, ადამიანის უფლებათა დამცველებისაგან და სამთავრობო თანამდებობის პირებისგან. როგორც წესი, ამ ადგილობრივი წყაროებისაგან მიღებული ინფორმაცია გადამოწმდება სხვა, ვითომდა უფრო ობიექტურ წყაროებთან - დასავლურ საელჩოებთან, ადგილობრივად დაფუძნებულ დასავლელ რეპორტიორებთან, და სხვა დასავლური ინტერესების მქონე ორგანიზაციებთან, როგორცაა მაგალითად, ფონდები. დასავლეთში დაბრუნების შემდეგ მისია ინფორმაციის სისტემატიზებას ახდენს და ანგარიშის ფორმით აქვეყნებს.

ადამიანის უფლებათა ანგარიში სახელმწიფოს მიერ ლიბერალური ღირებულებების ხელყოფის ჩამონათვალთა კატალოგია.¹⁰¹ მასში სახელმწიფო გაკრიტიკებულია იმ პოლიტიკურ და სამოქალაქო უფლებათა ვალდებულებების შეუსრულებლობის გამო, რომლებიც მთავარ ინსტრუმენტებად იყო მისთვის მიწოდებული. მისი მიზანია მესამე სამყაროს სახელმწიფოს დამუნათება იმ უფსკრულზე მითითებით, რომელიც არსებობს სახელმწიფოს ქმედებასა და საერთაშორისოდ სანქცირებულ ცივილიზებულ ქცევას შორის. კარგი ქცევისაგან ამგვარი გამიჯვნა სტიგმატიზებულია და სახელმწიფოს წარმოაჩენს ურჩად ან სხვა დანარჩენი ცივილიზებული სამყაროსათვის ფეხშეუწყობლად. როგორც წესი, ანგარიშებში წარმოდგენილია გამოსასწორებელი ზომები და რეკომენდაციები კანონდამრღვევი სახელმწიფოსათვის. თუმცა, ძირითად შემთხვევაში, ამ ანგარიშთა აუდიტორია „დასავლეთი ან დასავლური ინტიტუტებია, როგორცაა მაგალითად, ევროკავშირი. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების (INGO) ანგარიშების „სარჩელი“ პირველი სამყაროს სახელმწიფოსა თუ ინსტიტუტს აქეზებს მესამე სამყაროს სახელმწიფოსა თუ კულტურის წინააღმდეგ. ანგარიში მოითხოვს, დასავლეთმა მას დახმარება შეუწყვიტოს, პირობა წაუყენოს დახმარების სანაცვლოდ, სანქციები დაუწესოს და/ან საჯაროდ დაგმოს მესამე სამყაროს სახელმწიფოს მიერ ჩადენილი მიუღებელი ქმედება.¹⁰² ამგვარად, INGO-ები პირველი სამყაროს ქვეყნებსა და ინსტიტუტებს სთხოვენ, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშონ მესამე სამყაროს ქვეყნების „მოთვინიერებასა“ და „ცივილიზებაში“, მიუხედავად იმისა, რომ ამგვარი როლი ეფუძნება ძალაუფლებრივ და ეკონომიკურ უთანასწორობას საერთაშორისო წესრიგისა, რომელიც ჩრდილოეთის მიმართ უფროა მიკერძოებული, უფრო სწყალობს და მფარველობს მას, ვიდრე - სამხრეთს.¹⁰³

ადამიანის უფლებათა ანგარიში კიდევ ერთ საინტერესო ამბავს მოგვითხრობს ადამიანის უფლებათა კორპუსის სამიზნის შესახებ. ამ მონათხრობში უფლებათა ანგარიში აღგვიწერს ველურის რამდენიმე სახეხატს, მათ შორის მესამე სამყაროს სახელმწიფოს, როგორც უმთავრეს და ტიპურ ველურს. ადამიანის უფლებათა

ლიტერატურა სავსეა სისხლსმოწყურებული მესამე სამყაროს დესპოტების, გასროლას მოწადინებული პოლიციელებისა და უშიშროების ძალების სახეხატებით.

კულტურის, როგორც ველურის სახეხატი, ალბათ არსადაა ისეთი მკვეთრი, როგორც ქალთა გენიტალური დასახიჩრების კონტექსტში. თვითონ სიტყვა „დასახიჩრება“ გულისხმობს სადისტური ფიზიკური ტკივილის განზრახ მიყენებას უმწეო მსხვერპლისათვის, კულტურისა და მისი წარმომადგენლების სტიგმატიზებას კი ბარბაროს ველურებად ახდენს. ამ პრაქტიკათა აღწერა იმდენად შემადრწუნებელი და აღმაშფოთებელია, რომ ისინი წარმოქმნიან სახეხატს ბარბარიზმისა, რომელიც არ ემორჩილება და უგულვებელყოფს ცივილიზაციას.¹⁰⁴ მიუხედავად იმისა, რომ ეს პრაქტიკა ბოლო რამდენიმე ათწლეულია გაქრა, მაინც გვხვდება აფრიკისა და ახლო აღმოსავლეთის გარკვეულ ნაწილებში. დასავლურმა სტერეოტიპებმა „ბნელ“ კონტინენტზე მცხოვრები ბარბაროსი ადგილობრივების შესახებ,¹⁰⁵ და დასავლურმა ადვოკატირებამ ქალთა გენიტალური დასახიჩრების საკითხებში, შექმნა სახეხატი მაჩეტემომარჯვებული ადგილობრივისა, რომელსაც ტკივილის მიყენება სწყურია თავისი საზოგადოების წევრი ქალისათვის.

რუანდაში 1994 წლის მასობრივი მკვლევლობების ტემპმა და საბრძოლო საშუალებებმა დასავლურ აზროვნებაში აფრიკელების ბარბაროსობის სიმბოლიზება მოახდინა. ფილიპ გურევიჩი, ამერიკელი ჟურნალისტი, ერთ-ერთი „ინსტრუმენტული ხმა“ იყო ამ სახეხატის შექმნის პროცესში:

დეციმაცია ყოველი მეათე მოსახლის სიცოცხლის მოსპობას ნიშნავს. 1994 წლის გაზაფხულსა და ადრეულ ზაფხულში რუანდაში მასობრივმა მკვლევლობებმა დეციმაციის სახე მიიღო. მიუხედავად იმისა, რომ დაბალტექნოლოგიური იყო - ძირითადად მაჩეტეთი სრულდებოდა - თვალისმომჭრელი სისწრაფით ხორციელდებოდა: შვიდ-ნახევარი მილიონი მოსახლეობიდან სულ მცირე რვაასი ათასი ადამიანი მოკლეს ას დღეში. რუანდელები ხშირად საუბრობენ მილიონ მსხვერპლზე და შეიძლება მართლებიც არიან. რუანდაში მოკლულთა რიცხვმა ჰოლოკოსტის დროს მოკლულთა რიცხვს დაახლოებით სამჯერ გადააჭარბა. ეს იყო ყველაზე დიდი მასშტაბის მასობრივი მკვლევლობა ჰიროშიმასა და ნაგასაკის ატომური დაბომბვის შემდეგ [აქცენტირება (დახრილი შრიფტი) დამატებულია].¹⁰⁶

ეს სახეხატები გადამწყვეტია ველურის კონსტრუირებისას. ადამიანის უფლებათა წინააღმდეგობა და ქალთა გენიტალური დასახიჩრების საწინააღმდეგო კამპანია, რომელიც ძირითადად დემონიზებას ეფუძნება, ევროპელი კოლონიური

მისიონერების დაწყებული სამუშაოს გაგრძელებაა.¹⁰⁷ ამგვარ გარემოებაში ველურობა რასობრივ მახასიათებელსაც იძენს - შავკანიანი, მუქკანიანი ან არადასავლური რასა. „აფრიკელ ქალთა გაერთიანება კვლევისა და განვითარებისათვის“ (AAWORD), ზემოაღწერილის საპირისპიროდ, შეეწინააღმდეგა ქალთა წინადაცვეთას და, ამასთან ერთად, ქალთა გენიტალური დასახიჩრების საწინააღმდეგო დასავლური კამპანიები მკაფიოდ ამხილა რასიზმში:

დასავლეთის ეს ახალი ჯვაროსნული ლაშქრობები ხელმძღვანელობენ იუდეურ-ქრისტიანული დასავლური საზოგადოების მორალური და კულტურული ცრურწმენებით: აგრესიულობა, უცოდინრობა ან თუნდაც უგულებელყოფა, პატერნალიზმი და აქტივიზმი არის ის ელემენტები, რომელთა საშუალებითაც განარისხეს და აღაშფოთეს ბევრი კარგი განზრახვის მქონე ადამიანი. საკუთარ პუბლიკაზე გასვლის მცდელობისას ახალმა ჯვაროსნულმა ლაშქრობებმა დრამატიზების ხერხს მიმართეს და გულგრილნი გახდნენ სწორედ იმ ქალთა ღირსების მიმართ, ვისი „დაცვაც“ სურდათ.¹⁰⁸

ორგანიზაციამ, „აფრიკელ ქალთა გაერთიანება კვლევისა და განვითარებისათვის“ (AAWORD), ეჭვქვეშ დააყენა დასავლელი აქტივისტების მოტივები და წამოაყენა მოსაზრება, რომ ისინი აფრიკელი ქალების ორმაგ ვიქტიმიზაციას ეწეოდნენ. დასავლელ აქტივისტებს ორგანიზაციამ პირველ რიგში ჯვაროსნული ლაშქრობების შეწყვეტა მოსთხოვა და, გარდა ამისა, ღიად დაგმო SVS მეტაფორის გამოყენება:

[დასავლური ჯვაროსნული ლაშქრობები] აბსოლუტურად გაუთვითცნობიერებელია იმ შეფარული რასიზმის შესახებ, რომელსაც ამგვარი კამპანია იწვევს ისეთ ქვეყნებში, სადაც ეთნოცენტრული ცრურწმენები ასეთი ფესვგადგმულია. განაჩენის გამოტანისას კი, რომ „ეს მხოლოდ მიზეზია“, მათ ავიწყდებათ, რომ განსხვავებული რასისა და კულტურის წარმომადგენელი ქალებიც *ადამიანები* არიან და სოლიდარობა მხოლოდ საზიარო პატივისცემისა და სხვათა ინდივიდუალობის აღიარებასთან ერთად მიიღწევა (დახრილი შრიფტი დედნიდანაა).¹⁰⁹

როგორც ქალთა გენიტალური დასახიჩრების შესახებ დებატებმა გამოავლინა, კულტურათმორის ბარიერებს შორის ადვოკატირება ძალზე კომპლექსური საკითხია.

კულტურულ განსხვავებულობაზე შეფასებების გაკეთება სარისკო საქმეა, რადგან ყოველთვის ძალიან მიკერძოებულია. ადამიანის უფლებათა შავ-თეთრი მოჩვენებითობაც კი ვერ გააბათილებს ამ რისკებს. თუმცა რამდენადაც სწორედ ეს არის, რასაც ადამიანის უფლებები აკეთებს - კულტურათა შორის შეფასებები - არსებობს ვალდებულება, შეიქმნას ჭეშმარიტად უნივერსალური სტანდარტები. სხვაგვარად, ადამიანის უფლებათა საქმიანობა მომავალშიც გააგრძელებს საკუთარი თავის წარდგენას, როგორც ბრძოლისა არადასავლელ ხალხთა კულტურებსა და დასავლეთის „უნივერსალურ“ კულტურას შორის.

IV. მსხვერპლის მეტაფორა

მსხვერპლის მეტაფორა გიგანტური ძრავია, რომელიც ადამიანის უფლებათა მოძრაობას ამუშავებს. მსხვერპლის გარეშე არც ველური არსებობს და არც მხსნელი, ადამიანის უფლებათა მთელი საქმიანობა კი მის გარეშე კოლაფსს განიცდის. წინამდებარე თავში გაანალიზებულია გაეროს, ადამიანის უფლებათა კონვენციების, ადამიანის უფლებათა სამართლის, განსაკუთრებით კი, ადამიანის უფლებათა ლიტერატურის პერსპექტივიდან კონსტრუირებული მსხვერპლი. ასევე გაანალიზებულია კოლონიალიზმის მემკვიდრეობა და მისი რასობრივი მხარე, რომლებიც გადაჯაჭვულია მსხვერპლის იდენტობასთან.

ადამიანის უფლებათა კორპუსის საფუძველმდებარე მიზანია სახელმწიფოს შეკავება, საზოგადოების ტრანსფორმაცია, მსხვერპლისა და მსხვერპლობის, როგორც ადამიანური არსებობის მდგომარეობის, აღმოფხვრა. რეალურად, ადამიანის უფლებათა რეჟიმი იმისთვის შეიქმნა, რომ, ერთი მხრივ, საპასუხო ზომები მიეღო პოტენციური და არსებული მსხვერპლობის საწინააღმდეგოდ, ხოლო მეორე მხრივ, მიეღო სამართლებრივი, პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული ზომები სახელმწიფოსგან გამოწვეული ზიანის შესამცირებლად. ადამიანის უფლებათა ტექსტი და მისი პოლიტიკური დისკურსი პოლიტიკურ დემოკრატias და მისი მმართველობის ინსტიტუციებს, წარადგენენ როგორც მსხვერპლის გარეშე საზოგადოების სავალდებულო პირობას (*sine qua non*).

გაერო ატარებს მაცივილიზებელ კამპანიებს საერთაშორისო დონეზე, რათა თვალნათლივ აღკვეთოს ისეთი გარემოებები, რომლებიც ადამიანებს მსხვერპლად აქცევს, რათა „მომავალი თაობები დაიცვას ომის უბედურებებისაგან“, ¹¹⁰ რათა შექმნას ისეთი გარემოებები, სადაც სამართლიანობა დაცული იქნება ¹¹¹ და რათა „განამტკიცოს

ფუნდამენტური ადამიანის უფლებების რწმენა“¹¹² შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა კონვენციები არის სახელმწიფოთა მიერ საკუთარ თავზე აღებულ ვალდებულებათა სერია იმისათვის, რათა აღკვეთოს მსხვერპლთა გამოწვევა“. ამის მისაღწევად, სახელმწიფო ყოველი ძირითადი ადამიანის უფლების შესასრულებლად, საკუთარ თავზე იღებს სამი ძირითადი მოვალეობის შესრულებას: თავიდან აიცილოს ჩამორთმევა, დაიცვას ჩამორთმევისაგან და დახმარება გაუწიოს ჩამორთმეულებს.¹¹³ პირველი მოვალეობა ნეგატიურია, ნაკლებ ბიუჯეტია და ძირითადად მოითხოვს თვითშეზღუდვას. მომდევნო ორი კი, პოზიტიურია და მოითხოვს მეტი რესურსის გახარჯვასა და მეტი პროგრამის განხორციელებას.

ადამიანის უფლებათა სამართალი პოტენციურ მსხვერპლს იცავს ხელშეუვალი ღირსებისა და ფასეულობის ხელყოფისაგან. მიუხედავად იმისა, ინდივიდი დამნაშავეა თუ არა ამა თუ იმ სამართალდარღვევაში, სახელმწიფოს არ აქვს მისი ფუნდამენტური უფლებების ხელყოფის უფლება გარკვეული, სახელმწიფოებრივად დადგენილი ნორმების დაუცველად. სახელმწიფოს ბრალეულობა ვრცელდება მის იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ინდივიდებსა და ერთეულებზე, მიუხედავად იმისა, კანონდარღვევა პირდაპირაა მიკვლეული თუ არა. შესაბამისად, მაგალითად, სახელმწიფოს შეუძლებლობა, დაიცვას ან დასაჯოს შიდა კანონდარღვევა შეიძლება აღიქმებოდეს, როგორც ადამიანის უფლებათა დარღვევა.

ადამიანის უფლებათა ლიტერატურაში მსხვერპლი ჩვეულებრივ წარმოდგენილია, როგორც უმწეო და უდანაშაულო, რომელიც სასტიკი მოპყრობისა თუ ძალადობის ობიექტია სახელმწიფოს, მისი აგენტების, ან ძალადობრივი კულტურული თუ პოლიტიკური პრაქტიკების მხრიდან.¹¹⁴ ყველაზე თვალსაჩინო მსხვერპლები ადამიანის უფლებათა პერსპექტივით - ისინი, ვისგან გამომდინარეც განისაზღვრა ტერმინი - გამოაგნებლად ჩვეულ, სასტიკ მოპყრობათა ერთობლიობას ექვემდებარებიან. ესენია: არამართლზომიერი დაკავება და დაპატიმრება; გამოხატვის, შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლების აღკვეთა; იძულებითი გადასახლება; მასობრივი მკვლელობა და გენოციდი; დისკრიმინაცია რასობრივ, ეთნიკურ, რელიგიურ, გენდერულ და პოლიტიკურ საფუძველზე; ჯეროვანი სამართლებრივი პროცედურის აღკვეთა.¹¹⁵ თავად განსაჯეთ აღნიშნული აღწერითი ანგარიში ინციდენტისა, როდესაც ერაყის მთავრობის ჯარისკაცები შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით არჩევდნენ ქურთ მამრობითი სქესის სოფლის მაცხოვრებლებს და სიკვდილით სჯიდნენ თავიანთი ცოლების, შვილებისა და ნათესავების სმენადობის არეალში:

ჯარისკაცებმა ცეცხლი გაუხსნეს 33 ჩაცვცულ კაცს 5-10 მეტრის

დისტანციიდან ... ნაწილი ადგილზე მოკლეს ცეცხლსასროლი იარაღით, ნაწილი დაიჭრა, ნაწილს კი ასცდა ... ლეიტენანტის ბრძანებით, რამდენიმე ჯარისკაცი მიუახლოვდა გარდაცვლილთა სხეულებს და დამატებით საკონტროლო ტყვია დაახალა. შემდგომ ამისა, ჯარისკაცებმა დატოვეს სიკვდილით დასჯის ტერიტორია, სხეულები არ დაუმარხავთ და არც კი შეხებიან (იმ გადარჩენილთა მონათხრობიდან, რომლებიც გვამებს შორის იწვნენ).¹¹⁶

მსხვერპლის მთავარი მახასიათებელია უძლურება, სახელმწიფოსა და კულტურისაგან საკუთარი თავის დაცვის შეუძლებლობა კი მთავარი განხილვის საგანია. ადამიანის უფლებათა რიგითი ნარატივი მსხვერპლს უსახელო, სასოწარკვეთილი, იმედდაკარგული მასების ურდოდ წარმოგვიდგენს. რამდენადაც გააჩნიათ მათ სახე, იმდენადაა ეს სახე უპატრონოდ მიტოვებული და შესაბრალისი. უმრავლესობა გაუნათლებელია, ღარიბია, მოხუცი - უძლურია, ახალგაზრდა კი - ღარიბულად ჩაცმული და მშვიერი. უმრავლესობა გლეხია; რურალური და ურბანული ღარიბია, მარგინალიზებული ეთნიკური ჯგუფი თუ ერია; დაბალი კასტაა, რომელიც მთელი არსებითაა ცივილიზაციას ჩამოშორებული და მოდერნულობას დაცილებული. ბევრი ქალი და ბავშვია, რომლებიც ორმაგად გამსხვერპლებულნი არიან მათი სქესისა და ასაკის გამო,¹¹⁷ ზოგ შემთხვევაში კი, ველური კულტურის მსხვერპლი თავად მდედრობითი სქესია.¹¹⁸

მსხვერპლთა უმწეობისა და სრული დაკნინების სახეხატების კიდევ ერთი მაგალითია საერთაშორისო ამნისტიის ანგარიშები, რომლებშიც დეტალურადაა აღწერილი წამება და სასტიკი მოპყრობა, პატიმრობაში მყოფი ქალების გაუპატიურების ჩათვლით, მსოფლიოს მასშტაბით, სხვადასხვა ქვეყანაში. ისრაელის საპატიმროს შესახებ ანგარიში არ არის ერთადერთი, თუმცა განსაკუთრებულად შემაშფოთებელია:

მიღებული ცნობების თანახმად, ისრაელის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე დაპატიმრებული უამრავი პალესტინელი ქალი და ბავშვია დაკითხვისას სექსუალური ძალადობის ან ღიად სექსუალური ენით დამუქრების მსხვერპლი. ფატიმ სალამე 1990 წლის ივლისში დააკავეს ნაბლუსის მახლობლად. დამკითხველები მას ემუქრებოდნენ სკამის ფეხით გაუპატიურებით, ეუბნებოდნენ, რომ შიშველს გადაუღებდნენ ფოტოს და მის ოჯახის წევრებს აჩვენებდნენ. „ბოზს მეძახდნენ და მეუბნებოდნენ, რომ მილიონი კაცი იწვა ჩემთან“, ყვება ის. ფატიმ სალამე დათანხმდა, ეღიარებინა არალეგალური ორგანიზაციის წევრობა, რის გამოც 14 თვით

ადამიანის უფლებათა ანგარიშების ენა მსხვერპლობის მდგომარეობის დასაძლევად შველას მოითხოვს, მეტი ალბათობით, გარე ჩარევას. ბევრ შემთხვევაში, თავად მსხვერპლებს ღრმად სჯერათ, ღიად აცხადებენ თავიანთ უმწეობაზე და გარე ძალებისაგან მოითხოვენ დახმარებას. კლასიკური მაგალითია შემთხვევა კოსოვოელებისა, რომლებიც „სლობოდან მილოშევიჩის სერბეთის მთავრობასთან თავიანთ კონფლიქტში დასავლური მხარდაჭერის“ მოპოვებას ცდილობდნენ.¹²⁰ ინდივიდუალური მსხვერპლები ამ სპეციფიკური მსხვერპლის სინდრომის უფრო თვალსაჩინო ილუსტრირებაა. ტონგ იი, ჩინელი დისიდენტი - რომელიც 1997 წელს დააპატიმრეს და გაათავისუფლეს, ნაწილობრივ, ადამიანთა უფლებების დამცველისა (HRW) და აშშ-ის მთავრობისაგან წამოსული წნეხის გამო - განსაკუთრებულად ემადლიერებოდა რობერტ ბერნშტეინს, ადამიანის უფლებათა პატრიარქსა და HRW-ის დამფუძნებელს, რომელსაც დისიდენტი თავის გაათავისუფლების საქმეს მიაწერდა. იის თქმით, მიუხედავად ციხეში გატარებული მტანჯველი დროისა, „თუ სახეზე ღიმილი შემრჩა, ეს რობერტ ბერნშტეინის დამსახურებაა“. ¹²¹

გარდა ამისა, მსხვერპლი უნდა კონსტრუირდეს, როგორც კეთილგანწყობის გამომწვევი და უმანკო. სხვაგვარად რთული ხდება მჩაგვრელის წინააღმდეგ საზოგადოებრივი აღშფოთების მობილიზება. მორალური სიცხადე დამნაშავეს სიბოროტისა და მსხვერპლის უმანკოების შესახებ მნიშვნელოვანი სხვაობაა დასავლური საზოგადოებრივი აზრისათვის, რადგან ფაქტობრივად შეუძლებელია კეთილგანწყობის გამოწვევა ისეთი მსხვერპლის მიმართ, ვინც ლიბერალური რეკონსტრუქციული პროექტისთვის დანაშაულებრივად, თაღლითურად ან მიუღებლად გამოიყურება. ¹²²

კოსოვოელი ალბანელების შემთხვევაში დემონი მილოშევიჩი იყო, საძულველი ავტოკრატი, რომელმაც უარი თქვა, გაერთიანებულიყო დემოკრატიული პრივატიზაციის პროცესში, რაც იმ დროისათვის პოპულარული იყო ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში. ნატოს ინტერვენცია შეიძლება უფრო მეტად იმისთვის იყო განზრახული, რომ ის გადაეყენებინათ და ჩაენაცვლებინათ „კეთილი სერბით“¹²³, ვიდრე - კოსოვოელების დასაცავად. კოსოვოელები და საექვო რეპუტაციის მქონე მათი მებრძოლთა ბანდები წარმოჩენილნი იყვნენ, როგორც მილოშევიჩის სასტიკი რეპრესიებისაგან უდანაშაულო მოსახლეობის დამცველები. მიუხედავად იმისა, რომ კოსოვოელები მუსლიმები არიან, პრესას ისლამური ფუნდამენტალიზმის სტიგმა მათი მსხვერპლის სტატუსის დისკრედიტაციის მიზნით არ გამოუყენებია. ამგვარი სურათის აბსოლუტურად საპირისპიროდ, ჩეჩენი მებრძოლები აღიწერებოდნენ,

როგორც ისლამური ფანატიკოსები და საშიში ტერორისტები, რომლებიც პასუხისმგებელნი იყვნენ დაბომბვებსა და ფუნდამენტალისტურ საშინელ მოვლენებზე როგორც ჩეჩნეთში, ისე რუსეთში.¹²⁴

პროტოტიპული მსხვერპლის სახე არათეთრკანიანი ადამიანია. ყოფილი იუგოსლავიისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის ომებისა და საშინელი მოვლენების გარდა, უკვე დიდი ხანია, ადამიანის უფლებათათვის მსხვერპლის ჩვეული სახეები ან შავკანიანები, ან ყავისფერ- ან ყვითელკანიანები არიან. თუმცა ბოსნიასა და კოსოვოშიც კი მსხვერპლები მუსლიმები იყვნენ და არა - ქრისტიანები ან „ტიპური“ თეთრკანიანი დასავლელები. ყველაზე მეტი ტანჯვა-წამების ამსახველი გამოსახულებები, როგორც ჩანს, აფრიკელების, აზიელების, არაბებისა და ლათინური ამერიკელებისა იყო. ამგვარად, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გაეროსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის ადამიანის უფლებათა ადვოკატირების მთავარი ფოკუსი იყო მესამე სამყაროში, ლათინურ ამერიკაში, აფრიკასა და აზიაში. იშვიათადაა მსხვერპლი თეთრკანიანად წარმოდგენილი.¹²⁵ დასავლური მედია საშუალებების სენსაციური თხრობის სტილისა¹²⁶ და ამ ისტორიათა მსოფლიოს მასშტაბით წუთიერი არსებობის გამო ადამიანის უფლებათა კრიზისი, რომელიც არათეთრკანიანთა მსოფლიოს აზიანებს, დაუძლეველისა და ურიცხვის შთაბეჭდილებას ტოვებს. შედეგად, წინა ათწლეულში ბევრი მდიდარი დასავლელი საუბრობდა იმაზე, რასაც სუზან მოელერი აღნიშნავს ტერმინით „თანაგრძნობის განელება“¹²⁷ - ეფემიზმი ინტერესის ნაკლებობის შესახებ იმ ადამიანთა ტანჯვასთან დაკავშირებით, რომლებიც ერთი შეხედვით შორეულები, ჩამორჩენილები და უკულტუროები, განსხვავებული გარეგნობისა და ენის მქონენი არიან და არ აქვთ თვალნათლივ პირდაპირი გავლენა დასავლელი ხალხის ცხოვრებაზე. სწორედ ეს გარეგნულად კატასტროფული, საზარელი სიტუაციაა ის, რომლის შეცვლასაც ადამიანის უფლებათა მოძრაობა შეუპოვრად და ერთგულად ცდილობს.

მაშინაც როცა, ლათინურ ამერიკაში ბევრი მსხვერპლი თეთრკანიანია, დასავლეთში ლათინური ამერიკელების შესახებ გავრცელებული წარმოდგენით, ისინი არიან სასტიკი დესპოტიზმის არათეთრკანიანი, განუვითარებელი მსხვერპლები. ლათინური ამერიკის თეთრკანიანი მოსახლეობა, რეგიონის მმართველი ელიტა, დასავლეთში არ აღიქმებიან „ტიპურ“ თეთრკანიანებად, რომლებსაც ექნებოდათ თეთრკანიანობის თანმხლები უპირატესობები - თანამედროვე დოვლათი, მოსალოდნელი ინტელექტი, გლობალური ძალაუფლება და გავლენიანობა. საუკეთესო შემთხვევაში, ისინი კონსტრუირებულნი არიან, როგორც „მეორე კლასის“ თეთრკანიანები, რომლებიც არაოფიციალურ რასობრივ იერარქიაში უფრო დაბალ საფეხურზე არიან, ვიდრე ავსტრალიელი, ახალი ზელანდიელი და,

თუნდაც, სამხრეთ აფრიკელი თეთრკანიანები - სამი ქვეყანა, ევროპისა და ჩრდილოეთ ამერიკის გარეთ, ნამდვილი თეთრკანიანი მოსახლეობით. ნებისმიერ შემთხვევაში, ტიპური ლათინოამერიკელი მსხვერპლი აბორიგენად მიიჩნევა.

ადამიანის უფლებათა ლიტერატურაში მსხვერპლის რეპრეზენტაცია მომდინარეობს გაეროსა და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების (INGO) მესიანური ეთოსიდან. ადამიანის უფლებათა მსხვერპლისა და დასავლეთის ურთიერთობას კოლონიური ხასიათი დაჰყვება. კოლონიურ პროექტში კოლონიზატორმა თავისი მისია გაამართლა „ადგილობრივ“ და „ცივილიზებულ“ გონებას შორის განსხვავებულობის წარმოებით. აფრიკელისა და დასავლელის გადაკვეთისათვის ტიპურია ისეთი შემთხვევა, როდესაც, მაგალითად, ევროპელი მისიონერი „ბანტუს გონებას“ ადარებს „ცივილიზებული კაცის“ გონებას:

არსებობს მოსაზრება, რომ ბანტუს მხრიდან კულტურის მხოლოდ ზეპირსიტყვიერი ტრადიციის ფლობა ქმნის განსხვავებულობის უფსკრულს ადგილობრივ „გონებასა“ და ცივილიზებული კაცის „გონებას“ შორის. ეს გარემოება პასუხისმგებელია იმაზე, რომ შეგრძნების, აზროვნებისა და მოქმედების სამმაგ ფსიქოლოგიურ ფუნქციას შორის აღინიშნება ბალანსის ნაკლებობა. ეს კი იმას იწვევს, რომ აზროვნება ამ სამიდან ყველაზე სუსტია, ხოლო შეგრძნება - ყველაზე ძლიერი. ადგილობრივი მიისწრაფვის არა ჭეშმარიტებისკენ, არა მუშაობისკენ, არამედ - ძალაუფლებისკენ, დინამიკური ახირებისკენ.¹²⁸

წარმოდგენა, თითქოს „ადგილობრივი“ სუსტია, უძლურია, სიზარმაცისკენ მიდრეკილია და არ აქვს უნარი, თავად შექმნას საკუთარი განვითარებისათვის საჭირო გარემოებები, მუდმივად განმეორებადი თემა იყო „სხვის“ დასავლურ რეპრეზენტაციაში. მოღვაწეობის საწყის ეტაპზე შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ანგარიშის დასკვნაში, მაგალითად, წერია, რომ ადგილობრივი მოსახლეობა თავად ვერ დაძლევს თავის „ჩამორჩენილობას“. როგორც აღნიშნულია, „ახლა უკვე თითქმის უნივერსალურად აღიარებულია, რომ თავიანთი რესურსების ანაბარა დატოვების შემთხვევაში, მკვიდრ მოსახლეობას გაუჭირდება დაძლიოს დაქვემდებარებული ეკონომიკური და სოციალური სიტუაცია, რაც გარდაუვლად ტოვებს მათ მოწყვლადს ექსპლუატაციისთვის“.¹²⁹ ადამიანის უფლებათა მოძრაობის კულტურაში, რომლის ცენტრიც დასავლეთია, არსებობს წარმოდგენა, რომ ადამიანის უფლებათა პრობლემები აზარალებს ხალხს „სადღაც იქ“ და არა - „ჩვენაირ“ ხალხს. მისიონერული თავგამოდება, დაეხმარონ მათ, ვისაც საკუთარი თავის დახმარება არ შეუძლია, ამგვარი შეხედულებების ლოგიკური შედეგია.

იმ იდეას, რომ ადამიანის უფლებათა კორპუსი დაინტერესებულია არაევროპელი ხალხის ცხოვრების მოწესრიგებით, დიდი ხნის ისტორია აქვს თავად საერთაშორისო სამართალში. ბოლოდროინდელი აკადემიური სფეროები იკვლევენ, ურთიერთკავშირს, ერთი მხრივ, საერთაშორისო სამართალსა და მეორე მხრივ, არაევროპულ საზოგადოებებში ევროპული ნორმების, ღირებულებების, იდეების და კულტურის შემოღებასა და მათ თავსმოხვევას შორის.¹³⁰ თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივ წესრიგს, დასაბამიდან მოყოლებული, დაახლოებით ხუთი საუკუნეა, აქვს აშკარა გამოწვევები არაევროპული კულტურებისაგან, მისივე ლოგიკის, შინაარსისა და მიზნების გამო.¹³¹ ადამიანის უფლებათა განვითარებამ კი მხოლოდ თუ გაანელა, არა თუ დასძლია ეს გამოწვევები.

IV. მხსნელის მეტაფორა

მხსნელის მეტაფორა კონსტრუირებულია ორი ურთიერთგადაჯაჭვული მახასიათებლის - ევროცენტრული უნივერსალიზმისა და ქრისტიანობის მისიონერული პროზელიტიზმის - გავლით. ამ ქვეთავში განხილულია აღნიშნული მახასიათებლები და ინსტიტუციური, საერთაშორისო აქტორები, რომლებიც ლიბერალურ დემოკრატias აცხადებენ, როგორც ადამიანის უფლებების დარღვევათა ანტიდოტს (შხამსაწინააღმდეგო საშუალებას).

მხსნელის მეტაფორა, პირველ რიგში, ღრმადაა ფესვგადგმული განმანათლებლობის უნივერსალისტურ პრეტენზიაში, რამაც ევროპა უპირატესად და სამყაროს ცენტრად აქცია.¹³² თავად საერთაშორისო სამართალი ვარაუდებსა და წინაპირობებს ეფუძნება.¹³³ საერთაშორისო სამართალმა მიაღწია მმართველობას „სახელმწიფოებსა და ყველა ცივილიზაციაში, ევროპულსა თუ არაევროპულში“¹³⁴ და იქცა „უნივერსალურად“, მიუხედავად გარკვეული შეკამათებებისა, რომ მას ევროცენტრული ხელწერა აქვს.¹³⁵

ადამიანის უფლებათა ევროცენტრულად ფოკუსირების გარდა, მხსნელის მეტაფორაც მისიონერთა ქრისტიანულ რელიგიაშია განთავსებული. ნებისმიერი მაუნვერსალიზებელი მრწამსისთვის შინაგანად დამახასიათებელია უდრეკი რწმენა, რომ მრწამსის გამავრცელებელთა რწმენა-წარმოდგენები აღმატებულია პოტენციური მოქცეულის რწმენა-წარმოდგენებზე, თუ არა - თავად მოქცეულ პიროვნებაზე. უნივერსალიზმისა და პროზელიტიზმის პროექტი მიისწრაფვის, რომ „სხვა“ მომქცევის მსგავსად აქციოს. ქრისტიანობას ამგვარი პროზელიტიზმის დიდი ხნის

ისტორია აქვს. იმპერიების მშენებლობაცა და ქრისტიანობის გავრცელებაც მიზნები იყო, რომლებიც საშუალებებს ამართლებდა.

ჯვაროსნული ლაშქრობები, ინკვიზიციები, კუდიანების დაწვა, ებრაელთა დაწვა და დარბევა, ერეტიკოსებისა და გეი ადამიანების დაწვა, როგორც ქრისტიანთა ისე ურწმუნოთა - ეს ყველაფერი ჯვრის სახელით. ყოველივე ეს თითქოს კონსტანტინე დიდის სიტყვების წინასწარმეტყველებაზე მიგვანიშნებს, როდესაც მეოთხე საუკუნეში ჯერ თავად მისი და შემდგომ თავისი იმპერიების გაქრისტიანებისას განაცხადა: „ჩვენ გავიმარჯვებთ ჯვრის სახელით!“ ჯვარი ქრისტიანულ ისტორიასა და იმპერიათა მშენებლობაში დროდადრო თამაშობდა იარაღის როლს.¹³⁶

სინამდვილეში, პოლიტიკური და კულტურული ზეწოლა ადამიანთა რწმენის უნივერსალიზებისათვის შეიძლება ისეთი ობსესიური იყოს, რომ ისტორიაში ხშირად იყოს გაიგივებული მოწამეობასთან.

უზენაესი თავდადება იყო ქრისტიანი იმპერატორის დროშის ქვეშ ბრძოლაში სიკვდილი. უზენაესი მსხვერპლშეწირვა იყო ბრძოლაში დაცემა ჯვრის დროშის რიგებში... თუმცა იმ დროისთვის, როდესაც ქრისტიანობა აზიასა და ახალ მსოფლიოს უნდა შეხვედროდა, ჯვარი და ხმალი იმდენად გაიგივებულნი იყვნენ, რომ თვითონ მახვილივე იყო ჯვარი. ეს იყო ერთადერთი სახის ჯვარი, რომელსაც კონკისტადორები ცნობდნენ.¹³⁷

ევროცენტრიზმისა თუ მისი ნორმების უნივერსალიზების იმპულსი და მათი რატიფიცირება „უნივერსალიზმის“ საერთო ცნების ქვეშ ისტორიული კონტინუუმი. იქნება ეს თავისუფალი ბაზრის, მმართველობის ლიბერალური სისტემების, ჩაცმულობის „ცივილიზებული“ ფორმებისა თუ ინგლისური ენის საყოველთაოობის თავსმოხვევა - სულ მცირე, ბოლო ხუთ საუკუნეს შეგვიძლია მართებულად ვუწოდოთ „ევროპის ხანა“. ეს ევროცენტრული მოდელები ვერ შეეგუვნენ სახლში დარჩენას. მათ საკუთარი თავი განსაზღვრეს, როგორც მარადიული ჭეშმარიტებანი. უნივერსალიზაცია მათი ვალიდურობის უმთავრესი ატრიბუტია. ეს ვალიდაცია ნაწილობრივ მომდინარეობს „პრიმიტიულის“ დამარცხებიდან და მისი წარდგენიდან თუ მირთმევიდან „ცივილიზაციისათვის“.¹³⁸ საერთაშორისო სამართალთან დაკავშირებით, აგნიმ ცხადად აღწერა აღნიშნული იმპულსები:

ევროპული გამოცდილების გაფართოება და უნივერსალიზაცია, რაც

მიიღწევა მათი გარდაქმნით დისციპლინის [საერთაშორისო სამართლის] მთავარ თეორიულ პრობლემად, იწვევს საერთაშორისო სამართლის იმ ისტორიებისა და ხალხების ჩახშობასა და სუბორდინაციას, რომლებზეც ეს სამართალი ვრცელდება. პოზიტივიზმის აქსიომატური სტრუქტურის დადგენილებით, ევროპული სახელმწიფოები სუვერენულია, არაევროპული კი - არა. პოზიტივიზმის ფარგლებში არაევროპული სამყაროს ისტორიის თხრობის მხოლოდ ერთი გზა არსებობს და ამ საქმესაც თავად პოზიტივისტები აგრძელებენ: ეს არის ისტორია მაცივილიზებული მისიისა, პროცესისა, რომლის საშუალებითაც აფრიკა, აზია, ამერიკის კონტინენტები და წყნარი ოკეანის აუზი ბოლოს და ბოლოს ასიმილირდნენ ევროპულ საერთაშორისო სამართალთან.¹³⁹

არაევროპელი ხალხის დაპყრობის, კოლონიზების, გადარჩენის, ექსპლოატაციისა და ცივილიზების იმპულსი გზაჯვარედინზე შეეჩება კომერციას, პოლიტიკას, სამართალსა და ქრისტიანობას და გარდაიქმნა იმპერიის ხანად. ჯონ ნორტონ პომეროის სიტყვებით თუ ვიტყვით, გარკვეული მიწები აღმოჩენის შემთხვევაში „ცივილიზებულ და ქრისტიანულ ერების“ საკუთრებაში გადადიოდა. ეს იყო მიწები, რომლებიც აღმოჩენამდე ოკუპირებული იყო „ველური, ბარბაროსული ტომების მიერ“ ან „იმ ადამიანების მიერ, რომლებიც არ არიან აღიარებულნი აშშ-ის დიდი ოჯახის წევრებად და რომლებზეც არ ვრცელდება საერთაშორისო სამართალი“.¹⁴⁰

მხსნელი-კოლონიზატორის ფსიქოტიპი საინტერესო ურთიერთკავშირს ასახავს ევროპულ უპირატესობასა და ქვემეგრდომის „გარდაუვალ ბედისწერას“ შორის. „სხვად ქცევის“ პროექტი დეგრადირებას იწვევს, მიუხედავ იმისა, რომ ის ხსნისთვის იღწვის. ერთი-ერთი მაგალითია მანიპულაციური მოქმედების ფორმა, რომლის საშუალებითაც ბრიტანეთმა ძალაუფლება მოიპოვა აფრიკის უზარმაზარ ნაწილზე. ლორდ ლუგარდმა, ბრიტანელმა კოლონიალისტმა, ცილისმწამებლურად აღწერა „ხელშეკრულების დადების“ ცერემონიალი, რომლის ფარგლებშიც აფრიკელი მმართველი „დათანხმდა ბრიტანულ მფარველობას“. მან ეს ცერემონია აღწერა ორივე მხარის მონაწილეობით - „ფეხებგადაჯვარედინებულები ერთმანეთის პირისპირ ვისხედით ძირს დაგებულ ფარდაგზე. უნდა წარმოიდგინოთ ველური წინამძღოლი თავისი საუკეთესო მოკაზმულობით, რაც დიდი ალბათობით შედგება საბრძოლო იარაღისაგან, სხვადასხვა ფერის ცარცით შეღებილი სახისაგან - კანის რაღაც ნაწილი ლეოპარდით, ნაწილი - ველური კატასავით, ცხვარივით ან ხარივით“.¹⁴¹ როგორც ევროპელი მისიონერი აღწერს, „აფრიკის მისია“ იყო „ყველაზე მცირედი, რის

გაკეთებაც ჩვენ [ევროპელებს] შეგვიძლია... მისი [აფრიკელის] ადამიანის დონემდე ასაყვანად ბრძოლაში“. ¹⁴² აგნი აღნიშნავს, რომ ცილისმწამებლური და დამამცირებელი ენის გამოყენება მხსნელის ფსიქოტიპის არსებითი მახასიათებელია. ის წერს:

რთულია, ვერ შეამჩნიო პოზიტივისტური ენის ძალადობრივი ხასიათი არაევროპელი ხალხის მიმართ. პოზიტივისტებმა შექმნეს დეტალურად შემუშავებული ლექსიკა ამ ხალხთა ცილისწამებისათვის, დასაპყრობად შესაფერის ობიექტებად წარმოსადგენად, ყველაზე საშინელი ძალადობის ლეგიტიმიზაციისათვის, ყოველივე ეს კი - მაცივილიზებული მისიის ხელშესაწყობად, რაც ამსუბუქებდა თეთრი კაცის პასუხისმგებლობას. ¹⁴³

ადამიანის უფლებათა სამართალი კვლავაც აგრძელებს ევროცენტრული ნორმების უნივერსალიზაციის ტრადიციას მესამე სამყაროს ქვეყნებსა და საზოგადოებებში ჩარევით, იმ ტრადიციებისა და წარმოდგენებისაგან დასაცავად, რომლებსაც თავადვე აკონსტრუირებს, როგორც ადამიანის უფლებათა უპატივცემულობისა და დესპოტიზმის დამშვებსა თუ ხელშემწყობს.

მაშინ როცა, უმართებულოა კოლონიალიზმის გაიგივება ადამიანის უფლებათა მოძრაობასთან, მათი მეთოდების თვალსაზრისით, არარაციონალური არ არის მათ შორის პარალელების გავლება მათი მოტივებისა თუ მიზნების თვალსაზრისით. კოლონიალიზმი იმართებოდა არაკეთილსინდისიერი მოტივებით მაშინ, როცა ადამიანის უფლებათა მოძრაობა შთაგონებული იყო კეთილშობილური ადამიანური იდეალებით. თუმცა ისტორიული მოძრაობის ორივე ნაკადი დასავლური ძალდატანების ნაწილია, მოახდინონ არადასავლელი ხალხის ტრანსფორმაცია. ლუის ჰენკინი ადამიანის უფლებათა გავრცელებას მრავალგვარ სახელმწიფოში საზეიმოდ აღნიშნავს, როგორც პოსტ-1950-იანების ხანის ტრიუმფს:

ჩვენი ხანა უფლებათა ხანაა. ადამიანის უფლებები ჩვენი დროის იდეაა, ერთადერთი პოლიტიკურ-მორალური იდეა, რომელმაც უნივერსალური მიმდებლობა მოიპოვა. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, რომელიც მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 1948 წელს, სანქცირებულია არსებითად ყველა საზოგადოების წარმომადგენელი ყველა მთავრობის მიერ. ადამიანის უფლებები დაცულია დღესდღეობით არსებულ ძირითადად ყველა, 170 ქვეყნის კონსტიტუციაში: ძველ სახელმწიფოებსა თუ ახლებში; რელიგიურსა თუ სეკულარულში; დასავლურსა თუ აღმოსავლურში; დემოკრატიულში, ავტორიტარულსა თუ

ტოტალიტარულში; საბაზრო ეკონომიკაზე დაფუძნებულში, სოციალისტურსა თუ შერეულში; მდიდარსა თუ ღარიბში; განვითარებულში, განვითარებადსა თუ ნაკლებ განვითარებულში. ადამიანის უფლებები უამრავი საერთაშორისო შეთანხმების სუბიექტია, საერთაშორისო პოლიტიკის ყოველდღიური მამოძრავებელია, სუპერძალებს შორის უწყვეტი ურთიერთკავშირის საყრდენია.¹⁴⁴

ჰენკინი ისეთი სულსწრაფია უნივერსალურობის ზეიმობისას, რომ ის ვერ ახერხებს ადამიანის უფლებათა პროექტის პრობლემების დანახვას. რატომ არ გამოთქვამს ის მეტ ეჭვს იმ სახელმწიფოთა კონტრასტულ მრავალფეროვნებასთან დაკავშირებით, რომლებშიც მოხდა ადამიანის უფლებათა ინსტრუმენტების რატიფიცირება? შესაძლებელია, ეს არ ნიშნავდეს იმას, რომ ისინი მხოლოდ ემორჩილებიან ყალბ საერთაშორისო კონსენსუსს, რადგან მათი სახელმწიფოებრიობა და „მსოფლიო საზოგადოებრიობის“ წევრობა გარკვეულწილად დაკავშირებულია საერთაშორისო სამართლისა და ადამიანის უფლებებისათვის პატივის მიგებაზე? მართლაც, აქვთ თუ არა არაეუროპულ სახელმწიფოებს არჩევანი, რამენაირი გამყარებული გზით უარი თქვან საერთაშორისო სამართლის რომელიმე დოქტრინაზე, უფრო კონკრეტულად, ადამიანის უფლებებზე, რომელიც საერთაშორისო სამართლის ბოლოსწინა მაცივილიზებული პროექტია? რატომ უნდა გამოუცხადონ ნდობა ისეთ სახელმწიფოებს, რომელთაგან ბევრი ან უმრავლესობაც კი არ საუბრობს მათი ხალხისა თუ კულტურის სახელით? შესაძლებელია, რომ სახელმწიფოები უბრალოდ არ მოქმედებდნენ საკუთარი ინტერესების შესაბამისად მხოლოდ იმიტომ, რომ სურთ „ცივილიზებულთა“ რიგებში გამოჩნდნენ? ბოლოს და ბოლოს, რამდენს ნიშნავს საერთაშორისო სამართლის ინსტრუმენტთა რატიფიცირება მესამე სამყაროს სახელმწიფოებისათვის, როდესაც ისინი იმყოფებიან ღიად უსამართლო საერთაშორისო წესრიგში, სადაც დაქვემდებარებულ პოზიციაში არიან? და მაინც, ჰენკინი უარს ამბობს ამ დებატებზე და ამტკიცებს, რომ „კულტურულ რელატივისტებს“, რომლებიც ადამიანის უფლებათა კორპუსს, მის იდეოლოგიურ და კულტურულ საფუძვლებს კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებენ, სურთ, რომ ადამიანის უფლებათა ტექსტი იყოს ბუნდოვანი, ვრცელი და ორაზროვანი.¹⁴⁵ ის ამ კითხვებს იგნორირებას უკეთებს, რადგან ისინი შეიძლება ფატალური აღმოჩნდეს უნივერსალურობის პროექტისათვის, რაც არსებითია ადამიანის უფლებათა კორპუსისათვის.

ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობის დამცველები ამტკიცებენ, რომ არალიბერალური, ავტორიტარული და ჩაკეტილი საზოგადოებების ანტიდოქტი

(შხამსაწინააღმდეგო საშუალება) კონსტიტუციონალიზმი და პოლიტიკური დემოკრატიაა. კორპუსი ამოდის იმ წინაპირობიდან, რომ მსოფლიო უნდა იყოს იდეების ბაზარი. გამოხატვის უფლებებიც ამ დაშვებას ეფუძნება ადამიანის უფლებათა ძირითად ინსტრუმენტებში, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი გარკვეულ შეზღუდვებს ექვემდებარებიან.¹⁴⁶ თუმცა ეს დაშვებები სხვა კულტურებს უყენებს ვალდებულებებსა და მოთხოვნებს, კონკურენცია გაუწიონ ადამიანის უფლებებს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კულტურები შეიძლება არც კი იყვნენ უნივერსალისტურები, ან არ იყვნენ საკმარისად აღჭურვილნი იდეათა ბაზარში კონკურენციისათვის.¹⁴⁷

ადამიანის უფლებები დასავლეთის კულტურული პაკეტის ნაწილია, რომელიც შედგება იდიომატური გამოხატვის ფორმებისაგან, მმართველობის სისტემებისაგან და გარკვეული საფუძველმდებარე დაშვებებისაგან ინდივიდსა და საზოგადოებას შორის ურთიერთკავშირის შესახებ.¹⁴⁸ ლიბერალური კონსტიტუციის გავრცელებამ - თავისი, ნაგულისხმევი ნორმატიული დაშვებებითა და პოლიტიკური სტრუქტურებით - ადამიანის უფლებები აქცია თანამედროვე საზოგადოების დასავლური კონცეფციის განუყოფელ ნაწილად და განაპირობა მისი საყოველთაო ბატონობა მთელ მსოფლიოში.

ინსტიტუციურად, მხსნელები ქმნიან აქტორებისა და ინტერესების ვრცელ დიაპაზონს, რომელთა მამოძრავებელია რწმენა, რომ არალიბერალურ, როგორც წესი, არაევროპულ საზოგადოებებსა და კულტურებს დაიხსნიან ადამიანის უფლებათა მიმართ ზიზღისაგან. ამგვარი აქტორები მოღვაწეობენ შიდასამთავრობო, სამთავრობო და არასამთავრობო დონეზე.

გაეროს ვერტიკალურად გამაძლიერებელი პროცესები და მექანიზმები შიდასამთავრობო დონეზე მოქმედებენ, როგორც ადამიანის უფლებათა კორპუსის ოფიციალური დამცველები. ხოლო გაეროს აქტივობებსა და მიზნებში ადამიანის უფლებათა ცენტრალური ადგილი ანიჭებს მას ობიექტურობისა და ნეიტრალური ინტერნაციონალიზმის ოფიციალურ სანქციას.¹⁴⁹ ადამიანის უფლებათა ორგანოების ლაბორინტი - კომიტეტები და კომისიები - პასუხისმგებელია ადამიანის უფლებათა განვითარებაზე, ზედამხედველობაზე, მონიტორინგსა და აღსრულებაზე.¹⁵⁰ გაეროს ძირითადი სამუშაოები ადამიანის უფლებათა სფეროში ფოკუსირდება მესამე სამყაროს სახელმწიფოებსა და საზოგადოებებზე, რასაც ახორციელებენ ტექნიკურად უზრუნველყოფილი პროგრამებითა და სხვა „დამხმარე“ პროექტებით, რათა, ერთი მხრივ, უზრუნველყონ ადამიანის უფლებათა ნორმების ინკორპორაცია, გავრცელება და აღსრულება, ხოლო მეორე მხრივ, ინსტიტუტების შექმნა და გაწაფვა ამ დავალებათა შესასრულებლად.¹⁵¹ ამგვარი გაგებით, გაერო არის დიადი

„ნეიტრალური“ მხსნელი და დასავლური ლიბერალური დემოკრატიები მას ამ ტიტულის შესაბამისადაც ეპყრობიან.

მიუხედავად იმისა, რომ გაერო არის ინსტიტუცია, რომელიც შედგება სახელმწიფოებისაგან და, შესაბამისად, ვალდებულებად აქვს თეორია, პატივი სცეს ყოველი ქვეყნის სუვერენულობას, მან ბოლო დროს უფრო მეტად აქტიური პოზიცია დაიკავა ადამიანის უფლებათა საკითხებთან მიმართებით. გაეროს წარუმატებლობამ რუანდასა და სომალიში, ასევე საშინელმა შემთხვევებმა ყოფილ იუგოსლავიაში, შეარცხვინა მსოფლიო ორგანიზაცია და წარმოშვა უფრო ეფექტიანი ინტერვენციის აუცილებლობა.¹⁵² ყოფილი იუგოსლავიისთვის შექმნილი „იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალი“,¹⁵³ „რუანდის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალი“¹⁵⁴ და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ „რომის სტატუტის მიღება“ (1998) ადამიანის უფლებების სფეროში კვლავაც აქტუალური, გადაუდებელი საჭიროებების ბოლო რამდენიმე მაგალითია.¹⁵⁵ თუმცა, ამას წინ უძღოდა ხანგრძლივი პერიოდი მთავარი დასავლური ძალების წინააღმდეგობისა, მათ შორის აშშ-ის, და ეს ქმედებები განხორციელდა მხოლოდ ინტენსიური საჯარო განხილვებისა და მედიის მიერ საშინელ შემთხვევათა გაშუქების შემდეგ.¹⁵⁶ იუგოსლავიისა და რუანდის კრიზისის შემდეგ ადამიანთა უფლებების დამცველმა (HRW) დაიჩივლა „გაერთიანებული ერების დერეფნებში არსებული მორალური ვაკუუმის“ შესახებ.¹⁵⁷ HRW-მ დაგმო გაეროს „ნეიტრალური პოზიცია მკვლელსა და მსხვერპლს შორის“ და ამტკიცებდა, რომ „ხელმძღვანელობის თვალსაზრისით მარცხმა, რაც დაჟინებით იყო წაქეზებული უშიშროების საბჭოს მუდმივი წევრების მიერ, განაპირობა გახარჯვა გაეროს უნიკალური ქმედუნარიანობისა, გაეჟღერებინა ადამიანის უფლებების ფუნდამენტური ღირებულებები და მათი იძულებითი აღსრულება კანონიერი გაეხადა“.¹⁵⁸ ადამიანის უფლებების სფეროში გაეროსთვის დაკისრებული პასუხისმგებლობის წონა უდავოა.

გაეროს შემდეგ მხსნელების მეორე იარუსი შევსებულია დასავლური სახელმწიფოებითა და დასავლეთის მიერ კონტროლირებული ინსტიტუტებით, ბოლო პერიოდში მსოფლიო ბანკის ჩათვლით, რომელიც უმთავრესად ადამიანის უფლებებით არ არის დაინტერესებული.¹⁵⁹

დასავლური სახელმწიფოები, ადამიანის უფლებათა გასაძლიერებლად, ჩვეულებრივ, მიმართავენ ჰორიზონტალურ სახელმწიფოთაშორის მეთოდს, რომლის ფარგლებშიც მათი საგარეო პოლიტიკა „ცივილიზაციის“ კონვეიერის მექანიზმია. საგარეო საქმეთა მინისტრების, დიპლომატიური მისიების და სპეციალური სააგენტოების (როგორცაა აშშ-ის სააგენტო საერთაშორისო განვითარებისთვის და კანადის სააგენტო საერთაშორისო განვითარებისთვის) საშუალებით დასავლური

მთავრობები დასჯისა და წახალისების კომბინირებულ მეთოდს იყენებენ იმისათვის, რათა მიმღებ სახელმწიფოებს აიძულონ გარკვეული პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება; ხშირად, თუმცა მხოლოდ სელექციურად, იყენებენ ადამიანის უფლებებს სპეციფიკური პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად.

ადამიანის უფლებები შეიძლება არამდგრად, მაგრამ მაინც მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა აშშ-ის საგარეო პოლიტიკის კალკულუსში. აშშ-ის კონგრესმა 1976 წელს გამოსცა მანდატი, რომ ადამიანის უფლებათა ბიურო დაფუძნებულიყო სახელმწიფო დეპარტამენტში (*აშშ-ის საგარეო საქმეთა სამინისტრო*) და გასცა განკარგულება, ოფისს ყოველწლიურად მოემზადებინა ანგარიშები მსოფლიოს ყველა ქვეყნის ადამიანის უფლებათა მდგომარეობაზე.¹⁶⁰ პრეზიდენტმა ჯიმი კარტერმა ადამიანის უფლებებს უპრეცედენტო რიტორიკული მნიშვნელობა მიანიჭა საგარეო ურთიერთობებში, თუმცა პრეზიდენტმა რონალდ რეიგანმა ეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეამცირა. 1994 წელს ადამიანის უფლებათა ბიუროს ხელმძღვანელის სახელი შეიცვალა - „ადამიანის უფლებებისა და ჰუმანიტარული საკითხების სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე“ გახდა „დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და შრომის სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე“.¹⁶¹ ეს ცვლილება თითქოს აღიარებდა ადამიანის უფლებათა ფართო, ცივილიზაციური გამარჯვებისა და მისი განუყოფლობისა თავისუფალი ბაზრისა და პოლიტიკური დემოკრატიისაგან. სხვა სიტყვებით თუ ვიტყვით, აშშ საკუთარ თავს აღიქვამს, როგორც ამ კულტურული პაკეტის ხელშემწყობსა და გამავრცელებელს, როდესაც საზღვარგარეთ ადამიანის უფლებათა ადვოკატირებას ეწევა.

ადამიანის უფლებათა მოძრაობა მზარდადაა ღიად იდენტიფიცირებული აშშ-სთან, რომლის პრეზიდენტიც ხშირად იმოწმებს ადამიანის უფლებებს, როდესაც არაევროპულ ერებს მიმართავს.¹⁶² რეალურად, პრეზიდენტ ბილ კლინტონის სიტყვით გამოსვლები ადამიანის უფლებებზე, ემსგავსებოდა ლექციებსა და ქადაგებებს (მეტწილად მხსნელის რეჟიმში).¹⁶³ დღესდღეობით აშშ-ის როლი - რომელმაც საფრანგეთისა და ბრიტანეთის ძალაუფლება ჩაანაცვლა, როგორც მთავარმა გლობალურმა კულტურულმა, სამხედრო და პოლიტიკურმა ძალამ - ყოვლისმომცველია. დღეს ფაქტობრივად აღარ არსებობს მნიშვნელოვანი კონფლიქტი თუ პრობლემა, რომელშიც აშშ არ ცდილობდეს შეასრულოს და, ხშირ შემთხვევაში, ასრულებს კიდევ გადამწყვეტ როლს, უმოქმედოდ თუ დავალების გაცემით. მსოფლიოზე ბატონობა, რასაც ბოლო რამდენიმე საუკუნე ევროპული ძალები ახორციელებდნენ, აშშ-მა გადაიბარა. აშშ დღესდღეობით არის მთავარი განმსაზღვრელი „საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოებისა“ და კაცობრიობის

„კეთილდღეობის“ სპიკერი. აქამდე არასდროს ჰქონია ერთ სახელმწიფოს ამხელა ძალაუფლება და გავლენა მთელი მსოფლიოს მოსახლეობის უზარმაზარ ნაწილზე. გლობალური პოლიციელი, ამერიკის შეერთებული შტატები, დღეს მთავარ მაცივილიზებელ როლს თამაშობს ბაზრის, კულტურისა და ადამიანის უფლებათა ექსპორტირების საშუალებით.

ევროპულ სახელმწიფოებსაც ამგვარი მიდგომა აქვთ მესამე სამყაროსთან ურთიერთობისას.¹⁶⁴ ყოფილ საბჭოთა სახელმწიფოებს აღმოსავლეთ ევროპაში და, ზოგადად ყოფილ საბჭოთა კავშირს, რომლის პოლიტიკურ კულტურასაც დასავლეთი ქვემდგომად განიხილავს, ეპყრობიან, როგორც „ცივილიზების“ საჭიროების მქონე ქვეყნებს.¹⁶⁵ თურქეთს, ნატოს ერთადერთ მუსლიმურ წევრ ქვეყანას, ევროკავშირში გაწევრიანებაზე ადამიანის უფლებათა მიზეზით უთხრეს უარი.¹⁶⁶ დასავლეთევროპული ლიბერალური დემოკრატიები ეჭვგარეშეს ხდიან ფაქტს, რომ ადამიანის უფლებათა შეთანხმებები გამიზნულია მესამე სამყაროსთვის, რომელიც „გამოსწორებას“ საჭიროებს. ჯასტის ჰიგინსი - გაეროს საერთაშორისო სასამართლოს წარმომადგენელი და ადამიანის უფლებათა კომიტეტის (HRC) ყოფილი წევრი ბრიტანეთიდან, წევრი იმ ორგანოსი, რომელიც ICCPR-ის (საერთაშორისო ხელშეკრულება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ) აღსრულებას ზედამხედველობს - აღნიშნავს, რომ ამგვარი დამოკიდებულება მხოლოდ მამხილებელი პასაჟია.

ლიბერალური დემოკრატიისთვის მათი მიდგომა ყოველთვის ის იყო, რომ ხელშეკრულება (ICCPR) შესანიშნავი დოკუმენტია - შესანიშნავია მესამე სამყაროს ქვეყნებისთვის და აღმოსავლეთ ევროპისთვის, სადაც ადამიანის უფლებები გადაუდებელ ყურადღებას საჭიროებს. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ანგარიშებს წარადგენენ [ადამიანის უფლებათა კომიტეტში] და ესწრებიან საჯარო განხილვებს, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ხელშეკრულება რეალურად მათთვის არ არის, რადგან ადამიანის უფლებათა დაცვა სრულიად გარანტირებულია მათ ქვეყანებში.¹⁶⁷

და ბოლოს, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGOs) მხსნელის მეტაფორის სავარაუდოდ ყველაზე მნიშვნელოვანი შემადგენელია. კონვენციურად დოგმატური INGO-ები არიან ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ქვეითი ჯარისკაცები, მისიონერები და პროზელიტები. მათი ჯვაროსნული ლაშქრობები ისეთ ცხად მორალურ ჩარჩოშია კონსტრუირებული, რომელშიც „კეთილი“ და „ბოროტი“ დღესა და ღამესავით არიან განცალკევებულნი. ისინი ამტკიცებენ, რომ პრაქტიკაში ახორციელებენ სამართალს და არა - პოლიტიკას.¹⁶⁸ მიუხედავად იმისა, რომ ისინი

ავრცელებენ პარადიგმატულ ლიბერალურ ღირებულებებსა და ნორმებს, თავიანთ თავს წარმოადგენენ ნეიტრალურად, უნივერსალურად და მიუკერძოებლად. ძალაუფლების მქონე, დასავლური სახელმწიფოების კაპიტალზე დაფუძნებული ადამიანის უფლებათა პერსონალი, ძირითადად, კარგი განათლების მქონეა, როგორც წესი, სამართალში გაწვრთნილია, საშუალო კლასის წარმომადგენელია და თეთრკანიანია.¹⁶⁹ ისინი ძალიან განსხვავდებიან იმ ხალხისაგან, რომელთა გადასარჩენადაც ისწრაფვიან. ისინი თანამედროვეობის აბოლიციონისტები არიან, თავიანთ თავს აღიქვამენ განმწმენდებად, რომლებიც ცალი ხელით აღმოფხვრიან ბოროტებას მესამე სამყაროს ქვეყნებიდან თუ კულტურებიდან იმ ადგილებისთვის ნათელის მოფენით, სადაც სიბნელე მეფობს.

საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGOs) მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ მესამე სამყაროში ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების შექმნით. ბევრი ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციის განაწესი საწყის ეტაპზე INGO-ების განაწესის ასლი იყო. თუმცა, ბოლო ათწლეულია, მესამე სამყაროს ბევრმა არასამთავრობო ორგანიზაციამ გააფართოვა არეალი, თავი დაიხსნა INGO-ების სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შეზღუდვებისაგან. უფრო კონკრეტულად, მესამე სამყაროს ადგილობრივი არასამთავრობოები დღესდღეობით მეტ ყურადღებას უთმობენ ეკონომიკურ და სოციალურ უფლებებს, განვითარებას, ქალთა უფლებებს, ურთიერთობებს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებსა და ადამიანის უფლებათა მდგომარეობას შორის. მიუხედავად არასამთავრობო ორგანიზაციების ამ საწყისი სტადიის კონცეპტუალური დამოუკიდებლობისა, ბევრი რჩება ხმაწართმეული გაეროს, ევროკავშირის, მსოფლიო ბანკის, დასავლური, გაბატონებული მედია საშუალებების ორგანიზაციების ძალაუფლებრივ კორიდორებში.

INGO-ები საჯარო პოლიტიკის დისკურსში იმდენად მაღალ პოზიციას იკავებენ, რომ იშვიათად ხდებიან რისამე გამოსარკვევად გამიზნული კრიტიკის ობიექტები. ისინი მორალურად სამართლიანები არიან და მხარდაჭერილნი თითქმის უნივერსალური კონსენსუსით, რომ „კარგი ტიპები“ არიან. INGO-ებზე სერიოზული რეფლექსირების მხრივ, აკადემიური სფეროც პასიურია. INGO-ები და მისი მხარდამჭერები მათ გამკრიტიკებლებს აღიქვამენ, უკეთეს შემთხვევაში, ნაივურებად, ხოლო უარეს შემთხვევაში - რეპრესიული მთავრობებისა და კულტურების დამცველებად. ასეთი პასიური გარემო შემამფოთებლად აისახება ადამიანის უფლებათა ენაზე, განსაკუთრებით, ახალგაზრდა, დაინტერესებულ მკვლევრებსა და აქტივისტებზე. ის ასევე აძლიერებს ჯოგურ მენტალიტეტსა და ავტომატურ შეგუებას ადამიანის უფლებათა სახელმწიფო დონის სტრატეგიებთან, პოზიციებთან და პასუხებთან. ის ცალსახად არ ეხმარება ინოვაციას მოძრაობის მხრიდან.

INGO-ები ასევე ასრულებენ კარისკაცების როლს როგორც დასავლელი გავლენიანი პირებისთვის, ისე დასავლური გავლენიანი სახელმწიფოებისთვის. მნიშვნელოვანია, რომ ეროვნულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს ფაქტობრივად არ აქვთ ფინანსური დამოუკიდებლობა. ისინი სრულად არიან დამოკიდებულნი დაფინანსებაზე დასავლური სახელმწიფოებისგან, ფონდებისგან, საქველმოქმედო დაწესებულებებისგან, განვითარების სააგენტოებისა და ისეთი სახელმწიფოთშორისი ინსტიტუტებისაგან, როგორც ევროკავშირია. ნაცვლად INGO-ების ასეთი კრიტიკისა, ბევრი არადასავლური არასამთავრობო ორგანიზაცია გამოხატავდა პატივისცემას INGO-ების სამუშაოს მიმართ ისეთ შეკრებაზე,¹⁷⁰ რომელზეც განიხილებოდა არასამთავრობო ორგანიზაციების როლი ადამიანის უფლებათა მოძრაობაში. სხვათა შორის, შეკრებაზე ბევრი მოითხოვდა მეტად ჩართულ მიდგომას INGO-ების მხრიდან.

კრიტიკოსები მოითხოვდნენ INGO-ების მეტად გაფართოებულ როლს და მათი ტრადიციული სამუშაოს გაგრძელებას. შეხვედრაზე არავინ აყენებდა ეჭვქვეშ INGO-ების წვლილს ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ჩამოყალიბებასა და უფლებების შესახებ ცოდნის გავრცელებაში. შესაბამისად, მის ზეგავლენაში ცვლილების მიმართულებასა და ტემპზე. არავინ აყენებდა ეჭვქვეშ INGO-ების აქტივობების: მონიტორინგის, კვლევითი ანგარიშების, საჯაროობის, განათლების, ნაციონალურ და სახელმწიფოთაშორის ორგანოებში ლობირებისა თუ ინტერვენციის სასიცოცხლო მნიშვნელობას.¹⁷¹

ადგილობრივ და დასავლურ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის მეტად ძლიერი და ფუნდამენტური აზრთა სხვადასხვაობის ნაკლებობა ძალიან ბევრს ამბობს მესამე სამყაროში ადამიანის უფლებათა აქტორების ლიდერებზე. ეს თვითკმაყოფილება უგულებელყოფს ადგილობრივი, მკვიდრი, „ადამიანის უფლებებს რომ არ ეკუთვნის“ ისეთი მცდელობების შეწინააღმდეგებასა და გაბრძოლებას პოლიტიკური და სოციალური ცვლილებებისათვის. რამდენადაც მართალია ის ფაქტი, რომ INGO-ები ხშირად ლაპარაკობდნენ და აგიტირებდნენ მათ ნაცვლად, ვინც პოლიტიკურად ხმაწართმეულნი იყვნენ, განსაკუთრებით კი ცივი ომის პერიოდში, შეცდომა იქნებოდა, ადგილობრივი ადამიანის უფლებათა აქტივისტები ადამიანის უფლებათა საერთო პროექტისგან განცალკევებულად დაგვეჩვენა. ამ პროცესთან დაპირისპირება თვითუარყოფის ტოლფასი იქნებოდა. ეს ადამიანის უფლებათა ე.წ. აქტივისტები, მაცივილიზებული მისიის ადგილობრივი კოლაბორაციონისტები, უპირველეს ყოვლისა, თავიანთივე საზოგადოების ელიტიდან მოდიან და, ძირითადად, დასავლური პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური მოდელებისკენ მიისწრაფვიან. ამ აქტივისტთა და ორგანიზაციათა

უმრავლესობა ფინანსურად დასავლეთზეა დამოკიდებული და დასავლურ ინსტიტუტებთან კავშირის იმედად არიან, მათ შორის, მათ ქვეყანაში მიმდინარე დიპლომატიური მისიების იმედად, მათივე სოციალური სტატუსისათვის.

თუმცა ბოლო ათწლეულია, აფრიკაში გამოჩნდნენ პოლიტიკურად მეტად განათლებული აქტივისტები და მოაზროვნეები, რომლებიც ადამიანის უფლებათა პროექტს უფრო სერიოზულად აყენებენ ექვექვემ და რომლებიც სოციალური ცვლილებების კულტურულად დაფუძნებული პროგრამებისაკენ მიისწრაფვიან.¹⁷² ეს აქტივისტები და მოაზროვნეები აცნობიერებენ ურთიერთკავშირს ძალაუფლებრივ ურთიერთობებს, დასავლეთისა და დანარჩენი მსოფლიოს ისტორიულ ურთიერთობებს, ადამიანის უფლებებსა და ეკონომიკურ დომინაციას შორის. ასეთ მოაზროვნეებს გაცნობიერებული აქვთ ის ღრმა წინააღმდეგობები, რაც ახასიათებს ადამიანის უფლებათა საქმიანობას და განსხვავებული ადამიანის უფლებათა მოძრაობის შექმნისაკენ ისწრაფვიან. რამდენადაც ეს ახალი აქტორები გამორკვევის და განსაზღვრის პროცესში არიან და წარმოადგენენ ადამიანის უფლებათა მცირე ზომის ფრაქციას აფრიკის კონტინენტზე, ისინი ახლა სულ უფრო მეტად ინაცვლებენ ინოვაციური აზროვნებისა და მოქმედების ცენტრში. ამ ახალი აქტივიზმისა და აზროვნების შუაგულში არსებობს ბიძგი ინტელექტუალური თვითმყოფადობისა და საკუთარ თავზე დამოკიდებულებისა; ადგილობრივი და არა - დასავლურად დაფუძნებული მხარდაჭერისა; ყველანაირი სახის ძალადობის შეწინააღმდეგებისა, იქნება ეს ადგილობრივი თუ საგარეო. ამგვარი განვითარება არის ადამიანის უფლებათა ჭეშმარიტად ადგილობრივი კულტურის კულტივაცია უფლებათა განსაზღვრისა და მათი აღსრულების თვალსაზრისით.

V. დასკვნა

ადამიანის უფლებები მესამე სამყაროს პირდება, რომ ცხოვრების სასტიკი პირობებისაგან გამოწვეული პრობლემების, სახელმწიფოს არასტაბილურობის და სხვა სოციალური კრიზისების შეკავება (თუ არა, არსებითი აღმოფხვრა) შესაძლებელია სამართლის ნორმებით, ინდივიდუალური უფლებების მინიჭებითა და კონსტიტუციონალიზმზე დამყარებული სახელმწიფოს საშუალებით. ადამიანის უფლებათა მეტაფორისა და დიდი ნარატივის გამო მესამე სამყაროს მოეთხოვება, მიჰყვეს ისტორიის განსაზღვრულ სცენარს. აღნიშნული სცენარი საერთაშორისო საზოგადოების მომავლის იმედს ამყარებს ლიბერალურ ნაციონალიზმსა და დემოკრატიულ ადგილობრივ თვითგანსაზღვრაზე. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ

გაერთიანებული მსოფლიო საზოგადოება ამგვარ გეგმაში მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ მესამე სამყარო ფეხს აუწყო და აუყვება ცივილიზაციის კიბეს. თუმცა, ჩემი მტკიცებით, ეს ისტორიული მოდელი, რომელიც დღესდღეობით ადამიანის უფლებათა საშუალებით ვრცელდება, ვერ უპასუხებს მესამე სამყაროს საჭიროებებს, რამდენადაც მოკლებულია საერთაშორისო წესრიგის რადიკალურ გადააზრებასა და რესტრუქტურირებას.

თუ არსებობს უფლებებთან დაკავშირებული ჭეშმარიტი საერთაშორისო დისკუსიის იმედი, ადამიანის უფლებათა მოძრაობამ უარი უნდა თქვას SVS (ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები) მეტაფორაზე. ადამიანის უფლებათა არსებითად ევროპული კორპუსის დასავლური ჯვაროსნული ლაშქრობების საშუალებით უნივერსალიზებისათვის გაწეული დაუღალავი ძალისხმევა წარმატებას ვერ მიაღწევს. ჭეშმარიტად საერთაშორისო მიდგომა ვერც იმათი დემონიზებით მიიღწევა, ვინც ამ ძალისხმევას ეწინააღმდეგება. კორპუსის კრიტიკა აფრიკელებისგან, აზიელებისგან, მუსლიმებისგან, ინდუისტებისა და კრიტიკული მოაზროვნეების სიმრავლისაგან მთელი მსოფლიოდან, არის ერთადერთი გზა, რომლის საშუალებითაცაა შესაძლებელი კორპუსის გამოსწორება, ხსნა და ჭეშმარიტი უნივერსალიზაცია. კორპუსის ამგვარი მულტიკულტურირების სირთულის დაძლევა შესაძლებელია არაერთ სფეროში: ინდივიდუალურ და საზოგადოებრივ უფლებებს შორის ბალანსირება; სოციალური და ეკონომიკური უფლებებისათვის მეტი მნიშვნელობის მინიჭება; უფლებების დაკავშირება მოვალეობებთან; კორპუსსა და ეკონომიკურ სისტემებს შორის ურთიერთკავშირზე ფოკუსირება. ამ სტატიაში არ არის განვითარებული აღნიშნული არსებითი კრიტიკა, თუმცა ამ საკითხების წამოჭრა მნიშვნელოვანია. სამომავლო სამუშაო ამ საკითხებთან დაკავშირებით, უნდა შესრულდეს იმის გამოსავლენად, თუ ამგვარი ხედვა როგორ ახდენს გავლენას არაევროპულ საზოგადოებებზე და აზიანებს მათ.

საბოლოო ჯამში, ინტერნაციონალიზაციისა და ადამიანის უფლებების ახალი თეორია, რომელიც მრავალგვარ კულტურებს უპასუხებს, უნდა დაუპირისპირდეს საერთაშორისო წესრიგის უსამართლობას. ამის გათვალისწინებით, ადამიანის უფლებებმა თავი უნდა დააღწიოს ისტორიულ კონტიმუმს - გამოხატულს ადამიანის უფლებათა მეტაფორისა და დიდი ნარატივის ფორმით - რომელიც ხელუხლებლად იცავს იერარქიულ ურთიერთობებს ევროპულ და არაევროპულ მოსახლეობას შორის. ნათანიელ ბერმანი მართალია პროგნოზირებაში, თუ რა უნდა გაკეთდეს.

სუვერენულ თანასწორობას, გამოგნებელ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ დისპროპორციასა და პატერნალისტური ჰუმანიტარიანიზმის

ვალდებულებებს შორის არსებული წინააღმდეგობები, უდავოა, რომ ვერ მოგვარდება ლოგიკურად, დოქტრინალურად ან ინსტიტუციურად. ნაცვლად ამისა, ისინი უნდა დაიძლიოს განუწყვეტელი ბრძოლით სამართლებრივ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და კულტურულ სფეროებში. გაერთიანებული მსოფლიო საზოგადოების გეგმები, თუნდაც ინკლუზიურ გაეროსა თუ გაერთიანებულ ცივილიზაციურ კონსესუსს ამოფარებული, შეიძლება დროებით და პირობითად სასარგებლო და მნიშვნელოვანი იყოს, მაგრამ სამუდამოდ ვერ გადაავადებენ ამ წინააღმდეგობებისთვის თვალის გასწორების საჭიროებას.¹⁷³

ამ სტატიის მიხედვით, ადამიანის უფლებათა ტექსტი და მისი დისკურსი მოითხოვს სახელმწიფოთა ტიპოლოგიას კონსტიტუციონალიზმისა და პოლიტიკური დემოკრატიის საფუძველზე.¹⁷⁴ ადამიანის უფლებათა ტექსტის ლოგიკა ის არის, რომ პოლიტიკური დემოკრატია ერთადერთი პოლიტიკური სისტემაა, რომელსაც შეუძლია მის მიერ შემუშავებული ფუნდამენტური უფლებების გარანტირება და აღსრულება.¹⁷⁵ როგორც ჰენრი შტეინერი აღნიშნავს, ადამიანის უფლებათა საფუძველმდებარე ტექსტები, როგორცაა, მაგალითად, საერთაშორისო შეთანხმება სოციალური და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (ICCPR), „კი არ უნდა აღიქმებოდეს, როგორც უამრავი დეტალის გათვალისწინებით შედგენილი უნივერსალური გეგმა დემოკრატიული მმართველობისა, არამედ როგორც მინიმალური სტრუქტურა საზოგადოებრივი მონაწილეობისათვის, ინდივიდუალური უსაფრთხოებისა და არაძალადობრივი ცვლილებისათვის“.¹⁷⁶ თუმცა, საქმე ის არის, რომ ეს თამაში ან სპორტი რომ ყოფილიყო, მისი ძირითადი არსი გადაწყვეტილი იქნებოდა, მოთამაშეებს კი წესების მხოლოდ მცირედი შესწორების ან ცვლილების საშუალება ექნებოდათ, ძირითადი მიზნის გარდაუქმნელად. სწორედ ამგვარი კონსტრუქციის ფორმითაა განხორციელებული SVS მეტაფორა.

პოლიტიკური დემოკრატიის გამოყენებას ერთადერთ მედიუმად, რომელიც ადამიანის უფლებების კულტურის მატარებელი და გადამცემია, შეუძლია ხელში ჩაიგდოს მოქმედი იმპერიული პროექტი. პირველ რიგში, ადამიანის უფლებებისათვის პოლიტიკური იდეოლოგიის არჩევანის აუცილებლობა გამრიყავი და გამომრიცხავი აქტია. შესაბამისად, კულტურები, რომლებიც იდეოლოგიური ჩარჩოს გარეთ არიან მოქცეულნი, დაუყოვნებლივ ველურის იარაღს იძენენ. იმისათვის, რომ თავი დაიხსნან თავისი კულტურისა და ისტორიისაგან (რომლებიც შეიძლება ასწლეულებს ითვლიდნენ), ადამიანებმა ან თავიანთი თავი უნდა უარყონ, ან კვლავაც უნდა განაგრძონ მსხვერპლთა „წარმოება და გამოშვება“. ამ შემთხვევაში,

მხსნელად გვევლინება დემოკრატიული მმართველობის ნორმები, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი კანონდამრღვევ კულტურებს გადაეცემათ და ეკისრებათ. ინსტიტუციები და სხვა მედიუმები - ისინიც, რომლებიც თავს ისე წარმოაჩენენ, თითქოს მიზნად ისახავდნენ უნივერსალისტურ გარანტიას და ისინიც, რომლებიც ცალკეული ერის საგარეო პოლიტიკისა და ინტერესების აშკარა ინსტრუმენტები არიან - ზემოაღნიშნული დიადი სცენარის რეალიზაციისა და ამ სტატიამი გაანალიზებული ადამიანის უფლებათა მეტაფორისადმი კრიტიკულები არიან. თუმცა, ადამიანის უფლებათა ამჟამინდელი დოგმის დაკისრება არაევროპული კულტურებისათვის, ეწინააღმდეგება ადამიანური ღირსების კონცეფციას და უარყოფს სხვა კულტურათა წვლილს ადამიანის უფლებათა უნივერსალური კორპუსის შექმნის ძალისხმევაში. ადამიანის უფლებათა მომხრეებმა, პირველ რიგში, უნდა აღიარონ ამ მეტაფორის ფარგლებში მუშაობის შეზღუდვები. შემდგომ ამისა, უნდა უარყონ ის და შეეცადონ, შექმნან ჭეშმარიტად უნივერსალური პლატფორმა.

„ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ (SVS) რიტორიკის უარყოფა ქმნის ახალ საფუძველს ადამიანური ღირსების გათვალისწინებისა და იმ გზებისა და სოციალური სტრუქტურების განსაზღვრისათვის, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება ღირსების დაცვა და გაძლიერება. ამგვარი მიდგომა საფუძველშივე გამორიცხავს იმ დაშვებას, რომ გარკვეული კულტურული პრაქტიკა ზიანის მომტანია ადამიანის უფლებებისათვის. ის პატივს სცემს კულტურულ მრავალფეროვნებას, როგორც გარკვეულ საკითხებთან დაკავშირებით საზიარო უნივერსალობის დადგენის საფუძველს. მაგალითად, ქალთა გენიტალურ დასაცირებასთან დაკავშირებით ამგვარი მიდგომა, პირველ რიგში, სიღრმისეულად გამოიკვლევდა პრაქტიკის სოციალურ მნიშვნელობას, მიზანსა და შედეგებს. შემდგომ ამისა კი, გამოიკვლევდა პრაქტიკასთან დაკავშირებულ ურთიერთსაწინააღმდეგო პოზიციებს საზოგადოებაში. გარეშე მეურვეების, მათი ადგილობრივი მხარდამჭერების მხრიდან დემონიზებისა და თითის გაშვების ნაცვლად, მოხდებოდა წინააღმდეგობრივი პოზიციების დეტალური შესწავლა და შედარება. შემდგომ ამისა კი, მოიძებნებოდა გზები პრაქტიკის სახეცვლილებისა ან აღმოფხვრისა ისე, რომ ამ პრაქტიკის განმხორციელებლები არ დარჩენილიყვნენ შერცხვენილები თავიანი კულტურისა და თავიანთი თავის გამო. SVS-ის მეტაფორის მიდგომის მიმდევრობა არ ტოვებს ადგილს აწონ-დაწონილი შიდაკულტურული დიალოგისა და თვითდაკვირვებისათვის.

წინამდებარე სტატიის მიზანი არ არის წამოჭრას და დაადასტუროს იდეა, რომ მესამე სამყაროს საზოგადოება და კულტურა განსაკუთრებული, წმინდა და ამაღლებულია. მიზანი არც ისაა, წარმოადგინოს ნორმატიული დეტალური გეგმა

ადამიანის უფლებათა სხვა კორპუსისთვის, მიუხედავად იმისა, რომ ეს პროექტი გადაუდებელ განხორციელებას საჭიროებს. ნაცვლად ამისა, აღნიშნული სტატია განცხადებაა კულტურათა ჭეშმარიტი ურთიერთკონტამინაციისთვის, რათა შეიქმნას ადამიანის უფლებათა ახალი, მულტიკულტურული კორპუსი. ადამიანის უფლებათა მოძრაობამ უნდა გადაიაზროს და უზრუნველყოს ხელახალი ორიენტირება მსოფლიოს ისეთი ბინარული და იერარქიული აღქმისა, რომელსაც დასავლეთი მიუძღვება წინ, დანარჩენი მსოფლიო კი უკან მისდევს მას. ადამიანის უფლებებს შეუძლია ითამაშოს როლი უსამართლო საერთაშორისო წესრიგის, უფრო კონკრეტულად კი, დასავლეთსა და მესამე სამყაროს შორის არსებული უთანასწორობის ცვლილებაში. თუმცა ამას ვერ შეძლებს, სანამ SVS მეტაფორის ფარგლებში მუშაობას არ შეწყვეტს. საბოლოოდ, მთავარი ამოცანა ადამიანის უფლებათა ისეთი მოძრაობის შექმნა უნდა იყოს, რომელიც ყველასთვის და ყველას სახელით გაიმარჯვებს.

---

¹ სტატიის მიზნებიდან გამომდინარე, „ადამიანის უფლებათა მოძრაობა“ აღნიშნავს ისეთი ნორმების, პროცესებისა და ინსტიტუტების ერთობლიობას, რომელთა „უშუალო წინაპარც“ 1948 წელს გაეროს მიერ მიღებული ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაა (UDHR). Universal Declaration of Human Rights, G.A. Res. 217(111), U.N. GAOR, 3d Sess., 183d mtg. at 71, U.N. Doc. A/810 (1948) [შემდგომში მოხსენიებულია, როგორც UDHR]. UDHR არის გაეროს მიერ მიღებული ადამიანის უფლებათა პირველი დოკუმენტი, რომელიც ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ტექსტური საფუძველია და ადამიანის უფლებათა დოკუმენტების უმრავლესობასთან მიმართებით მოიხსენიებენ, როგორც „სულიერ მშობელს“. Henry J. Steiner, *Political Participation as a Human Right*, 1 HARV. HUM. RTS. Y.B. 77, 79 (1988). სხვა წყაროში შტეინერი და ფილიპ ალსტონი UDHR-ს მოიხსენიებენ, როგორც „მშობელ დოკუმენტს, იდეალიზმისა და ენთუზიაზმის პირველ აფეთქებას, ლაკონურს, თუმცა საერთაშორისო ხელშეკრულებაზე მეტად ყოვლისმომცველსა და მნიშვნელოვანს, გარკვეულწილად, მთელი მოძრაობის კონსტიტუციას... ადამიანის უფლებათა ყველაზე ხშირად დამოწმებულ ინსტრუმენტს“. HENRY J. STEINER & PHILIP ALSTON, *INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS IN CONTEXT: LAW, POLITICS, MORALS* 120 (1996).

² ეს ოპოზიციური დუალობა ცენტრალურია დასავლური ფილოსოფიისა და მოდერნულობის ლოგიკისათვის. როგორც დევიდ სლატერი აღწერს, ეს ბინარული ლოგიკა აკონსტრუირებს ისეთ ისტორიულ იმპერატივებს, როგორიცაა ზემდგომი და ქვემდგომი, ცივილიზებული და ბარბაროსი, მოდერნული და ტრადიციული. ამ ლოგიკის ფარგლებში ისტორია წრფივი, ერთმიმართულებიანი პროგრესიაა, რომელსაც მეცნიერული, ზემდგომი და აღმატებული დასავლური ცივილიზაცია მიუძღვება და გზას უკვალავს დანარჩენებს, რათა მისდიონ მას. იხ. David Slater, *Contesting Occidental Visions of the Global: The Geopolitics of Theory and North-South Relations*, BEYOND LAW, Dec. 1994, at 97,100-01.

³ შემდგომ ამისა, მთელ სტატიაში მეტაფორა „ველურები, მსხვერპლები, მხსნელები“ აღინიშნება აბრევიატურით „SVS“. ავტორი ტერმინ „მეტაფორას“ იყენებს, რათა შემოგვთავაზოს ისტორიული,

---

ფიგურალური ანალოგია ადამიანის უფლებებთან, მის რიტორიკასა და დისკურსთან დაკავშირებით.

⁴ SVS შედგენილი მეტაფორის ყოველი ელემენტი შეიძლება მოქმედებდეს, როგორც დამოუკიდებელი, ცალკე მდგომი მეტაფორა. ყოველი ეს ცალკეული მეტაფორა კომბინირებულია ადამიანის უფლებათა დიდ ნარატივთან, რათა ეს შედგენილი მეტაფორა აწარმოოს.

⁵ სხვა ნაშრომში ადამიანი უფლებათა მთავარი ავტორები დავაჯგუფე ოთხი დომინანტური სკოლისათვის მიკუთვნებულობის მიხედვით: კონვენციური დოქტრინალისტები, რომლებიც ძირითადად (თუმცა არამხოლოდ), ადამიანის უფლებათა აქტივისტები არიან; კონცეფციის შემქმნელები, ძირითადად, გავლენიანი დასავლელი ექსპერტები, რომლებიც ახდენენ ადამიანის უფლებათა დისკურსის სისტემატიზებას; მულტიკულტურალისტები ან პლურალისტები, რომლებიც, ძირითადად, არადასავლელები არიან; და ინსტრუმენტალისტები ან პოლიტიკური სტრატეგისტები, რომლებიც არიან დასავლური სახელმწიფოები და დასავლეთისგან დომინირებული სამთავრობათშორისო ორგანიზაციები, როგორცაა გაერო და მსოფლიო ბანკი. იხ. *See generally* Makau wa Mutua, *The Ideology of Human Rights*, 36 VA. J. INT'L L. 589, 594-601 (1996).

⁶ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGOs), ძირითად შემთხვევაში, „პირველი სამყაროს“ არასამთავრობო ორგანიზაციებია (NGOs), რომლებიც ორიენტირებულნი არიან „მესამე სამყაროს“ ქვეყნებში ადამიანის უფლებათა მონიტორინგზე, ანგარიშის შედგენასა და ადვოკატირებაზე. ამ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს (INGOs) აქვთ საზიარო საფუძველმდებარე ვალდებულება, გაავრცელონ დასავლური ლიბერალური ღირებულებები, განსაკუთრებით, გამოხატვისა და პოლიტიკური მონაწილეობის უფლებები. იხ. HENRY J. STEINER, *DIVERSE PARTNERS: NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE HUMAN RIGHTS MOVEMENT* 19 (1991). For a further explanation of the term "Third World," იხ. *infra* note 23.

⁷ ადამიანის უფლებათა კორპუსი ცხადად გულისხმობს სახელმწიფოს ჩართულობას, რამდენადაც აშკარაა, რომ კორპუსისათვის სახელმწიფო არსებობის აზრი და მიზანია (RAISON D'ÊTRE). *See* Henry J. Steiner, *The Youth of Rights*, 104 HARV. L. REV. 917, 928-33 (1991) (reviewing Louis HENKIN, *THE AGE OF RIGHTS* (1990)). ამგვარად, სახელმწიფო წარმოდგენილია, როგორც „ადამიანის უფლებათა ანტითეზისი; ერთი არსებობს იმისათვის, რომ დაამარცხოს მეორე საზოგადოებაზე მმართველობის მოპოვებისათვის ბრძოლაში. Makau wa Mutua, *Hope and Despair for a New South Africa: The Limits of Human Rights*, 36 VA. J. INT'L L. 589, 594-601 (1996).

⁸ დასავლურ აზროვნებასა და ფილოსოფიაში სახელმწიფო ველური იმ შემთხვევაში ხდება, თუ ის ზღუდავს ან უგულებელყოფს სამოქალაქო საზოგადოებას. იხ. John Keane, *Despotism and Democracy, in* CIVIL SOCIETY AND THE STATE 35 (John Keane ed., 1988).

⁹ Mutua, *Hope and Despair for a New South Africa: The Limits of Rights Discourse*, *supra* note 7, at 67.

¹⁰ აფრიკასა და დასავლეთში მეცნიერთა და აქტივისტთა შორის საყურადღებო დებატები მიმდინარეობს აღნიშნული პრაქტიკისთვის სათანადო ტერმინის შერჩევასთან დაკავშირებით; პრაქტიკისა, რომელიც გულისხმობს ქალის გენიტალიის ქირურგიულ ცვლილებას ან რომელიმე ნაწილის მოკვეთას. დებატები შეგიძლიათ იხ. Hope Lewis, *Between Irua and "Female Genital Mutilation": Feminist Human Rights Discourse and the Cultural Divide*, 8 HARV. HUM. RTS. J. 1,4-8 (1995); Hope Lewis & Isabelle R. Gunning, *Cleaning Our Ovm House: "Exotic" and Familial Human Rights Violations*, 4 BUFF. HUM. RTS. L. REV. 123, 123-24 n.2 (1998). *See also* Isabelle R. Gunning, *Arrogant Perception, World Traveling and Multicultural Feminism: The Case of Female Genital Surgeries*, 23 COLUM. HUM. RTS. L. REV. 189,193 n.5 (1991-92).

¹¹ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა აღიარებს მსხვერპლის მხოლოდ ერთ გარკვეულ ტიპს. ტერმინი

„მსხვერპლი“ არ გამოიყენება საზოგადოდ ან გლობალურად, თუმცა მიემართება ისეთ ინდივიდებს, რომლებმაც სახელმწიფოს მხრიდან გამოსცადეს სპეციფიკური ძალადობა, რაც გამოწვეული იყო სახელმწიფოს მიერ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმების დარღვევით. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა მოძრაობა სახელმწიფოს მიერ ნაწამებ ინდივიდს განიხილავს როგორც მსხვერპლს, მაშინ როცა ადამიანი, რომელიც შიმშილით კვდება ან არასაკმარისად იკვებება დაბალანსებული რაციონის არქონის გამო, ადამიანის უფლებათა ფარგლებში მსხვერპლად არ განიხილება. მსხვერპლის ვიწრო დეფინიცია ამგვარ შემთხვევებში გარკვეულწილად დაკავშირებულია ადამიანის უფლებათა იურისპრუდენციაში ეკონომიკური და სოციალური უფლებების მეორეხარისხოვან სტატუსთან. იხ. U.N. ESCOR, 7th Sess., Supp 2, at 82, U.N. Doc. E/1993/22 (1992) (criticizing the emphasis placed upon civil and political rights over economic, social, and cultural rights). (გაკრიტიკებულია ის, რომ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებზე უფრო მეტადაა ყურადღება გამახვილებული, ვიდრე ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებზე).

¹² ადამიანის უფლებათა ანგარიშის შედგენის ხელოვნება და მეცნიერება პირველად შექმნეს და სრულყვეს საერთაშორისო ამნისტიამ (AI), იურისტთა საერთაშორისო კომისიამ (ICJ), ადამიანთა უფლებების დამცველმა (HRW) - სამმა ყველაზე ძველმა და გავლენიანმა საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციამ (INGO). სხვა INGO-ები და ადამიანის უფლებათა ადგილობრივი ჯგუფები ანგარიშის შედგენისას ამ ანგარიშებით ხელმძღვანელობენ. იხ. Nigel Rodley, *The Work of Non-Governmental Organizations in the World-Wide Promotion and Protection of Human Rights*, 90/1 U.N. BULL. HUM. RTS. 84, 85 (1991), *excerpted in* STEINER & ALLSTON, *supra* note 1, at 476-79; Peter R. Baehr, *Amnesty International and Its Self-imposed Limited Mandate*, 12 NETH. Q. HUM. RTS. 5 (1994); Jerome Shestack, *Sisyphus Endures: The International Human Rights NGO*, 24 N.Y.L. SCH. L. REV. 89 (1978-79); Theo van Boven, *The Role of Non-Governmental Organizations in International Human Rights Standard-Setting: A Prerequisite of Democracy*, 20 CAL. W. INT'L L.J. 207 (1989-90).

¹³ კენეტ როთმა, ადამიანთა უფლებების დამცველის (HRW) აღმასრულებელმა დირექტორმა, საგანგებოდ მიუთითა მსხნელის მეტაფორაზე, როდესაც მტკიცედ დაიცვა ადამიანის უფლებათა მოძრაობა თავდასხმისაგან, რომ ამ მოძრაობამ ვერ შეძლო ეიძულებინა საერთაშორისო საზოგადოება, მიეღო ზომები და ემოქმედა რუანდაში მასიური მკვლელობების შესაჩერებლად (1994 წელს). მან ეს ბრალდება უარყო, მათ შეცდომაში შემყვანი უწოდა და ამტკიცებდა, რომ მათ მოახერხეს ბრძანება გაეცათ და შეეჩერებინათ „საცეცხლე ბრიგადა, რადგან შენობა ბოლომდე დაიწვა, მიუხედავად იმისა, რომ დიდი შენობა იყო. Kenneth Roth, Letter to the Editor, *Human-rights abuses in Rwanda*, TIMES LITERARY SUPP., Mar. 14, 1997, at 15. აფრიკის სხვადასხვა ქვეყანაზე მაგალითის სახით მსჯელობისას, როთი მიუთითებდა იმ აფრიკელების მადლიერებაზე, რომლებმაც ადამიანის უფლებათა მოძრაობის დახმარებით დაამხეს დიქტატორული რეჟიმი და პოლიტიკური თავისუფლების ინაუგურაცია იზეიმეს. ის ამტკიცებდა, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, ნიგერიაში, კენიაში, ლიბერიაში, ზამბიასა და ზაირში [დღესდღეობით, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა], ადამიანის უფლებათა მოძრაობა უამრავ აფრიკელს დაეხმარა, თავიდან აეცილებინა დესპოტური დაკავებები, ძალადობრივი, სასტიკი მოპყრობა და სხვა დარღვევები“.

¹⁴ ეს სტატია ამტკიცებს, რომ ადამიანის უფლებათა გაძლიერების საქმეში არაევროპული სახელმწიფოებისა და საზოგადოებების მხოლოდ მონაწილეობა ვერ უზრუნველყოფს ამ უფლებათა უნივერსალიზაციას. მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ტერმინები „ევროპული“ ან „ევროცენტრული“ დესკრიფციულად არის გამოყენებული და არ არის აუცილებელი ჰქონდეს „ბოროტისა“ თუ არასასურველის კონოტაცია. თუმცა ეს ტერმინები მაინც მიგვანიშნებენ კულტურული

სპეციფიკურობისა და ისტორიული ექსკლუზიურობის მნიშვნელობაზე. მარტივად რომ ვთქვათ, საქმე ის არის, რომ ევროცენტრული ნორმები და კულტურები, როგორცაა ადამიანის უფლებები, არაევროპულ საზოგადოებებს ან ვალდებულებად დაეკისრათ, ან ასიმილირდნენ ამ საზოგადოებების მიერ. ასე რომ, ადამიანის უფლებათა ამჟამინდელი დისკურსი მნიშვნელოვანი ვალუტაა კროს-კულტურული გაცვლისათვის, დომინაციისა და ღირებულების განსაზღვრისათვის.

¹⁵ MARGARET E. KECK & KATHRYN SIKKINK, *ACTIVISTS BEYOND BORDERS: ADVOCACY NETWORKS IN INTERNATIONAL POLITICS* 39-58 (1998).

¹⁶ *იხ. მაგ.*, JOSIAH MWANGI KARIUKI, "MAU MAU" DETAINEE: THE ACCOUNT BY A KENYAN AFRICAN OF HIS EXPERIENCES IN DETENTION CAMPS, 1953-1960 (1963); KWAME NKRUMAH, *AUTOBIOGRAPHY OF KWAME NKRUMAH* (1973); MOHANDAS K. GHANDI, *AN AUTOBIOGRAPHY: THE STORY OF MY EXPERIMENTS WITH TRUTH* (1957).

¹⁷ ავტორი ენამოსწრებულად და ირონიით იყენებს ტერმინს, „ურთიერთდაბინძურება“, რათა აღნიშნოს „ურთიერთგანაყოფიერების“ იდეა. ადამიანის უფლებათა ბევრი დასავლელი აქტორი მულტიკულტურალიზაციის პროცესს ადამიანის უფლებათა სფეროში აღიქვამს, როგორც დაბინძურებას, ნაცვლად იმისა, რომ ამ პროცესს აღქვამდეს, როგორც „ურთიერთგანაყოფიერებას“ გამდიდრების გზით. მაგალითად, ლუის ჰენკინმა ისინი, ვინც კულტურული პლურალიზმისა და მრავალფეროვნების დამცველები იყვნენ, იმაში დაადანაშაულა, თითქოს ისინი ისწრაფოდნენ, ადამიანის უფლებები ბუნდოვანი და ორაზროვანი გაეხადათ. LOUIS HENKIN, *THE AGE OF RIGHTS*, at x (1990). სხვა სიტყვებით თუ ვიტყვით, ურთიერთგანაყოფიერებას ის განიხილავს ნეგატიურ პროცესად, რომელიც აბინძურებს და საზიანოა ადამიანის უფლებათა სიცხადისათვის.

¹⁸ სლატერის მტკიცებით, „გაფართოების დასავლური წადილი მომდინარეობს არადასავლური საზოგადოების კოლონიზების, ცივილიზებისა და ფლობის სურვილიდან; სურვილიდან, გარდაექმნათ და მოექციათ ის, რაც განსხვავებულია, რაც დაქვემდებარებულ გარემოებაში წარმოდგენილია, როგორც ქვემდგომი და უკანმდგომი“.

¹⁹ ადამიანის უფლებებს, პოლიტიკურ დემოკრატისა და კონსტიტუციონალიზმს შორის ურთიერთდამოკიდებულებასთან დაკავშირებული დისკუსიისათვის *იხ. STEINER & ALSTON, supra note 1, at 710-25.*

²⁰ ვინაიდან აღნიშნული რიტორიკა ნაკლოვანია, მისი შემქმნელები და პროპაგანდისტები საგონებელში არიან, გამოიწვევს თუ არა ის დადებით გამოხმაურებას „სადღაც იქ“, მესამე სამყაროში. SVS რიტორიკა თავისთავად შეურაცხყოფელი და უსამართლოა, ვინაიდან ის მომდინარეობს სუპერმასისტული პირველი/მესამე სამყაროს იერარქიიდან, მისი თანმხლები დომინაციიდან და სუბორდინაციიდან, რაც არის კიდევ აღნიშნული კონსტრუქციების განუყოფელი ნაწილი.

²¹ მაგალითად, სერბებს თანაგრძნობა იუგოსლავიის ყოფილი პრეზიდენტის, სლობოდან მილოშევიჩის მიმართ სავარაუდოდ იმიტომ გაუჩნდათ, რომ ის დასავლეთისგან სტიგმატიზებულად მიიჩნეის. მილოშევიჩმა ითამაშა ადგილობრივების შიშნარევ დამოკიდებულებაზე დასავლეთის მიმართ და დისკურსის ეს აროგანტულობა იმ ფაქტის მისაჩქმალავად გამოიყენა, რომ სინამდვილეში ბრალდებაწაყენებული სამხედრო დამნაშავე იყო. *იხ. მაგალითად, Niles Latham, Defiant Mib&vic; Hell, No, I won't go!*, N.Y POST, Aug. 7, 1999, at 10.

²² U.N. CHARTER pmb1.

²³ ტერმინი „მესამე სამყარო“ მიემართება გეოგრაფიულ, პოლიტიკურ, ისტორიულ, განვითარებისა და რასობრივ პარადიგმას. ეს ტერმინი ხშირად მიემართება არაევროპულ, არაინდუსტრიულ (დიდი

მასშტაბებით), კაპიტალის იმპორტიორ ქვეყნებს, რომელთა უმრავლესობაც ევროპული ძალების კოლონიური საკუთრება იყო. როგორც პოლიტიკურმა ძალამ, მესამე სამყარომ, პირველი ნაბიჯები 1955 წელს, ბანდუნგის კონფერენციაზე გადადგა. ამ კონფერენციაზე პირველ დამოუკიდებელ აფრიკულ და აზიურ სახელმწიფოებს ჰქონდათ მცდელობა, საფუძველი ჩაეყარათ პოლიტიკური მოძრაობისათვის, რათა შეწინააღმდეგებოდნენ დასავლურ ჰეგემონიას გლობალურ ურთიერთობებში. იხ. ROBERT MORTIMER, *THE THIRD WORLD COALITION IN GLOBAL AFFAIRS* (1984). See also Makau Mutua, *What is TWAIL?*, in PROC. 94TH ANN. MEETING—AM. SOC'Y INT'L L. (forthcoming 2001).

²⁴ Dianne Otto, *Subalternity and International Law: The Problems of Global Community and the Incommensurability of Difference*, 5 Soc. & LEGAL STUD. 337,339-40 (1996).

²⁵ სხვა ნაშრომში ვმსჯელობ საკითხზე, რომ ყველა ადამიანურ კულტურას აქვს ნორმები და პრაქტიკები, რომლებიც იცავენ ან არღვევენ ადამიანის უფლებებს. მთავარი ამ იდეაში ის არის, რომ ყველა კულტურა ქმნის ადამიანური ღირსების საკუთარ ხედვას. რეალურად კი საჭიროა, არა ერთი, ცალკეული კულტურის ნიმუშის წარმოდგენა ადამიანური ღირსების შესახებ, არამედ ჭეშმარიტად უნივერსალური ადამიანის უფლებათა კორპუსის შემუშავება. See generally Makau wa Mutua, *The Banjul Charter and the African Cultural Fingerprint: An Evaluation of the Language of Duties*, 35 VA.J.INT'LL.339(1995).

²⁶ Francis M. Deng, *A Cultural Approach to Human Rights Among the Dinka*, in HUMAN RIGHTS IN AFRICA: CROSS-CULTURAL PERSPECTIVES 261, 261 (Abdullahi A. An-Na'im & Francis M. Deng eds., 1990).

²⁷ თუმცა ნამდვილი რეკონსტრუქციონისტები არ აგვერიოს ცინიკურ კულტურულ მანიპულატორებში, რომლებიც ყველაფერზე არიან წამსვლელები, რათა კულტურის სახელით გაამართლონ რეპრესიული კანონები და არაადამიანური პრაქტიკები. იაშ გაიმ ამხილა აზიის რამდენიმე ქვეყნის მთავრობის მიერ თემის, რელიგიისა და კულტურის კონცეფციების იმგვარად დამახინჯება, რომ მათი სახელით გაემართლებინათ ძალმომრეობითი სახელმწიფო აპარატი, რათა ჩაეხშოთ განსხვავებული აზრი, დაეცვათ ეკონომიკური განვითარების გარკვეული მოდელები და შეენარჩუნებინათ პოლიტიკური ძალაუფლება მცირე და უპასუხისმგებლო პოლიტიკური და ბიუროკრატიული ელიტის ხელში. Yash Ghai, *Human Rights and Governance: The Asia Debate*, 15 AUSTL. Y.B. INT'L L. 1 (1994). ასეთი კულტურული დემაგოგია ისევე მიუღებელია, როგორც ზოგიერთი დასავლელი აკადემიკოსისა და ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ლიდერის მტკიცება, რომ არადასავლეთს არანაირი წვლილის შეტანა არ შეუძლია ადამიანის უფლებათა კორპუსში და ეს კორპუსი, მათ დასავლეთისაგან უნდა მიიღონ, როგორც ცივილიზაციის საჩუქარი. იხ. See Aryeh Neier, *Asia's Unacceptable Standard*, 92 FOREIGN POL'Y 42 (1993). ჰენკინი წერს, რომ აშშ-ის წარმოდგენით, ადამიანის უფლებები გამიზნულია ადამიანის უფლებათა მდგომარეობის გამოსასწორებლად სხვა ქვეყნებში (გარდა აშშ-ისა და რამდენიმე თანამოაზრე ლიბერალური სახელმწიფოსი)“. HENKIN, *supra* note 17, at 74. სხვა ნაშრომში ჰენკინი მულტიკულტურალიზმისა და იდეოლოგიური მრავალფეროვნების მომხრეებს ბრალს სდებს, თითქოს მათ სურდეთ ადამიანის უფლების რეკონსტრუქცია ბუნდოვან, ორაზროვან, ზოგად ტექსტად, რომელიც ადვილად მანიპულირებადი იქნება ისეთი რეჟიმებისა და კულტურების მიერ, რომლებიც ადამიანის უფლებების შეუსრულებლობისკენ არიან მიდრეკილნი. *Id.* at x.

²⁸ იხ. Robert M. Cover, *Obligation: A Jewish Jurisprudence of the Social Order*, 5 J.L. & RELIGION 65 (1987).

---

²⁹ *Id.* at 69. ასევე იხ. JOHN LOCKE, *TWO TREATISES OF GOVERNMENT* (Peter Laslett ed., Cambridge Univ. Press 1988) (1690).

³⁰ კრიტიკული სამართლებრივი კვლევის მაგალითისათვის იხ. Karl E. Klare, *The Public/Private Distinction in Labor Law*, 130 U. PA. L. REV. 1358 (1982); Mark Tushnet, *An Essay on Rights*, 62 TEX. L. REV. 1363 (1984)

³¹ სამართლის ფემინისტური კრიტიკისათვის იხ. Frances Olsen, *Statutory Rape: A Feminist Critique of Rights Analysis*, 63 TEX. L. REV. 387 (1984); Elisabeth M. Schneider, *The Dialectic of Rights and Politics: Perspectives From the Women's Movement*, 61 N.Y.U. L. REV. 589 (1986).

³² კრიტიკული რასობრივი თეორიის კვლევისათვის იხ. CRITICAL RACE THEORY: THE KEY

³³ ადამიანის უფლებათა სხვა სიღრმისეული კრიტიკისათვის იხ. Raimundo Panikkar, *Is the Notion of Human Rights a Western Concept?*, 120 DIOGENES 75 (1982); Bilahari Kausikan, *Asia's Different Standard*, 92 FOREIGN POL'Y 24 (1993); Josiah A.M. Cobbah, *African Values and the Human Rights Debate: An African Perspective*, 9 HUM. RTS. Q. 309 (1987).

³⁴ U.N. CHARTER art. 55(c). *See also id.* pmb1.

³⁵ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის (UDHR) შესავალში არგუმენტირებულია, რომ „ადამიანის უფლებათა უგულებელყოფასა და შეუსრულებლობას გამოუწვევია ბარბაროსული ქმედებები“ და რომ ადამიანური ღირსება, თავისუფლება, სამართლიანობა და მშვიდობა იმ შემთხვევაში მიიღწევა, თუ ადამიანის უფლებები იქნება დაცული. იხ. UDHR, *supra* note 1, pmb1.

³⁶ როგორც მერი ენ გლენდონმა აღნიშნა, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციამ უკვე გამოავლინა იმის ნიშნები, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობის ფარგლებში წმინდა წერილის სტატუსი შეიძინა. Mary Ann Glendon, *Knowing the Universal Declaration of Human Rights*, 73 NOTRE DAME L. REV. 1153, 1153 (1998). გლენდონი ასევე აღნიშნავს, რომ კულტებმა [ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის] რჩეული დებულებები შემოიკრიბეს.

³⁷ ჰენკინი ამას „უფლებათა ხანას“ უწოდებს და ცალსახად ამტკიცებს, რომ „ადამიანის უფლებები ჩვენი დროის იდეაა, ერთადერთი პოლიტიკურ-მორალური იდეა, რომელმაც საყოველთაო აღიარება მოიპოვა“. HENKIN, *supra* note 17, at xvii. ალსტონს მოჰყავს არგუმენტი, რომ რაიმე მტკიცების სახელდება, როგორც „ადამიანის უფლებებისა, მას კონკურენტული საზოგადოებრივი მიზნების მიღწევისას მაღალ წოდებას ანიჭებს და უზრუნველყოფს მას მარადიულობის, აბსოლუტურობისა და უნივერსალური ვალიდურობის მახასიათებლებით“. Philip Alston, *Making Space for New Human Rights: The Case of the Right to Development*, 1 HARV. HUM. RTS. Y.B. 3, 3 (1988). ასევე იხ. Thomas M. Franck, *The Emerging Right to Democratic Governance*, 86 AM. J. INT'L L. 46 (1992) (მსჯელობს არა მხოლოდ უფლებათა უნივერსალურობაზე, არამედ იმაზეც, რომ ადამიანის უფლებათა მიზნების მისაღწევად ადამიანის უფლებათა კანონი მოითხოვს დასავლური ტიპის დემოკრატიულ სახელმწიფოს).

³⁸ სხვა ნაშრომში განვიხილავ, რომ მიუხედავად ადამიანის უფლებათა კორპუსის ნორმატიული და კულტურული არსებითი ევროცენტრულობისა, მისი გამოსწორება და ხსნა შესაძლებელია ჭეშმარიტი მულტიკულტურურობის პროცესის საშუალებით. იხ. Mutua, *The Ideology of Human Rights*, *supra* note 5.

³⁹ როგორც ტომას ბერგენტალი აღნიშნავს, ადამიანის უფლებათა მოძრაობის აღმოცენება და განვითარება „შეიძლება მივაწეროთ ჰიტლერის ხანაში ადამიანის უფლებათა შემზარავი ფორმებით დარღვევასა და რწმენას იმისა, რომ ეს დარღვევები და თვითონ ომიც კი შეიძლებოდა აღკვეთილიყო იმ შემთხვევაში, თუ იარსებებდა ადამიანის უფლებათა დაცვის მოქმედი, საერთაშორისო სისტემა“. THOMAS BUERGENTHAL, *INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS IN A NUTSHELL* 21 (1995).

⁴⁰ შეთანხმება ფაშისტური ქვეყნების ალიანსის მთავარი სამხედრო დამნაშავეების დევნისა და დასჯის შესახებ, 8 აგვისტო, 1945 წელი, 59-ე კანონი, 1544 [შემდგომში მოხსენიებულია, როგორც „ლონდონის

ხელშეკრულება“].

⁴¹ HOWARD B. TOLLEY, JR., *THE INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS: GLOBAL ADVOCATES FOR HUMAN RIGHTS* 7 (1994).

⁴² საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი ნიურნბერგში შეიქმნა 1945 წელს აშშ-ის, ბრიტანეთის, საფრანგეთისა და სსრ კავშირის მთავრობებს შორის დადებული ლონდონის ხელშეკრულებით. ამის საფუძველზე უნდა განსაზღვრულიყო, თუ რა კანონები უნდა აემოქმედებინათ გამარჯვებულ მოკავშირეებს დამარცხებული გერმანელების, იტალიელების და მათი შემცველების წინააღმდეგ. ლონდონის შეთანხმება, იხ. ზემოთ, მე-40 შენიშვნაში.

⁴³ *ob. Kenneth Anderson, Nuremberg Sensibility: Telford Taylor's Memoir of the Nuremberg Trials*, 7 HARV. HUM. RTS. J. 281 (1994) (reviewing TELFORD TAYLOR, *ANATOMY OF THE NUREMBERG TRIALS* (1992)). ნიურნბერგის პროცესს აკრიტიკებენ მოკავშირეების მიერ სამხედრო დამნაშავეების შერჩევითი დევნისა და გამოყენებადი სამართლებრივი ნორმების დადგენის კუთხით. ნიურნბერგის პროცესს ახასიათებენ, როგორც გამარჯვებული მხარის მიერ ძალის სასტიკ დემონსტრირებას დამარცხებულების მიმართ. აშშ-ის სასამართლოს თავმჯდომარის, ჰარლან ფისკე სტონის თქმით, ნიურნბერგის სასამართლოს ჰქონდა „ლეგალურობის ცრუ ფასადი“ და „ჩემს ძველმოდურ იდეებთან შესაბამისობისთვისაც ზედმეტად ფარისევლური თაღლითობა იყო“. ALPHEUS THOMAS MASON, HARLAN FISKE STONE: PILLAR OF THE LAW 715-16 (1956).

⁴⁴ See TOLLEY, *supra* note 41, at 25-44.

⁴⁵ Dudley Bonsai, *Lawyers and the Cold War in Cooperation with the ICJ*, Minutes of the Association of the Bar of the City of New York, May 4, 1953, *quoted in* TOLLEY, *supra* note 41, at 34.

⁴⁶ Ian Martin, *The New World Order: Opportunity or Threat for Human Rights*, Edward A. Smith Lecture at the Harvard Law School Human Rights Program (Apr. 14, 1993), *available at* <http://www.law.harvard.edu/programs/HRP/Publications/mattin.html> (visited on Nov. 9, 2000).

⁴⁷ ევროპული ადამიანის უფლებათა სისტემა, რომელიც მოიცავს ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიასა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, ცენტრალურია ევროკავშირისათვის. სისტემა მეორე მსოფლიო ომის საშინელებების შემდეგ ამოქმედდა. *იხ., მაგ.*, BUERGENTHAL, *supra* note 39i at 102-73; Laurence R. Heifer & Anne-Matie Slaughter, *Toward a Theory of Effective Supranational Adjudication*, 107 YALE LJ. 273 (1997).

⁴⁸ See Slater, *supra* note 2, at 100

⁴⁹ *Id.*

⁵⁰ DENYS W. T. SHROPSHIRE, *THE CHURCH AND PRIMITIVE PEOPLES*, at xiii (1938).

⁵¹ *Id.* at 425.

⁵² BASIL DAVIDSON, *AFRICA IN HISTORY*, at xvi (1991).

⁵³ როგორც ზღვაოსან ჰენრი ჰუდსონის შესახებ აღწერაშია მოთხრობილი: ურწმუნოთა მიწები სამფლობელოები იყო, რომლებიც ქრისტესთვის უნდა მოეპოვებინათ. ჩამორჩენილი რასების ხელმძღვანელობა მოვალეობა იყო, რომლისთვისაც თავი არ უნდა აერიდებინათ. ჰენრიმ ეს პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე აიღო. თუ მას ჯვაროსნის სული ჰქონდა, ის მისიონერის სულის მქონე ადამიანიც იყო. როდესაც რამეს აღმოაჩენდა, მისი მიზანი ხდებოდა ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე მოქცევა, ცივილიზება და განათლება იმ უბრალო ველურებისა, ვისთანაც მისი მეზღვაურები გავიდოდნენ კონტაქტზე. მან სინეგალის შავკანიან მოსახლეობას მასწავლებლები და მქადაგებლები გაუგზავნა. ELAINE SANCEAU, *HENRY THE NAVIGATOR* 139 (n.d.).

---

⁵⁴ See Slater, *supra* note 2, at 100.

⁵⁵ სხვა ნაშრომში ვწერ, რომ ტერმინი „ევროპის ხანა“ აღნიშნავს „ისტორიულ და ფილოსოფიურ პარადიგმას, რომელსაც ბოლო ხუთი საუკუნეა ევროპული ჰეგემონია ვალდებულებად აკისრებს მსოფლიოს, უფრო კონკრეტულად კი, სამხრეთს. აღნიშნულის კულმინაცია იყო დომინაცია ამერიკის, აფრიკის, აზიის ნაწილსა და დასავლეთ ევროპის მმართველობის, რელიგიის, კულტურისა და ეკონომიკის ფორმებსა და ნორმებზე“. Makau wa Mutua, *Why Redraw the Map of Africa: A Moral and Legal Inquiry*, 16 MICH. J. INT'L L. 1113, 1114 n.5 (1995).

⁵⁶ DANA G. MUNRO, INTERVENTION AND DOLLAR DIPLOMACY IN THE CARIBBEAN 1900-1921, at 76 (1964). უილიამ ალფორდი კარგად აღწერს ამერიკის წინასწარგანზრახულობის აღქმის ევოლუციას: აშშ-ს დიდი ხნის ისტორია აქვს მისწრაფებისა, არა მხოლოდ გაანათლოს, არამედ იხსნას ჩვენი უცხოელი თანამომხმეები ისეთი იდეებისა და ინსტიტუციების საშუალებით, რომლებიც, ჩვენი რწმენით, უფრო მეტად და ბოლომდე გვაქვს რეალიზებული. ეს მოიცავს მცდელობებს, შეიტატონ ცივილიზაცია, ძირითადად ქრისტიანობის სახით, უძველესი ცივილიზაციების მქონე აზიაში, აფრიკასა თუ სხვაგან; ხელი შეუწყონ „მოდერნიზაციას“, განსაკუთრებით კი ეკონომიკური განვითარების მანიფესტაციის მხრივ; და აუხსნან და განუმარტონ მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების დოქტრინა. ცივი ომის დასასრულს დემოკრატიის ხელშეწყობა - ეს მრავლისმომცველი ტერმინია, რომელიც გამოიყენება ისეთი ზოგადი ძალისხმევების აღსაწერად, როგორცაა საარჩევნო პროცესის, სამართლის ნორმებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ხელშეწყობა - გახდა ამერიკის საგარეო პოლიტიკის საკვანძო მორგანიზებელი პრინციპი და, მეტიც, ამ ერის ფართომასშტაბიანი მაკავშირებელი საშუალება დანარჩენ სამყაროსთან. William P. Alford, *Exporting "The Pursuit of Happiness,"* 113 HARV. L. REV. 1677, 1678-79 (2000) (reviewing THOMAS CAROTHERS, AIDING DEMOCRACY ABROAD: THE LEARNING CURVE (1999)).

⁵⁷ მოკამედ ბედჯუი, გაეროს საერთაშორისო სასამართლოს წარმომადგენელი, წერს - „კლასიკური საერთაშორისო სამართალი შედგებოდა კანონთა ერთობლიობისაგან, რომელსაც ახასიათებდა გეოგრაფიული ტენდენციურობა (ევროპული სამართალი), რელიგიურ-ეთნიკური შთაგონება (ქრისტიანული სამართალი), ეკონომიკური მოტივაცია (სავაჭრო სამართალი) და პოლიტიკური მიზნები (იმპერიალისტური სამართალი). Mohammed Bedjaoui, *Poverty of the International Order*, in INTERNATIONAL LAW: A CONTEMPORARY PERSPECTIVE 153,154 (Richard Falk et al. eds., 1985).

⁵⁸ *ib. Otto*, *supra* note 24, at 339—40. აღსანიშნია, რომ გაეროს უშიშროების საბჭო, გაეროს ერთადერთი ორგანო, რომელიც ფლობს რეალურ ძალაუფლებას, იმართება აშშ-ის, დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთისა და, წინათ, საბჭოთა კავშირის მიერ. ჩინეთი, უშიშროების საბჭოს ერთადერთი არაევროპელი წევრი, ტრადიციულად იზოლირებულია იმ დასავლური ძალების მიერ, რომლებიც საბჭოს მართავენ.

⁵⁹ *ib. Jack Donnelly*, *Human Rights and Western Liberalism*, in HUMAN RIGHTS IN AFRICA: CROSS-CULTURAL PERSPECTIVES, *supra* note 26, at 31; Virginia Leary, *The Effect of Western Perspectives on International Human Rights*, in HUMAN RIGHTS IN AFRICA: CROSS-CULTURAL PERSPECTIVES, *supra* note 26, at 15.

⁶⁰ Antonio Cassese, *The General Assembly: Historical Perspective 1945-1989*, in THE UNITED NATIONS AND HUMAN RIGHTS: A CRITICAL APPRAISAL 25,31-32 (Philip Alston ed., 1992).

⁶¹ UDHR, *supra* note 1, pmbl.

⁶² ადამიანის უფლებათა კორპუსი უმთავრესად სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების ისეთი სქემის განვითარებით არის დაინტერესებული, რომელიც ლიბერალური სახელმწიფოს შექმნას

გაუკვალავს გზას. ადამიანის უფლებათა კორპუსის გამოყენება, როგორც ჩანს, თაოსნობს ისეთი სახელმწიფოს ტიპოლოგიას, როგორსაც კონსტიტუციონალიზმის პროექტი მართავს. ამგვარი სახელმწიფო ატარებს ქვემოჩამოთვლილ საკვანძო მახასიათებლებს: მთავრობა ეფუძნება სახალხო სუვერენულობას; ხალხთა მიერ პოლიტიკურ მმართველობაზე პასუხისმგებლობა სხვადასხვა საშუალებით მიიღწევა, როგორცაა ღია, პერიოდული და კონკურენტუნარიანი არჩევნები; მთავრობები შეზღუდულია ძალაუფლებათა განცალკევების საშუალებით; სასამართლო სისტემა დამოუკიდებელია, დაიცვას სამართლის ნორმები; ინდივიდუალური სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები სანქცირებულია. *ob. STEINER & ALSTON, supra note 1, at 710-25.*

⁶³ *ob. Franck, supra note 37; see also Gregory H. Fox, The Right to Political Participation in International Law, 17 YALE J. INT'L L 539 (1992).*

⁶⁴ Franck, *supra note 37, at 79.*

⁶⁵ Wat49.

⁶⁶ *Id.*

⁶⁷ მაგალითად, ვირჯინია ღირსადნიშნავს, რომ დასავლური გავლენა, რომელიც დომინანტურია საერთაშორისო ადამიანის უფლებების ჩამოყალიბების საწყისი ეტაპიდან, დღესდღეობით ერთადერთია, რომელსაც კულტურული გავლენა აქვს საერთაშორისო ადამიანის უფლებათა სტანდარტების შექმნაში. მას უდიდესი წვლილი მიუძღვის ადამიანის უფლებათა განვითარებაში, თუმცა ის არ არის ერთადერთი - სხვა კულტურებსაც შეუტანიათ და შეაქვთ მნიშვნელოვანი წვლილი ადამიანური ღირსების კოლექტიური კონცეფციის შექმნაში. Leary, *supra note 59* at 30.

⁶⁸ See AMNESTY INT'L, UNITED STATES OF AMERICA: RACE, RIGHTS AND POLICE BRUTALITY (1999); HUMAN RIGHTS WATCH & AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION, HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN THE UNITED STATES (1993).

⁶⁹ მაგალითად, ადამიანთა უფლებების დამცველმა (HRW) ახლახან თქვა უარი, სხვა ორგანიზაციასთან ერთად გამოექვეყნებინა ადამიანის უფლებებსა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული გამოკვლევა [MAKAU MUTUA & ROBERT HQWSE, PROTECTING HUMAN RIGHTS IN A GLOBAL ECONOMY: CHALLENGES FOR THE WORLD TRADE ORGANIZATION (2000)]. მიუხედავად იმისა, რომ მან მონრეალში დაფუძნებულ „ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ცენტრთან“ და „დემოკრატიულ განვითარებასთან“ ერთად დაუკვეთა ეს კვლევა.

⁷⁰ ადამიანთა უფლებების დამცველი (HRW) ერთადერთი მთავარი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციაა, რომელიც მცირედ ყურადღებას მანიც აქცევს ეკონომიკურ და სოციალურ უფლებებს, მიუხედავად იმისა, რომ მისი 1996 წლის პოლიტიკა იმდენად გაურკვეველი იყო, რომ განაპირა პოზიციებში ჩამოქვეითდა. See Mutua, *The Ideology of Human Rights, supra note 5, at 619.* მიუხედავად იმისა, რომ HRW-მ ბოლო პერიოდში ანგარიში წარადგინა კორპორაციებისა და ადამიანის უფლებების შესახებ, ასეთი აქტივობა მაინც ძალიან შეზღუდული და არადაამაკმაყოფილებელია. ამ შემთხვევაში HRW-მ შეარჩია „მარტივი“ და ნაკლებად სტიგმატიზებული ეკონომიკური და სოციალური უფლებები, როგორცაა შრომითი უფლებები მესამე სამყაროში. შრომით უფლებებს დასავლური სახელმწიფოები დღეს დასავლური პროფკავშირებისგან ზეწოლისა და იმ საშინელების გამო ადვოკატირებენ, რომლებსაც ნავთობკომპანიები სჩადიან რეპრესიულ მთავრობებთან თანამონაწილეობით. შრომით უფლებათა აღნიშნული დარღვევები მთელს მსოფლიოში - განსაკუთრებით კი განვითარებად და ინდუსტრიალიზაციის გზაზე მდგომ ქვეყნებში, როგორცაა ინდოეთი, ვიეტნამი და პაკისტანი (მათ მცირედ ნაწილს თუ დავასახელებთ) – „განმაურებულ საქმედ“ იქცა დასავლეთში. დასავლური პრესის მხრიდან ამ დარღვევებისთვის გამორჩეული ყურადღების დათმობამ ისინი აიძულა ემოქმედათ. თუმცა, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები მაინც არ შეეჭიდნენ ისეთ რთულ საკითხებს,

---

როგორცაა ოფიციალური კორუფცია მთავრობების მხრიდან, ტრანსნაციონალური კორპორაციები, გლობალიზაციის საზიანო გავლენები ჯანმრთელობის, გარემოს, განათლებისა და მიწის უფლებებზე. ეს წლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ანგარიშია, 517-გვერდიანი ტომი, რომელშიც HRW-მ სულ რაღაც ხუთიოდე გვერდი დაუთმო ეკონომიკურ და სოციალურ უფლებებს. იხ. HUMAN RIGHTS WATCH, WORLD REPORT 2000, at 464-69 (1999).

⁷¹ სამხრეთ აფრიკის ისტორიისა და, კონკრეტულად, აპარტეიდის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ იხ. NELSON MANDELA, LONG WALK TO FREEDOM: THE AUTOBIOGRAPHY OF NELSON MANDELA (1994)

⁷² ადამიანის უფლებებში აბოლიციონისტური იმპულსების შესახებ დისკუსიისათვის იხ. Makau wa Mutua, *The Politics of Human Rights: Beyond the Abolitionist Paradigm in Africa*, 17 MICH. J. INT'L L. 591 (1996) (reviewing CLAUDE E. WELCH, PROTECTING HUMAN RIGHTS IN AFRICA: STRATEGIES AND ROLES OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS (1995)).

⁷³ მაგალითად, 1979 წელს თეთრკანიანმა იურისტებმა დააფუძნეს „სამართლებრივი რესურს ცენტრი“ (LRC) - აპარტეიდის საწინააღმდეგო ადამიანის უფლებათა ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ორგანიზაცია - როგორც საჯარო ინტერესების მქონე იურიდიული ფირმა. LRC-ის ხელმძღვანელებიდან ყველაზე ცნობილ თეთრკანიან ლიბერალებს შორის იყო არტურ ჩასკალსონი, რომელიც 1994 წელს გახდა საკონსტიტუციო სასამართლოს, აფრიკის უმაღლესი სასამართლოს, პირველი პრეზიდენტი. LRC-ის მოკლე ისტორიის გასაცნობად იხ. PUBLIC INTEREST LAW AROUND THE WORLD 159-63 (Julius L. Chambers et al. eds., 1992). For the racialisation of the South African criminal justice system, and the exclusion of black Africans from the legal profession, see Charles J. Ogletree, Jr., *Prom Mandela to Mthwana: Providing Counsel to the Unrepresented Accused in South Africa*, 75 B.U. L. REV. 1 (1995). სამხრეთ აფრიკის სისხლის სამართლის სისტემაში რასისტული ტენდენციების დამკვიდრებისა და შავკანიანი აფრიკელებისთვის სამართლებრივი პროფესიებისგან გამოსარიცხად იხ. Charles J. Ogletree, Jr., *Prom Mandela to Mthwana: Providing Counsel to the Unrepresented Accused in South Africa*, 75 B.U. L. REV. 1 (1995).

⁷⁴ სამხრეთ აფრიკის გათავისუფლებისათვის ბრძოლაში მონაწილე ყველაზე ცნობილ თეთრკანიანებს შორის იყვნენ: ჯო სლოვო, სამხრეთ აფრიკის კომუნისტური პარტიის ლიდერი, აფრიკული ნაციონალური კონგრესის მთავარი მოკავშირე და ალბი სამი, ცნობილი იურისტ-აქტივისტი, რომელიც 1994 წელს სამხრეთ აფრიკის კონსტიტუციური სასამართლოს მოსამართლე გახდა. ნელსონ მანდელა სიყვარულით იხსენებს პოლიტიკურ ურთიერთობებს, რაც მთელი ცხოვრების განმავლობაში ჰქონდა თეთრკანიანებთან, სლოვოს ჩათვლით, რომელსაც ის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტობისას შეხვდა ვიტვატერსრანდის უნივერსიტეტში. MANDELA, *supra* note 71, at 84.

⁷⁵ მაგალითად, 1961 წელს ტურგუდ მარშალმა თეთრკანიანი ჯეკ გრინბერგი მის ჩამნაცვლებლად აირჩია NAACP-ის (შავკანიანთა პროგრესირების ეროვნული ასოციაციის) სამართლებრივი დაცვისა და საგანმანათლებლო ფონდების გენარალური დამცველის თანამდებობაზე JACK GREENBERG, CRUSADERS IN THE COURTS: HOW A DEDICATED BAND OF LAWYERS FOUGHT FOR THE CIVIL RIGHTS REVOLUTION 294-95 (1994). გრინბერგი ასევე ხელს უწყობდა სამართლებრივი რესურს ცენტრის (LRC) დაფუძნებას სამხრეთ აფრიკაში.

⁷⁶ ადამიანის უფლებათა ხელშეკრულება სახელმწიფოებს შორის მოლაპარაკების საფუძველზე იდება და მათი კანონით დავალებულებისთვისაა განკუთვნილი. ადამიანის უფლებათა შეთანხმების საფუძველზე სახელმწიფოები ვალდებულებას იღებენ, პატივი სცენ მასში შემავალ უფლებებს. მაგალითად, საერთაშორისო შეთანხმება სოციალური და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (ICCPR) ინდივიდებს ანიჭებს მრავალ უფლებას და აცხადებს, რომ „ყოველი სახელმწიფო მხარე [...] იღებს ვალდებულებას, პატივი სცეს და დაიცვას ყოველი ინდივიდი მისი ტერიტორიის ფარგლებში და მისი

იურისდიქცია დაუქვემდებაროს აღნიშნულ შეთანხმებაში აღიარებულ უფლებებს“ ICCPR, G.A. Res. 2200 (XXI), U.N. GAOR, 21st Sess., Supp. No. 16, at 53, U.N. Doc. A/6316 (1966). (ძალაში შესულია 1976 წლის 3 იანვარს). ყველა სხვა ადამიანის უფლებათა ხელშეკრულებასაც ამგვარი მავალდებულებელი ენა აქვს. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოები თავისი ნებით იღებენ ხელშეკრულების ვალდებულებებს, რატიფიცირების შემდეგ ისინი კანონით არიან დავალდებულებულნი.

⁷⁷ ირანის კონსტიტუცია უზრუნველყოფს ისლამური რესპუბლიკის ერთპალატიანი პარლამენტისა (მეჯლისის) და გუშაგთა საბჭოს უზენაეს ძალაუფლებას ბევრ სფეროში - კანონმდებლობიდან დაწყებული, საერთაშორისო შეთანხმებების მიღებიდან დამთავრებული. IRAN CONST, art. 71-99-

⁷⁸ Makau Mutua, *Returning to My Roots: African "Religions" and the State*, in PROSELYTIZING AND COMMUNAL SELF-DETERMINATION IN AFRICA 169,170 (Abdullah Ahmed An-Na'im ed., 1999).

⁷⁹ *ob.* ELVIN HATCH, CULTURE AND MORALITY: THE RELATIVITY OF VALUES IN ANTHROPOLOGY 8 (1983). *See also* The Executive Board, Am, Anthropological Ass'n, *Statement on Human Rights*, 49 AM.ANTHROPOLOGIST 539 (1947).

⁸⁰ *ob.* Burns H. Weston, *Human Rights*, 20 NEW ENCYCLOPEDIA BRITANNICA 656 (15th ed 1992); Mutua, *The Ideology of Human Rights*, *supra* note 5; Steiner, *Political Participation as a Human Right*, *supra* note 1; HENKEN, *supra* note 17, at x; JACK DONNELLY, UNIVERSAL HUMAN RIGHTS IN THEORY AND PRACTICE (1989); Adamantia Pollis & Peter Schwab, *Human Rights: A Western Construct with Limited Applicability*, in HUMAN RIGHTS: CULTURAL AND IDEOLOGICAL PERSPECTIVES 1 (Adamantia Pollis & Peter Schwab eds., 1979); Cassese, *supra* note 60, at 25

⁸¹ შტეინერის განცხადებით, „დამკვირვებლები სხვადასხვა რეგიონიდან და კულტურიდან შესაძლებელია შეთანხმდნენ, რომ ადამიანის უფლებათა მოძრაობა, უფლებათა ენისა და მისივე აღიარებულ სამოქალაქო თუ პოლიტიკური უფლებების პატივისცემიდან გამომდინარე, შესაძინევია, რომ პირდაპირ მომდინარეობს დასავლური აზროვნების ლიბერალური ტრადიციებიდან.“ STEINER & ALSTON, *supra* note 1, at 187.

⁸² Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, 1249 U.N.T.S. 14 (*entered into force* Sept. 3, 1981).

⁸³ *Id.* atpt. 1, art. 5(a).

⁸⁴ *ob.* Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, *supra* note 82.

⁸⁵ *Id.* atpt. 1,art. 5(a).

⁸⁶ *Brazil: Criminal Injustice: Violence Against Women in Brazil*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project Watch, New York, N.Y.), 1991.

⁸⁷ *Indonesia: Tie Damaging Debate on Rapes of Ethnic Chinese Women*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project, New York, N.Y.), Sept. 1998; *Botswana: Second Class Citizens: Discrimination Against Women Under Botswana's Citizenship Act*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project, New York, N.Y.), Sept. 1994; *Haiti: Rape in Haiti: A Weapon of Terror*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project, New York, N.Y.), July 1994; *A Matter of Power: State Control of Women's Virginity in Turkey*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project, New York, N.Y.), June 1994. თუმცა უნდა აღნიშნოს ერთი იმედისმომცემი ნაბიჯი, როდესაც ადამიანის უფლებათა დამცველმა (HRW) გააკეთა ანგარიში ქალთა უფლებების დარღვევის შესახებ მიჩიგანის სახელმწიფო საპრობილეებში. *ob.* *U.S.: Retaliation Against Women in Michigan State Prisons*, WOMEN'S RTS. PROJ. (HUM. RTS. WATCH/Women's Rights Project, New York, N.Y.), Sept. 1998.

⁸⁸ U.N. ESCOR, 50th Sess., Agenda Item 11(a), at para. 67, U.N. Doc. E/CN.4/1995/42 (1994).

⁸⁹ *Id.*

---

⁹⁰ სოციალური და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო შეთანხმების (ICCPR) ქვემოწამოთვლილი დებულებები ამის კარგი ილუსტრაციაა: 21-ე მუხლი - შეკრების თავისუფლება, 22-ე მუხლი - გაერთიანების თავისუფლება, 25-ე მუხლი - პოლიტიკური მონაწილეობის თავისუფლება, მე-19 მუხლი - გამოხატვის თავისუფლება, მე-18 მუხლი - აზრის, სინდისის და რელიგიის თავისუფლება. ICCPR *supra* note 76. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (UDHR) მოიცავს 21-ე მუხლს - პოლიტიკური მონაწილეობის, მე-20 მუხლს - შეკრების, ხოლო მე-19 მუხლს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ. UDHR, *supra* note 1.

⁹¹ Steiner, *The Youth of Rights*, *supra* note 7, at 930-31.

⁹² *ob. AM. ASS'S FOR THE INT'L COMMISS'N OF JURISTS, HUMAN RIGHTS AND U.S. FOREIGN POLICY: THE FIRST DECADE 1973-1983* (1984); THOMAS CAROTHERS, *AIDING DEMOCRACY ABROAD: THE LEARNING CURVE* (1999); Stephen B. Cohen, *Conditioning U.S. Security Assistance on Human Rights Practices*, 76 AM. J. INT'L L, 246 (1982); Demetrios James Marantis, *Human Rights, Democracy and Development: The European Community Model*, 1 HARV. HUM. RTS. J. 1 (1994).

⁹³ ჰენკინი აღნიშნავს, რომ აშშ-ის ფართომასშტაბიანი ძალისხმევა მის საზღვრებს გარეთ, ადამიანის უფლებათა სფეროში შესაძლებელია მიეწეროს ინდივიდუალურ უფლებათა კონცეფციებს, რომლებიც „დომინირებენ [ამერიკის] კონსტიტუციურ სამართალში და [ამერიკელი] ხალხის სიამაყეა, მათი ღოზუნგია მსოფლიოსათვის“. HENKIN, *supra* note 17, at 65.

⁹⁴ *Contemporary Forms of Slavery. Working Paper on the Situation of Systematic Rape, Sexual Slavery and Slavery-like Practices During Wartime, Including Internal Armed Conflict, Submitted by Ms. Linda Chavez in Accordance with Subammission Decision 1994/109*, U.N. ESCOR, 47th Sess., Agenda Item 16, at 2-3, U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/1995/38 (1995). *See also* M. CHERIF BASSIOUNI & MARCIA MCCORMICK, *SEXUAL VIOLENCE: AN INVISIBLE WEAPON OF WAR IN THE FORMER YUGOSLAVIA* (1996).

⁹⁵ Todd A. Salzman, *Rape Camps as a Means of Ethnic Cleansing: Religious, Cultural, and Ethnic Responses to Rape Victims in the Former Yugoslavia*, 20 HUM. RTS. Q. 348, 349 (1998).

⁹⁶ *Id.* at 349.

⁹⁷ *Id.* at 349-52.

⁹⁸ *ob. მაგ.*, *Mutua, The Ideology of Human Rights*, *supra* note 5, at 597.

⁹⁹ INGO-ების გამოკვლევათა პროცესების გამოსადეგი მიმოხილვისათვის *ob. Diane F. Orentlicher, Bearing Witness: The Art and Science of Human Rights Fact-Finding*, 3 HARV. HUM. RTS. J. 83 (1990).

¹⁰⁰ არც ერთ მთავარ INGO-ს არ განუთავსებია სათავო ოფისი მესამე სამყაროში. საერთაშორისო ამნისტიის სათავო ოფისი ლონდონშია, ადამიანთა უფლებების დამცველის - ნიუ იორკში, გაეროს საერთაშორისო სასამართლო (ICJ) - ჟენევაში, ადვოკატთა კომიტეტი ადამიანის უფლებებისათვის - ნიუ იორკში, ადამიანის უფლებების იურისტთა საერთაშორისო ჯგუფი - ვაშინგტონში *ob.*, *მაგ.*, *Mutua, The Ideology of Human Rights*, *supra* note 5, at 610-12; IS SA G. SHIVJI, *THE CONCEPT OF HUMAN RIGHTS IN AFRICA* 34-35 (1989).

¹⁰¹ *ob.*, *მაგ.*, STEINER, *DIVERSE PARTNERS*, *supra* note 6, at 22-25.

¹⁰² *ob. მაგ.*, AFRICA WATCH COMMITTEE, *KENYA: TAKING LIBERTIES* 362-82 (1991), რომელიც ბრიტანულ და ამერიკულ მთავრობებს მოუწოდებს, კენიას პროაქტიულად უზიძგოს დემოკრატიისა და მეტი პატივისცემისაკენ ადამიანის უფლებების მიმართ. ALICE JAY, ROBERT F. KENNEDY MEM'L CTR. FOR HUMAN RIGHTS, *PERSECUTION BY PROXY: THE CIVIL PATROLS IN GUATEMALA* 69-71 (Kerry Kennedy Cuomo, et al. eds., 1993). სთხოვენ აშშ-ს გვატემალას უზიძგოს, რომ აღმოფხვრას და განაიარაღოს ძალმომრეობითი სამოქალაქო პატრული.

¹⁰³ იან მარტინმა, საერთაშორისო ამნისტიის ყოფილმა გენერალურმა მდივანმა, უკმაყოფილება გამოხატა ისეთი ადვოკატორების სტრატეგიებთან დაკავშირებით, რომლებიც ძალაუფლებრივი უთანასწორობით სარგებლობენ. მისი მტკიცებით, მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი ძალაუფლების მქონე დასავლური სახელმწიფო ცივი ომის შედეგების შემდეგ აღმოჩნდა მზად, გამოეყენებინა ეკონომიკური ძალაუფლება იმისათვის, რათა მესამე სამყაროს ქვეყნები ეიძულებინა, დამორჩილებოდნენ ადამიანის უფლებებს, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები (INGOs) მაინც ეჭვით უნდა შეხვედროდნენ ამ შემოთავაზებას. „ჩემი მტკიცებით, ეს ისეთი სამომავლო გეგმებია, რომლებსაც ადამიანის უფლებები მიუკერძოებლად უნდა განიხილავდეს. INGO-ებმა თავი უნდა აარიდონ უსამართლო მსოფლიოს ძალაუფლებრივ ურთიერთობებში მიკერძოებულობას. გარდა ამისა, მათ უნდა გააცნობიერონ ის გზები, რომელთა საშუალებითაც ადამიანის უფლებები მოითხოვს, ეს ურთიერთობები სადავო გახდეს“ Martin, *supra* note 46 .

¹⁰⁴ ქალთა წინადაცვეთის სამი ფორმიდან, ორს განსაკუთრებულად სასტიკი და ნატურალისტური ენით აღწერენ. პირველი, ეს არის ყველაზე მსუბუქი ფორმა „სწორი წინადაცვეთა“ - კლიტორის ქუდის მოკვეთა. მეორე, ესაა ამოკვეთა - მთლიანი კლიტორისა და მცირე სასქესო ბაგეების მთლიანი ან ნაწილობრივი ამპუტაცია. მესამეა ინფიბულაცია (ასევე ცნობილია, როგორც ფარაონული წინადაცვეთა) - კლიტორის და მცირე სასქესო ბაგეების მთლიანი ამპუტაცია, დიდი სასქესო ბაგეების წინა ნაწილის სულ მცირე ორი მესამედის ან შუა ნაწილის მთლიანი ამპუტაცია, რის შემდეგაც ვულვას ორ ნაწილს ერთმანეთთან აკერებენ აბრეშუმით ან კეტგუტით; ან ამაგრებენ ეკლით, ხიჭვით თუ ლერწმის ღეროთი, რომ არ გაიხსნას საშარდე ან მენსტრუალური დენისას. გოგონებს ფეხები შეკრული აქვთ კოჭიდან მუხლამდე, სანამ ჭრილობა არ მოშუშდება, რაც შეიძლება 40 დღემდე გაგრძელდეს (დახრილი შტიფტი დედნიდან). World Health Org., *A Traditional Practice That Threatens Health—Female Circumcision*, 40 WORLD HEALTH CHRON. 31-32 (1986).

¹⁰⁵ მაგალითად, აფრიკული სიველურის სახეხატები ამერიკულ პრესაში ჩვეულებრივი რამ არის. 1999 წლის მარტში რვა დასავლელი ტურისტის მკვლელობის შესახებ თხრობისას ჟურნალისტი ექვმიტანილებს ახასიათებს, როგორც „100 რუანდელ ფუნდამენტალისტს, რომლებიც ღრიალებდნენ, იარაღებითა და მაჩეტეებით იმუქრებოდნენ“ და გამოხატავდა გაკვირვებას, რომ „მკვლელების ბარბაროსობას“ მეტი ადამიანი არ შეეწირა. Romesh Ratnesar, *In Uganda, Vacation Dreams Turn to Nightmares*, TIME, Mar. 15, 1999. at 64.

¹⁰⁶ PHILIP GOUREVITCH, *WE WISH TO INFORM YOU THAT TOMORROW WE WILL BE KILLED WITH OUR FAMILIES* 3 (1998).

¹⁰⁷ *ob. Lewis & Gunning, supra* note 10; JOMO KENYATTA, *FACING MOUNT KENYA: THE TRIBAL LIFE OF THE GIKUYU* 130-54 (1953).

¹⁰⁸ AAWORD, *A Statement on Genital Mutilation, in* THIRD WORLD—SECOND SEX: WOMEN'S STRUGGLES AND NATIONAL LIBERATION 217-18 (Miranda Davies ed., 1983). *See also* Gunning, *supra* note 10; Yael Tamir, *Hands Off Clitoridectomy*, BOSTON REV., Summer 1996, at 21.

¹⁰⁹ „აფრიკელ ქალთა გაერთიანება კვლევისა და განვითარებისათვის“ (AAWORD) *supra* note 108, at 218. როგორც ლევისი შემდგომში აღნიშნავს: აფრიკული ფემინისტური ტექსტების მთავარი წიხილია ადამიანის უფლებათა დასავლელი აქტივისტების ტენდენცია, მოახდინონ ქალთა გენიტალური დასახიჩრების შესრულების მოტივაციის ესენციალიზაცია, თითქოს ის მომდინარეობდეს ცრურწმენისაგან თუ პატრიარქალური დომინაციის პასიური მიმდებლობისაგან. ამგვარი დახასიათების უარყოფისას აფრიკელი ფემინისტები ცდილობენ თავად აიღონ ხელში და გააკონტროლონ საკუთარი კულტურული მემკვიდრეობის რეპრეზენტაცია. Lewis, *supra* note 10, at 31.

---

¹¹⁰ U.N. CHARTER, pmbi.

¹¹¹ *Id.*

¹¹² *Id.*

¹¹³ HENRY SHUE, BASIC RIGHTS: SUBSISTENCE, AFFLUENCE AND U.S. POLICY 52 (1996).

¹¹⁴ საერთაშორისო ამნისტიის ბოლოდროინდელ ანგარიშებში ლტოლვილებთან მიმართებით შექმნილი მსხვერპლის სახეხატი ჩვეულებრივი რამ არის. ანგარიშებში სევდიან აღწერებს თან ახლავს ფოტოები, რომელზეც გამოსახულნი არიან რუანდელი ლტოლვილები ველურ ბუნებაში თავიანთი ამა ამა თუ იმ მატერიალური ქონებით ხელში, ავღანელი და შრი ლანკელი „ნავის ხალხი“ როგორ ჩადის დანიაში, სუდანელი ახალგაზრდები, რომლებიც მთავრობასა და მეაზოხეთა შეიარაღებულ ძალებს შორის არიან მოქცეულები, ნავით როგორ გაურბიან მათ. სასოწარკვეთისა და მარცხის გამომხატველი გამოსახულება უამრავია. AMNESTY INT'L, AMNESTY INTERNATIONAL REPORT 1997 3,11,17 (1997).

¹¹⁵ ახალი კვლევა მსხვერპლების შესახებ ადამიანის უფლებათა პერსპექტივიდან იხ. HUMAN RIGHTS WATCH, HUMAN RIGHTS WATCH WORLD REPORT 2000, *supra* note 70.

¹¹⁶ MIDDLE EAST WATCH, THE ANFAL CAMPAIGN IN IRAQI KURDISTAN: THE DESTRUCTION OF KOREME 46-47 (Andrew Whitley ed., 1993).

¹¹⁷ *ib.* AMNESTY INT'L, AMNESTY INTERNATIONAL REPORT 1997, *supra* note 114.

¹¹⁸ *ib.* Sateman, *supra* note 95, for descriptions of the female gender as the victim.

¹¹⁹ AMNESTY INT'L, RAPE AND SEXUAL ABUSE: TORTURE AND III TREATMENT OF WOMEN IN DETENTION 4 (1992).

¹²⁰ კოსოვოელი ალბანელების ბოლოდროინდელი გამოკვლევების თანახმად, 52%-ის აზრით, 1999 წლის ნატოს მიერ მართული ამერიკის ინტერვენცია (ავტონომიური კოსოვოს შექმნის მოტივით) კოსოვოსთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში. *NATO Intervention was the Biggest Event, Say Kosovar Albanians*, DEUTSCHE PRESSE-AGENTUR, Jan. 7, 2000, *available in* LEXIS, News Library, CURNWS File.

¹²¹ რობერტ ბერნშტეინი მხსნელის როლს შემთხვევით, თუმცა ყველანაირი ორაზროვნების გარეშე ავლენს: „როდესაც ხვდები [მსხვერპლს] .... მართლაც ახდენ პერსონიფიკაციას. ის არ არის უბრალოდ ვიღაც ადამიანი, რომელიც სცემეს. შენ ფიქრობ, „ის შეიძლებაა, ჩემი შვილი ყოფილიყო“. *Id.* (დახრილი შრიფტი დედნიდან).

¹²² სხვა ფაქტორებმაც შეიძლება განსაზღვროს გადაწყვეტილებათა გაანგარიშება, საზოგადოებრივი აზრი და დასავლური სახელმწიფოების ინტერვენციის საკითხი. არარეალურია, მაგალითად ის, რომ დასავლეთი ინტერვენციისკენ მიისწრაფოდეს ისეთ შიდა კონფლიქტებში, რომლებშიც ისეთი ბირთვული იარაღის მქონე ქვეყანა ჩართული, როგორც რუსეთია. ინტერვენციის გამომანგარიშების მაგალითისათვის იხ. Editorial, *The Intervention Debate*, The DETROIT NEWS, Jan. 10, 2000, at A8. (განხილულია კოსოვოსა და რუანდაში ინტერვენციის დასაბუთება).

¹²³ For a discussion of the "Good" versus the "Bad" Serb, see Thomas Goltz, *An Anti-Ethnic Diatribe*, 22 WASH. Q. 113,118-21 (1999)-

¹²⁴ „კეთილი“ და „ბოროტი“ სერბის შესახებ დისკუსიისათვის იხ. Thomas Goltz, *An Anti-Ethnic Diatribe*, 22 WASH. Q. 113,118-21 (1999)-

¹²⁵ ეს აღქმა ყოველთვის რეალური ფაქტებითაა გამყარებული. აშშ-შიც კი ადამიანის უფლებათა დამრღვევების ტიპური მსხვერპლები დიდი ალბათობით არიან აფრიკელი ამერიკელები ან ესპანურენოვნები. აშშ-ში ადამიანის უფლებათა ჯგუფების ანგარიშები ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე იშვიათად ფოკუსირდება სიკვდილით დასჯაზე, მიგრაციის უფლებებზე, რასობრივ

დისკრიმინაციაზე, ციხის პირობებზე, პოლიციის სისასტიკესა და ენობრივ უფლებებზე - იმ სფეროებზე, სადაც მსხვერპლები დიდწილად არიან აფრიკელი ამერიკელები, ესპანურენოვნები ან სხვა არათეთრკანაინი უმცირესობები, როგორცაა აზიელი ამერიკელები. მხოლოდ სამი სფერო - რელიგიური თავისუფლება, გამოხატვის თავისუფლება და სქესობრივი დისკრიმინაცია - არ ფოკუსირდება შავკანიან ადამიანებზე. იხ. HUMAN RIGHTS WATCH & AM. CIVIL LIBERTIES UNION, *supra* note 68; AMNESTY INT'L, UNITED STATES OF AMERICA: RACE, RIGHTS AND POLICE BRUTALITY, *supra* note 68. For an analysis of race construction in America, see MICHAEL OMI & HOWARD WINANT, RACIAL FORMATION IN THE UNITED STATES: FROM THE 1960S TO THE 1990S (1994); RONALD TAKAKI, A DIFFERENT MIRROR: A HISTORY OF MULTICULTURAL AMERICA (1993).

¹²⁶ მედია საშუალებების მიერ აზნერ ლულმასა და ამაღუ დიალოს (ორი შავკანიანი ემიგრანტი ნიუ იორკში, რომლებიც პოლიციის ძალადობის ობიექტები გახდნენ) ტრაგიკული შემთხვევის ინტენსიურმა გაშუქებამ განსაკუთრებულად გააძლიერა არათეთრკანაინების „მსხვერპლად“ აღქმა ამერიკული საზოგადოების მიერ. მედია საშუალებების მიერ ამ შემთხვევის გაშუქების მაგალითებისათვის იხ. Helen Peterson, *600 Respond to 2nd houtna Jury Trial Call*, N.Y. DAILY NEWS, Jan. 4, 2000, at 12; Alan Feuer, *Jury Selection Begins for Trial in houtna Case*, N.Y. TIMES, Jan. 4, 2000, at B3; Kevin Flynn, *Officers in Diallo Trial Want Experts to Testify*, N.Y. TIMES, Jan. 8, 2000, at B5; Kathleen Kenna, *New York Police Dogged by Cruelty Charges*, TORONTO STAR, Jan. 3, 2000; Leonard Levitt, *Newspapers: Keep Diallo Court Open*, NEWSDAY, Jan. 6, 2000, at A37. For a recent and detailed report on the relationship between law enforcement agencies, the criminal justice system, and the victimization of persons of color in the United States, see AMNESTY INT'L, UNITED STATES OF AMERICA: RACE RIGHTS AND POLICE BRUTALITY, *supra* note 68,

¹²⁷ SUSAN D. MOELLER, COMPASSION FATIGUE: HOW THE MEDIA SELL DISEASE, FAMINE, WAR, AND DEATH (1999).

¹²⁸ SHROPSHIRE, *supra* note 50, at xix. ან იხილეთ, მაგალითად, სრულიად მიუღებელი შეხედულებები ლორდ ასკვიშისა, რომელიც იყო აბუ დაბის შეიხსა და ნავთობგანვითარების შპს.-ს შორის დავის მომრიგებელი. მისი აზრით, კორანკის სამართალი, სულ მცირე, პრიმიტიული იყო: „ასეთი სამართლის არსებობას დასაბუთებულად ვერ გავამართლებთ. შეიხი აწარმოებს წმინდად დისკრეციულ სამართალს ყურანის დახმარებით; არარეალური იქნებოდა შემოთავაზება, რომ ამ სრულიად პრიმიტიულ რეგიონში შეიძლება იყოს სამართლებრივი პრინციპების რამენაირი სტაბილური ორგანო, რომელიც თანამედროვე კომერციული ინსტიტუტების შესაქმნელად იქნებოდა ვარგისი. Petroleum Development Ltd. v. Sheikh of Abu Dhabi, 181.L.R. 144,149 (1951).

¹²⁹ INT'L LABOUR ORG., CONDITIONS OF LIFE AND WORK OF INDIGENOUS POPULATIONS OF LATIN AMERICAN COUNTRIES, FOURTH CONFERENCE OF AMERICAN STATES MEMBERS OF THE INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION, Report II (1949).

¹³⁰ See Ruth Gordon, *Growing Constitutions*, 1 U. PA. J. CONST. L. 528 (1999); Ruth Gordon, *Saving Failed States: Sometimes a Neo-Colonialist Notion*, 12 AM. J. INT'L L. & POL'Y 903 (1997); Note, *Aspiration and Control: International Legal Rhetoric and the Essentialization of Culture*, 106 HARV. L. REV. 723 (1993).

¹³¹ *ob.* Christopher Weeramantry & Nathaniel Berman, *The Grotius Lectures Series*, 14 AM. U. INT'L. L. REV. 1515 (1999).

¹³² *ob.* See Antony Anghie, *Francisco de Vitor'ia and the Colonial Origins of International Law*, 5 Soc. & LEGAL STUD. 321 (1996). მაგალითად, მსოფლიო არა მხოლოდ გრიგორიანულ კალენდარს მოიხმარს, არამედ დროის უნივერსალური კალიბრაცია ხდება გრინვიჩის დროით. სწორედ ინგლისის „ცენტრალურობამ“ მსოფლიოს სოციალურ და პოლიტიკურ კონსტრუქციაში ჩაუყარა საფუძველი ადგილთა აღნიშვნას, როგორც „ახლო აღმოსავლეთი“, „შორი აღმოსავლეთი“, „დაშორებული“ და სხვ.

¹³³ *ob.* James Thuo Gathii, *International Law and Eurocentricity*, 9 EUR. J. INT'L L. 184 (1998). See also Nathaniel

---

Berman, *Beyond Colonialism and Nationalism? Ethiopia, Czechoslovakia, and "Peaceful Change,"* 65 NORDIC J. INT'L L. 421 (1996).

¹³⁴ S. PRAKASH SINHA, LEGAL POLYCENTRICITY AND INTERNATIONAL LAW 15 (1996).

¹³⁵ საერთაშორისო სამართლის ეთნოცენტრულობის შესახებ ძალიან საზრიანი ერთ-ერთი პირველი დისკუსიისათვის იხ. Antony Anghie, *Finding the Peripheries: Sovereignty and Colonialism in Nineteenth-Century International Law*, 40 HARV. INT'L LJ. 1 (1999). ანტონი ანგი წერს, რომ საერთაშორისო სამართალსა და უნივერსალურობას შორის კავშირი იმდენად თანდაყოლილია, რომ ამ კავშირზე მითითება ტავტოლოგიურად კია. და ჯერ კიდევ მაინც, საერთაშორისო სამართლის უნივერსალურობა შედარებით ახალი მიღწევაა. მეცხრამეტე საუკუნის ბოლომდე არ ყოფილა ისეთი შემთხვევა, რომ დოქტრინათა ერთობლიობა დამკვიდრებულიყო, როგორც ყველა სახელმწიფოსთვის გამოსაყენებელი, იქნებოდა ეს აზია, აფრიკა თუ ევროპა. *Id.* at 1. შემდგომ ამისა ავტორი წერს, რომ „საერთაშორისო სამართლის უნივერსალიზაცია ძირითადად იყო იმ იმპერიული ექსპანსიის შედეგი, რომელიც „უგრძესი მეცხრამეტე საუკუნის“ ბოლომდე მიმდინარეობდა. არაევროპელი ხალხის დაპყრობა ეკონომიკური და პოლიტიკური უპირატესობის მოპოვების მიზნით იყო ყველაზე გამორჩეული მახასიათებელი ამ პერიოდისა, რომელსაც ერთმა ცნობილმა ისტორიკოსმა, ერიკ ჰობსბაუმ, შეუსაბამა ტერმინი „იმპერიის ხანა“. *Id.* at 1-2. See also CHRISTOPHER WEERAMANTRY, NAURU: ENVIRONMENTAL DAMAGE UNDER INTERNATIONAL TRUSTEESHIP (1992

¹³⁶ 136. MATTHEW FOX, A SPIRITUALITY NAMED COMPASSION AND THE HEALING OF THE GLOBAL VILLAGE, HUMPTY DUMPTY AND US 112 (HarperSanFrancisco 1990) (1979).

¹³⁷ THOMAS MERTON, CONJECTURES OF A GUILTY BYSTANDER 87 (1966).

¹³⁸ იხ. მგ., Chris Tennant, Indigenous Peoples, International Institutions, and the International Legal Literature from 1945-1993, 16 HUM. RTS. Q. 1 (1994) (განხილულია აბორიგენ მოსახლეობაზე დაწერილი ლიტერატურა და გამოტანილია დასკვნა (სხვა დასკვნებთან ერთად), რომ აბორიგენი მოსახლეობა რეპრეზენტირებულია, როგორც „სხვა“, რომელიც საჭიროებს ხსნას დასავლეთისგან).

¹³⁹ Anghie, *Finding the Peripheries*, supra note 135, at 7.

¹⁴⁰ მსგავსად ამისა, ედვარდ საიდმა ორიენტალიზმის კონსტრუირების პროცესში ევროპული წინასწარგანსაზღვრულობა განმარტა როგორც „ორიენტის გამკლავების კორპორაციული ინსტიტუცია - ორიენტთან გამკლავება მასზე განცხადებების გაკეთებით, მისი შეხედულებებისთვის უფლების მინიჭებით, მისი აღწერით, მისი სწავლებით, მისი მოწესრიგებით, მასზე მმართველობით: მოკლედ, ორიენტალიზმი არის დასავლური სტილი ორიენტზე დომინირებისა, მისი რესტრუქტურირებისა და მასზე ძალაუფლების ქონისა.

¹⁴¹ See Frederick Lugard, *Treaty-Making in Africa*, 1 GEOGRAPHICAL J. 53, 53-54 (1893).

¹⁴² A.H. BARROW, FIFTY YEARS IN WEST AFRICA (1900)

¹⁴³ Anghie, *Finding the Peripheries*, supra note 135, at 7.

¹⁴⁴ HENKIN, supra note 17, at ix.

¹⁴⁵ *Id.*

¹⁴⁶ Cf. Articles 18 and 19, UDHR, supra note 1; Articles 18 and 19, ICCPR, supra note 76

¹⁴⁷ Makau wa Mutua, *Limitations on Religious Rights: Problematizing Religious Freedom in the African Context*,

---

in RELIGIOUS HUMAN RIGHTS IN GLOBAL PERSPECTIVE: LEGAL PERSPECTIVES 417,418 (Johan D van der Vyver & John Witte, Jr. eds., 1996).

¹⁴⁸ გამოსადეგი იქნება, აქ დავიმოწმოთ შტეინერის დისკუსია ლიბერალიზმის, კონსტიტუციონალიზმისა და ადამიანის უფლებების ურთიერთკავშირის შესახებ. ის აღნიშნავს, რომ ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული სამივე კონცეფცია, როგორც დღესდღეობით ცნობილია, ვერ იქნებოდა შესაძლებელი ლიბერალური აზრისა და კონსტიტუციონალიზმის ცნების გარეშე. *See* STEINER & ALSTON, *supra* note 1, at 187-92,710-12.

¹⁴⁹ 1993 წელს გაერომ დააფუძნა გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი და ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის მანდატი გაეროს გადასცა. „თანამდებობის პირს ძირითადი პასუხისმგებლობა ეკისრება გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებათა საქმიანობაზე გენერალური მდივნის მართვითა და ხელმძღვანელობით“ U.N. human rights czar. G.A. Res. 141, U.N. GAOR, 48th Sess., Supp. No. 49, Agenda Item 114(b), at para. 4, U.N. Doc. A/RES/48/141 (1994).

¹⁵⁰ ადამიანის უფლებათა ორგანოების ლაბორინთის აღწერისათვის იხ. STEINER & ALSTON, *supra* note 1, at 362-63. *See also* Makau wa Mutua, *Looking Past the Human Rights Committee: An Argument for De-Margwalizing Enforcement*, 4 BUFF. HUM. RTS. L. REV. 211 (1998).

¹⁵¹ Philip Alston, *Appraising the United Nations Human Rights Regime*, in THE UNITED NATIONS AND HUMAN RIGHTS: A CRITICAL APPRAISAL, *supra* note 60, at 1.

¹⁵² იხ. წერილი (დათარიღებული 99/12/15) იმ ადგილიდან, სადაც გენერალური მდივანი მიმართავს უშიშროების საბჭოს პრეზიდენტს. იხ. UNITED NATIONS, THE UNITED NATIONS AND RWANDA: 1993-1996 (1996); Peter Rosenblum, *Dodging the Challenge*, 10 HARV. HUM. RTS. J. 313 (1997) (reviewing UNITED NATIONS, THE UNITED NATIONS AND RWANDA: 1993-1996 (1996)).

¹⁵³ 1993 წელს გაერთიანებული ერების უშიშროების საბჭო აფუძნებს საგანგებო „საერთაშორისო ტრიბუნალს იმ ადამიანთა დასასჯელად, ვინც საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სერიოზულ დარღვევებზე არიან პასუხისმგებელნი ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე 1991 წლიდან. *See* S.C. Res. 808, U.N. SCOR, 48th Sess., 3175th mtg., U.N. Doc. S/Res/808 (1993).

¹⁵⁴ 1994 წელს გაეროს უშიშროების საბჭო აფუძნებს საერთაშორისო ტრიბუნალს იმ ადამიანთა დასასჯელად, ვინც პასუხისმგებელნი არიან გენოციდსა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სხვა სერიოზულ დარღვევებზე რუანდის ტერიტორიაზე; და რუანდის მოქალაქეების დასასჯელად, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან გენოციდსა და სხვა მსგავს კანონდარღვევებზე მეზობელ სახელმწიფოებში (ჩადენილი 1994 წლის 1-ლი იანვრიდან 1994 წლის 31 დეკემბრამდე). იხ. *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 5 of the Security Council Resolution 955* (1994), U.N. SCOR, 50th Sess., U.N. Doc. S/1995/134 (1995).

¹⁵⁵ *Rome Statute of the International Criminal Court*, U.N. Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, U.N. Doc. A/Conf/183/9 (1998).

¹⁵⁶ Benjamin B. Ferencz, *Introduction* to 1 VIRGINIA MORRIS & MICHAEL P. SCHARF, AN INSIDER'S GUIDE TO THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA, at jori (1994). *See also* Makau Mutua, *Never Again: Questioning the Yugoslav and Rwanda Tribunals*, 11 TEMPLE INT'L & COMP. L.J. 167 (1997).

¹⁵⁷ HUMAN RIGHTS WATCH, HUMAN RIGHTS WATCH WORLD REPORT 1995, at xiv (1994).

¹⁵⁸ *Id.*

¹⁵⁹ მსოფლიო ბანკმა დაიწყო ადამიანის უფლებებს, მმართველობასა და ეკონომიკურ მიღწევებს შორის კავშირის მხედველობაში მიღება. იხ. *See generally* CAROLINE M. ROBB, CAN THE POOR INFLUENCE POLICY? (1998); David Gillies, *Human Rights, Democracy and Good Governance: Stretching the World Bank's Policy Frontiers*,

in THE WORLD BANK: LENDING ON A GLOBAL SCALE 101 (J° Marie Griesgraber & Bernhard G. Gunter eds., 1996); LAWYERS COMM. FOR HUMAN RIGHTS, THE WORLD BANK: GOVERNANCE AND HUMAN RIGHTS (1993).

¹⁶⁰ ანგარიშებს ჰქვია „ქვეყნის ანგარიში ადამიანის უფლებათა პრაქტიკებზე“ და აღწერს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების დარღვევები.

¹⁶¹ *მაგ.*, Human Rights and Development Assistance, 22 U.S.C. § 2151n(c) (1994).

¹⁶² *ობ. მაგ.*, Laura Myers, *Clinton Talk at University Prods China on Freedom*, BUFFALO NEWS, June 29, 1998, at A1.

¹⁶³ *ობ., t.g.*, Charles Babington, *Improve Rights Record, Clinton Urges Turkey*, WASH. POST, NOV. 16, 1999, at A21; Scott Peterson, *Lives Still Restricted, Afghan Women See Hope*, CHRISTIAN SCI. MONITOR, Dec. 30, 1999, at 1.

¹⁶⁴ *ობ. Marantis, supra* note 92.

¹⁶⁵ მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის საბჭოს სტატუტი ამგვარად არ მოქმედებდა, როდესაც მხოლოდ დასავლეთევროპული ქვეყნები იყვნენ წევრები, ახლა მოითხოვს, რომ ყველა ცენტრალურ და აღმოსავლეთევროპულმა სახელმწიფომ, სახელდობრ, ყოფილმა საბჭოთა სახელმწიფოებმა, მოახდინონ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის რატიფიცირება, რაც გახდა ევროპის საბჭოში გაწევრიანების პირობა. ევროპის საბჭოს სტატუტი მოითხოვს, რომ „ევროპის საბჭოს ყოველმა წევრმა უნდა აღიაროს სამართლის კანონის პრინციპები და ყოველმა ადამიანმა უნდა ისარგებლოს მისით ფუნდამენტური თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებათა იურისდიქციის ფარგლებში“ Statute of the Council of Europe, May 5, 1949, art. 3, 87 U.N.T.S. 103, 106. *See also* European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Nov. 4, 1950, 213 U.N.T.S. 221. *See* BuERGENTHAL, *supra* note 39, at 102-03; Leyla Boulton, *Ankara Quick to Air Shift on Human Rights*, FIN. TIMES, Dec. 15, 1999, at 3.

¹⁶⁶ თურქეთი, რომელსაც ისტორიულად უწოდებენ „ევროპის სნეულს“ დღესღობით ევროკავშირის წევრობის კანდიდატია - საუკუნეების უშედეგო მცდელობის შემდეგ, გამხდარიყო ევროპის სრულყოფილი წევრი. *ობ. Looking West Europe, the United States and Turkey Have Much to Gain from Turkey's Joining the European Union*, FORT WORTH STAR-TELEGRAM, Dec. 14, 1999, at 10, available at LEXIS, News Library, CURNWS File; *Turkey Invited to Join EU, With Conditions*, NEWSDAY, Dec. 12, 1999, at A23.

¹⁶⁷ Rosalyn Higgins, *Opinion: Ten Years on the UN Human Rights Committee: Some Thoughts Upon Parting*, 1 EUR. HUM. RTS. L. REV. 570, 581 (1996).

¹⁶⁸ *ობ. Thomas Carothers, Democracy and Human Rights: Policy Allies or Rivals*, 17 WASH. Q. 106, 109 (1994).

¹⁶⁹ *See* Murua, *The Ideology of Human Rights, supra* note 5, at 613-16.

¹⁷⁰ INGO-ებთან გაერთიანებული ადამიანის უფლებათა აქტივისტების აღნიშნული შეკრება შედგა 1989 წლის 5 ივნისს, კრეტას კუნძულზე, საბერძნეთში. STEINER, DIVERSE PARTNERS, *supra* note 6

¹⁷¹ W.at22.

¹⁷² ასეთი პოლიტიკურად განათლებული ადამიანის უფლებათა აფრიკელი მეცნიერები და აქტივისტები არიან სუო გატი, ასოცირებული პროფესორი, მენეჯმენტის ასპირანტი რატგერსის უნივერსიტეტში და ობიორა ჩინედუ ოკაფორი, სამართლის ასოცირებული პროფესორი კარლეტონის უნივერსიტეტში.

¹⁷³ Berman, *supra* note 133, at 478.

¹⁷⁴ *See generally*, Henry J. Steiner, *Do Human Rights Require a Particular Form of Democracy?*, in DEMOCRACY, THE RULE OF LAW AND ISLAM 193 (Eugene Cotran & Abdel Omar Sherif eds., 1999).

¹⁷⁵ მაგალითად, შტეინერი არ კამათობს, რომ ადამიანის უფლებათა ტექსტი პოლიტიკურ დემოკრატias მოითხოვს. ის ამტკიცებს, რომ ის საფუძველშივე აწესებს ასეთ მოდელს. თუმცა მართებულად აღნიშნავს, რომ გათვალისწინებული მოდელი არ არის „დეტალიზებული და სრული“. Id. at 200. დემოკრატიული მთავრობის „არსებითი ელემენტები“, რომლებსაც ადამიანის უფლებები აწესებს, არ არის სრულად და დეტალურად შემუშავებული გეგმა, არამედ „ის ტოვებს საკმარის ბევრ თავისუფალ ადგილს

გამოგონებისთვის, პოლიტიკური ვარიაციისა და თავად დემოკრატიის პროგრესული განვითარებისთვის“.

Id.

¹⁷⁶ *Idat*200-01.